

ÚZDIK PEDAGOG

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№02(39) (2025 ж. Ақпан) шығарылымы.
Выпуск №02(39) (Февраль 2025 г.) республиканского педагогического научно-методического
журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY».

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрәлітан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал “KEMENGER” ЖҚ баспаханасында басылды. Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Қазыбек биевский район, пр. Нұрәлітана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП “KEMENGER”. Тираж 1000 экз.

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» Республикалық педагогикалық ғылыми-
әдістемелік журналы Астана қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат
және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 27
қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік
басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00080588 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский педагогический научно-методический журнал
«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» в городе Астана комитетом информации
Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан
выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного
издания, информационного агентства и сетевого издания от 27.10.2023 года
№ KZ35VPY00080588.

Территория распространения: На территории Республики Казахстан.
Журнал "ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY" выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖҚ/ИП “BAYANDY”

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Редактор алқасы: Алшынов Ахметжан Әнуарбекұлы

Тел: + 7 700 970 00 98

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03

“KEMENGER” баспасы

Мазмұны / Содержание

Мергенбаева А.Ж. Оқу үдерісінде ақылды-карталарды пайдаланудың ерекшеліктері	3
Болысбай А. «Әкем менің асқар тау» мерекелік спорттық сайыс	6
Вырупаева А.В. Роль семейных традиций в воспитании ребёнка	8
Шерметова Л.Ю. Бастауыш сынып оқушыларының толеранттылығын қалыптастыру ерекшеліктері	11
Хажиханова Х.Н. Использование интерактивных методов на уроках русского языка	13
Эгамбердиева М.А. Шет тілін оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың пайдасы ..	15
Сайдазимова М.С. Технология развития критического мышления на уроках русского языка и литературы	16
Ешметова З.А. Қазақ әдебиеті сабағында диалог арқылы оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту	18
Джуманбаева Э.Д. Жаһандану және ЭКСПО	20
Горошанская А.В. Сценарий 8 марта: «Милую мамочку очень люблю»	22
Хадайн Г. Қош келдің, жаңа жыл!	24
Каратокова Ж.М. «Тілге бойлау»: Балалардың мемлекеттік тілді меңгеру жолындағы бірегей жоба	26
Руц С.В. Мастер-класс на тему «Театрализованные игры»	28
Суюндыкова А.Қ. Балабақшадағы ұлттық тәрбие: болашақ ұрпақты тәрбиелеудің негізі	30
Қабылова О.Қ. Ағылшын тілі пәні арқылы оқушылардың танымдық қабілеттілігін арттыру жолдары	32
Юнусова Д.И. Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда жаңашыл әдістерді пайдалана оқытудың тиімділігі	34
Абдумавленова Э.П. Аспан денелері	37
Қалмағанбетова Н.Қ. О. Бөкей «Атау кере» повесі. «Тағдыр тәлкегі»	41
Темірбаева Г.Қ. «Ізгілік», «Ізгілікті қарым-қатынас», «Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастыру»	45
Қуатбаева Ж.У. Электрондық кестенің элементтерін пішімдеу (форматтау)	48
Қуанышева А.Т. «Дәулеткерей мен Дина күйлері»	51
Сансызбай Н.С. Қазақтың киелі аспабы – қобыз	52
Арыкбаева Ж.О. «Эффективные стратегии работы с текстами на уроке»	53
Бегимбетова Г.Т. Хореография өнері	55
Мекебаева А.Т. Мамандығым-мақтанышым	56
Оразбекова А.К. Химия пәнін заманауи әдістерімен оқытудың маңызы	58
Адилбаева А.С. Мектепке дейінгі білім беру ұйымы басшысының кәсіби шеберлігіне қойылатын талаптар	60
Мынбаева А.Д. Бастауыш жалпы білім беруде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану	62
Бактыбаева А.Е. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі – оқыту сапасын арттыру кепілі	64
Килибаева Ә.М. Мектепке дейінгі ұйымдарда дамытушы ойын технологияларын тәжірибеде қолдану	66
Сыздықбаев Е.С. География пәнін оқытудың негізгі формалары мен әдістері	68
Кизкин А.С. Қаржылық аудиттің тәжірибедегі рөлі және оның басқару тиімділігіне ықпалы	70
Серкебаева Т.Қ. Қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында оқушылардың сөйлеу тілін дамытудың маңызы	72
Толганай Р. Мектепте педагог-психолог қызметінің негізгі ерекшеліктері	74
Карсыбаева А.У. Кәсіптік бағдар – болашаққа бағдар	76
Тулегенова Г.К. «Жас ұрпақты өнерге баулу арқылы рухани дамыту жолдары»	77
Бухарбаева К.К. «Физиканы оқыту кезінде оқушыларға ұлттық тәрбие беру»	79

бойынша білім беру бөлімінің жанындағы Шортанды кентінің «Ақбота» балабақшасы МКҚК
Әдіскер, педагог-модератор
Мергенбаева Акбатес Жумабаевна

ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ АҚЫЛДЫ-КАРТАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін технологияларын таңдауда көпнұсқалық қағидасы бекітілген, білім мекемелерінің педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны тиімділігіне қарай пайдалану педагогтан үлкен шеберлікті талап етеді. Сол себептен балабақша педагогтарының кәсіби дамып өсуі жаңа технологияны меңгеру – мұғалімнің кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуы, өзін – өзі дамытып оқу– тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыру басты мақсаттардың бірі болуы тиіс [1].

Елбасымыз Жолдауында «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталға айналуға. Елдің даму деңгейі білімі арқылы бағаланатын болады» - деп сапалы білім беруге ерекше назар аударған еді. Бұл мектепке дейінгі кезеңге де тікелей қатысты. Ерте бастан бала еркін ойлауға, жасына сай жұмысын жоспарлап, соңына дейін жеткізуге, кедергілерге қарсы тұруға, сыни ойлауға бейімделгені жөн. Ол үшін дәстүрлі білім мазмұнын сақтай отырып, педагогтар жаңартылған жағдайға икемделу керек. Білім берудің сапасын жақсарту, әдістемелік негізін өзгерту заман талабына сәйкес туындап отырған қажеттілік. Бұрын оқу үрдісінде педагог басты рөл атқарған болса, қазір тәрбиеленушінің белсенділік көрсетуі маңызды. Үдеріс педагогтың емес, білім алушының әрекетімен бағалануы тиіс [2].

Педагогикада инновация–білім беру, тәрбиелеу жұмысына жаңалықты енгізу, яғни жаңа әдіс-тәсілдерді амалдарды, құралдарды, жаңа тұжырымдарды жасап, оларды қолдану ретінде анықталады. Инновацияны жете түсініп, инновациялық әдіс-тәсілдерді балабақша өміріне кеңінен енгізу жеткіншек ұрпақтың саналы да, сапалы білім алуының бірден-бір шарты болып табылады. Қазақстанда ең алғаш «Инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үдеріс деп отырғанымыз – білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі» деген анықтаманы ұсынады [3].

Біздің міндетіміз, педагог ретінде әр баланың даралығын сақтау. Оларды креативті ойлауға үйрету, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту. Сократ: «Мен ешкімге еш нәрсе үйрете алмаймын, мен оларды тек ойлануға ғана мәжбүрлеймін» деп айтқан. Міне, бүгін осы ақиқатты біз өзімізге қолдануға тырысамыз. Өзімізді басқаша ойлауға мәжбүрлейміз, жаңаша ойлауға бірінші қадам жасаймыз, үйреншікті заттарға басқа жақтан қарауға тырысамыз. Бұған бізге америкалық ғалым және кәсіпкер **Тони Бьюзен** құрған «Интеллект-карта» әдісі көмектеседі. Ағылшын атауы «mind - maps», аудармасы «ақыл картасы», «есте сақтау картасы», «ақыл –ой картасы», «менталды карта» немесе «ойлау картасы». Бірақ, көбінесе аудармада «интеллект -карта» термині қолданылады [4].

Ақылды-карта–бұл қағаз бетіндегі ойдың кескіні, шығармашылық тапсырмаларды орындау, есте сақтау, еске түсірудің тиімді тәсілі, сондай-ақ, ақпаратты өңдеп таныстыруға және оны толықтыруға мүмкіндік береді. Интеллект-картаны әртүрлі бағыттарда және кез келген жастан бастап қолдануға болады

Ақылды карталарды құрастырудың және пайдаланудың теориялық негіздері. Біздің қоғамымыздың барлық салаларында - әлеуметтік, саяси, мәдени саласында болып жатқан жаһандық қайта құрулар болашақта елдің интеллектуалды әлеуетін анықтайтын және оның өркендеуі мен дамуының шарты болып табылатын білім беру жүйесіне әсер етпеуі мүмкін емес.

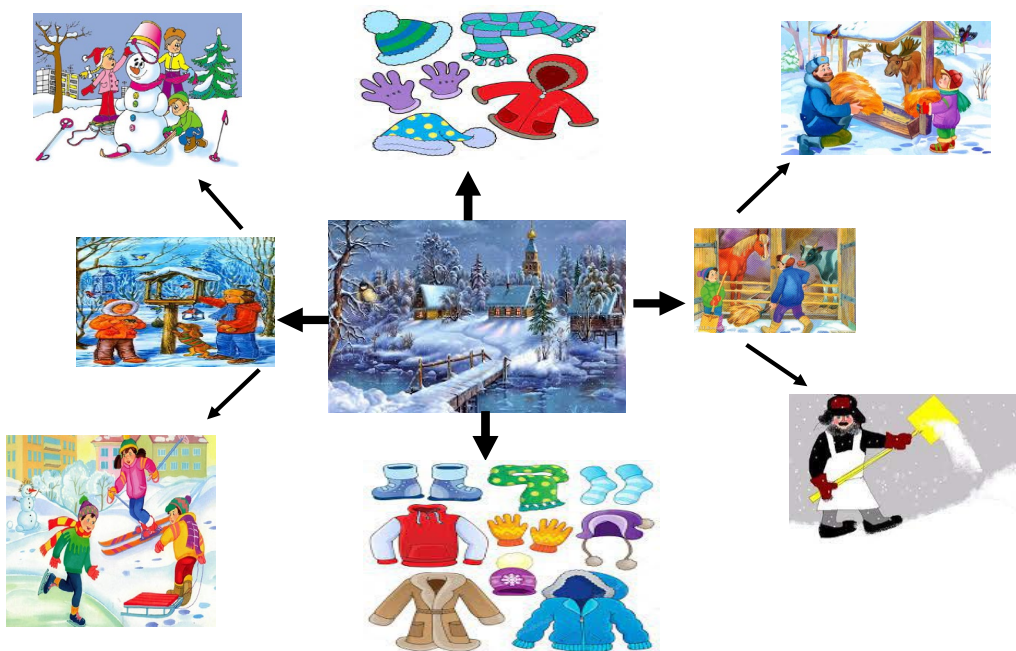
Оқу орны қарапайым білім беру мен оқыту көзі болмауы керек. Ол баланың жеке басын дамытуға, білім берудің қазіргі сапасын анықтайтын шешуші құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталуы керек.

Тони Бьюзан - өзін-өзі дамыту, есте сақтау және ойлауды дамытушы маман. Ақпараттармен әртүрлі вариациядағы немесе басқа атаулармен жұмыс істеу тәсілі Тони Бьюзаннан бұрын болған. Алайда, ақпарат карталарымен жұмыс жасаудың тиімді әдісі ретінде ақылды карталар идеясын танымал еткен Тони Бьюзан болды. Әдісті Ресейде Санкт-Петербург университетінің профессоры Бершадская Елена Александровна зерттейді. Бұл әдістің теориялық мәселелерін Михаил Евгеньевич Бершадскийдің сайтынан табуға болады [4].

Ақылды-карта бұл ақпаратты есте сақтаудың ерекше және қарапайым әдісі, оның көмегімен балалардың шығармашылық та, сөйлеу ерекшеліктері де дамиды, ойлау белсенділігі артады. Ақылды-карта әдісі мектепке дейінгі технологиялар әлеміне педагогика ғылымдарының кандидаты Валентина Михайловна Акименконың арқасында келді, ол балаларда байланыстырып сөйлеуді дамыту үшін осы әдісті қолдануды ұсынды.

Біздің ойымызша, бұл қазіргі мектепке дейінгі білім берудегі ең тиімді және өзекті әдістердің бірі. Ақылды - карта балалардың білімдерін жеңілдетуге, жүйелеуге және сіңіруге, сонымен қатар сөйлеу қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Оқу үдерісінде ақылды карталарды қолдана отырып, балалардың сөйлеу тілін дамыту бойынша жұмыс нәтижелері. Біз балабақшамызда балаларды ақылды картамен таныстыруды ересек топтардан бастадық. Білім беру саласы қатынас. Яғни ақылды картаны пайдалану арқылы баланың сөйлеу тілін дамыту. Алғашқы тақырыбымыз «Күз мезгілі» болды. Ақыл-ой карталарын осы сабақта қолдану балаларға заттар мен құбылыстардың байланысын көруге, сонымен қатар мұның бәрін логикалық интеллектуалды жүйеге айналдыруға мүмкіндік берді. Балалардың өздері бұтақтарды салды, ұсынылған материалдан қажетті суреттерді қиып алды. Кейінгі сабақтардың тақырыбы «Көкшетау өлкесінің фаунасы», «Көкшетау өлкесінің флорасы» болды. «Көкшетау өлкесінің табиғаты туралы» тақырыбы жалпылама сипатқа ие болды. Жасалған ақыл-ой карталары объектілердің көптігімен және білім арасындағы себеп-салдар байланыстарының санымен, пайда болған сұрақтарға жауап іздеудің кеңейтілгендігімен ерекшеленді. Олар суреттерде бейнеленген өз шығармашылықтарымен ой қозғаудың қызықты желісін көрсетті. Ақылды карта әдісі ерекше, өйткені топтарда бір тақырып бойынша әртүрлі балалар әртүрлі карталарды жасайды (суреттерді, таңбаларды таңдайды; олар қажет деп санайтын белгілер). Карта блоктарға бөлінгендіктен, карта жақсы есте қалады. Біраз уақыттан кейін ақылды картаны қайта қарау балаларға осы тақырып бойынша білгендерінің бәрін есте сақтауға, сондай-ақ жаңа бағыттарды көруге, идеялар пайда болады, қосуға, аяқтауға мүмкіндік береді [4].

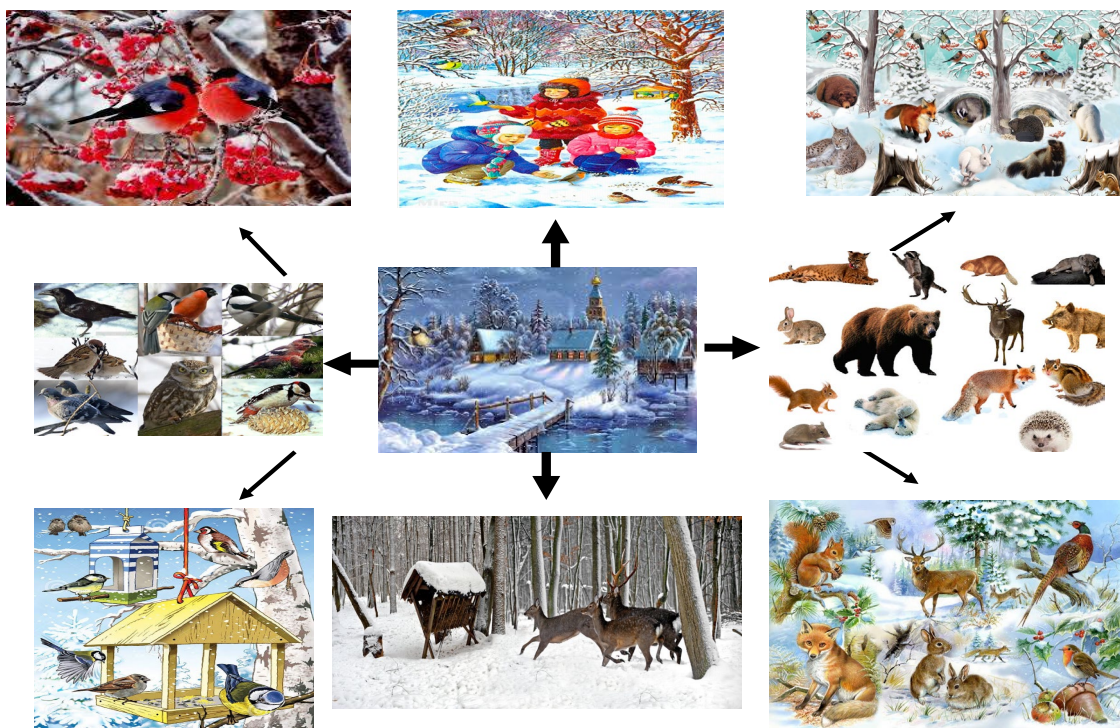
«Ақбота» балабақшасында өткізілген Қыс қызықтары тақырыбында ұйымдастырылған оқу қызметінде ақылды картаны пайдалану барысында тоқталамыз.

Мақсаты: табиғаттағы маусымдық өзгерістер мен жануарлардың өмір салты арасындағы байланысты орнатуға үйрету, балалардың бойында бақылау, сөйлемдер құру, қорытынды жасау қабілетін дамыту, табиғатқа деген жанашырлық сезіміне тәрбиелеу. Балалармен қыс мезгілінің ерекшеліктері туралы әңгімелесеміз. Қыс мезгіліндегі жан-жануарлардың, адамдардың, өсімдіктердің тіршілігіне жеке-жеке тоқталамыз. Балалар 3-шағын топтарға бөлінеді, үстелдерге барып, алдын-ала дайындалған суреттерді алады:

- 1 топ – адамдардың тіршілігі туралы.
- 2 топ - жануарлар әлемі туралы.
- 3 топ - өсімдіктер әлемі туралы.

Таңдалған суреттердің көмегімен балалар ақылды-карталарды жасайды.

Адамдардың, жануарлардың, өсімдіктердің қыс мезгіліне бейімделуі туралы түсіндіреді. Ұқсас және ерекше ортақ белгілерін табуға үйренеді. Балалар картаны пайдаланып қыс туралы әңгіме құрастырады.

Ақылды карта әдісін қолдану әсіресе оқу үдерісінде тиімді. Бұл әдісі тақырыпқа назар аударуға, сөздік пен үйлесімді сөйлеуді қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс жүргізуге мүмкіндік береді. Ақылды карталарды қолдану барысында балалар белгілі бір сөздер мен сөз тіркестерін қолдануды үйреніп қана қоймайды, сонымен қатар қарым-қатынас пен оқу үдерісінде сөйлеуді өз бетінше дамытуға мүмкіндік беретін құралдарды алады. Ақылды - карталарды қолдану арқылы сабақ өткізу, балалардың жан-жақты дамуына көмектеседі [5].

Ойымызды қорытындылай келе, біріншіден ақылды карта әдісін балабақшада оқу қызметінде пайдаланудың тиімді жолдарын қарастырдық және оған қатысты әдістемелік әдебиеттермен таныстық. Өз іс-тәжірибелерінде қолданып көрген Ресейлік әріптестеріміздің еңбектерімен таныса отырып материал жинақтадық. Тәжірибені іске асыру үшін балабақшамызда білім беру процесінің жоспарына кіргіздік. Нәтижесінде балалар ақылды – карталармен жұмыс жасауға дағдыланып үйренді. Екіншіден тәрбиешілер мен педагогтар балалардың танымдық процестерін дамытудың жаңа тиімді жұмыс әдісін зерттеп, тәжірибеге енгізді. Үшіншіден балалардың сөйлеу тілін дамытуда ақылды карта әдісін «Қатынас» білім беру саласында қолданудың маңыздылығына көз жеткіздік. Балалардың сөйлеу тілі, есте сақтау, шығармашылық, ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал ететінін байқадық. Төртіншіден ақылды - карталарды қолдану арқылы ұйымдастырылған оқу қызметін өткізгенде баланың логикалық ойлауы дамиды, қызығушылығы арта түскендігі анықталды. Балалар ұжыммен жұмыс жасауды, құрдастарының пікірін тыңдауды, суретке қарап әңгімелеуді үйренді, сөйлеу тілі дамиды, байланыстырып сөйлеу мәдениеті қалыптасатыны және өзара түсіністікке, ынтымақтастықта бірге жұмыс жасауға тәрбиелейтіндігімен маңызды болды.

Ақылды картаны тәжірибеде қолдану мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту үдерісінде, қоршаған әлеммен танысу процесінде, баланың қиялын, сөйлеу тілін дамытуда, пайдалы болады деген ойдамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319
2. ҚР Президентінің «Қазақстан 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. Егемен Қазақстан 2014ж.
3. Жұмабекова Ф.Н. Мектепке дейінгі педагогика. Астана. Фолиант. 2014. 301 б
4. Buzan T. Superthinking / Пер. ағылшын тілінен П.А. Самсонов - М.: «Потурри» ЖШҚ, 2019 ж.
5. Акименко В.М. Мектепке дейінгі жастағы балалардың оқу процесінде смарт-карталарды қолдану. Бастауыш мектеп плюс дейін және кейін. 2012 №7.

**Ақмола облысы білім басқармасы Шортанды ауданы бойынша білім беру бөлімінің жанындағы
Шортанды кентінің «Ақбота» балабақшасы МКҚК**

**Тәрбиеші, педагог-модератор
Болысбай Айгерим**

«ӘКЕМ МЕНІҢ АСҚАР ТАУ» МЕРЕКЕЛІК СПОРТТЫҚ САЙЫС

Мақсаты: Балаларды ұлттық ойын арқылы татулыққа, адамгершілікке баулу. Бір - біріне деген сыйластығын, достық қарым қатынасын нығайту. Ұлттық ойын арқылы салт - дәстүрлерді сақтай білуге тәрбиелеу. Бір - біріне деген шынайы достықты сезіне білу дағдысын дамыту.

Қажетті құралдар: Арқан, жылқы, теңге, асық,

Тәрбиеші: Құрметті қонақтар! Бүгінгі «Қарлығаш» ересек тобының балаларымен өткізілетін «Әкем менің асқар тау» атты мерекелік спорттық ұлттық ойындар сайысына қош келдіңіздер

-Той болып жатқан ауылға бара жатқан Оралбай қарияға Сәрсенбай қария кездесіп қалады. Екеуінің әңгімесі:

Сәрсенбай қария: -Оу, байеке, қайда шықтыңыз?

Оралбай қария: -Мына ауылда той болып жатыр екен. Ұлттық ойындар сайысына бара жатырмын.

Сәрсенбай қария: -Шіркін, сол сайысқа біздің ауылдың балаларын алып барса ғой, бәрін жеңіп шығар еді.

Оралбай қария: -Байеке, сен одан да былай жаса. Балаларды біздің ауылға алып кел. Қай ауылдың балалары мықты екенін көрейік.

Сәрсенбай қария: -Әрине, менің ауылымның балалары мықты.

Оралбай қария: -Ай, қайдам ау, біздің ауылдың балалары жеңеді.

Сәрсенбай қария: -Қәне, онда бәстесейік.

Оралбай қария: -Бәстесек бәстесейік.

Сәрсенбай қария: -Жеңілген адам не тігеді?

Оралбай қария: -Жеңілген адам қазақтың қара киелі домбырасын тігеді.

Сәрсенбай қария: -Ал, ендеше кеттік, балаларды ортаға шақырайық.

Сергіту сәті: Қаражорға әуенімен балалар ортаға кіреді.

Ал қанекей қатысушылар бүгінгі сайысымызды бастамас бұрын мына қоржыннан бір асықтан аламыз. Алған асықтарымыздың түсі бойынша екі топқа бөлінеміз. (көк, қызыл асықтар) Көк асықтар тобына “Мерген”, ал қызыл асықтар тобына “Батырлар” атауы беріледі

Сайыс 5 бөлімнен тұрады.

1. «Қол күрес» әкелер

Ойын шарты: Ортаға екі ойыншы шығып, кілемнің үстіне жамбасынан жатады. Олар бас бармақтарын айқастыра қолдарын жымдастырып ұстайды. Ойынның шарты қолының күші көп ойыншы қарсыластың қолын жерге тигізуі керек.

2. «Теңге алу» балалар

Ойын шарты: Бұл ойынды ер балалар ойнайды. Аттың орнына шыбық ат пайдаланады. Белгілі бір жерге теңгені ыдысқа салып қояды. Ойыншылар атпен шауып келіп еңкейіп теңгені ыдыстан тез алып шаба жөнеледі. Егер ойыншы теңгені алмай қалса жеңілген боп есептеледі.

3. «Арқан тартыс» балалар

Ойын шарты: Бұл екі топқа бөлінген балалармен ойналатын ойын бір түрі. Арқанның екі жағынан екі топқа бөлінген балалар тартысады. Қай топ өз жағына алып, келсе сол топ жеңіске жетеді.

4. «Жаяу тартыс» әкелер

Ойын шарты: Ойын шарты бойынша екі қатысушы бір-біріне арқаларын беріп төрт тағандап тұрады. Кім белдеріндегі арқанмен қарсыласын өзіне қарай тартып алса, сол жеңімпаз атанады. Жеңіске жеткен бала өзгелермен күш сынасады.

5. «Бәйге» балалар

Ойын шарты: Бәйге алаңына қатысушылар шығады. Арнайы балаларға арналып жасалған бәйге ойындар макетімен ойналады. Белгі берілгенде қолдарындағы таяқшалардағы жіпті айналдыра жылдамырақ орап сөреден мәреге жету.

6. «Асық ату» әкелер, балалар

Ойын шарты: Тігілген асықтардың тап ортасына бір асықты омпысынан тұрғызады. Балалар кезек-кезек сақаларымен он қадам жердегі омпыны атып түсіріп, асық ұтып алуға кіріседі. Егер атушы омпыға бірден тигізсе, онда тігілген бар асықты сол алады, ал омпыға тигізе алмай, тұрған асықтардың біреуіне тигізсе, сол асықты ғана алады.

Оралбай қария: -Ал, байеке, жеңісті өзіңізге бердім. Бәске тіккен қазағымыздың киелі қара домбырамды алып келейін.

Оралбай қария домбыраны Сәрсенбай қарияға әкеліп береді.

-Жарайды енді, не болса да жеңіс бізде ғой,-деп балаларын алып ауылына қайтады.

Ал, Оралбай қария жеңісті Сәрсенбай қарияға беріп, шығарып салады.

Тәрбиеші: Құрметті қонақтар, балалар, біздің алға қойған мақсатымыз ата – бабадан қалған өнер мен өнеге, үлгілерінің лайықтыларын баланың сана-сезіміне құйып, көзіне көрсете отырып, ұлттық ойын арқылы бойына сіңіріп, оларды әдептілікке, мейірімділікке, ізеттілікке, туысқандық пен бауырмалдыққа, үлкенге – құрмет, кішіге – қамқорлыққа баулып адамдық қажеттерді ұғындыру, қалыптастыру.

Бүгінгі сайысымыздың жеңімпаздарын анықтауға марапаттауға төрешілерімізді қошеметпен ортаға шақырамыз.

Сайысқа қатысушыларды марапаттау

Осымен бүгінгі қатысушыларымызды жеңістерімен шын жүректен құттықтай отырып, «Қарлығаш» тобының әкелеріне үлкен алғыс білдіреміз

Бір ғажабы ойындар балалардың жан сұлулығында, тән сұлулығында жан- жақты жетілдіруге бағытталған. Бүгінгі ересек «Қарлығаш» тобының балаларымен ұйымдастырылған «Әкем менің асқар тау» атты спорттық сайысымызды аяқталды. Көріп тамашалағандарыңызға рахмет!

Воспитатель
Вырупаева Александра Вячеславовна

РОЛЬ СЕМЕЙНЫХ ТРАДИЦИЙ В ВОСПИТАНИИ РЕБЁНКА

Аннотация: В данной статье рассматривается фундаментальная роль семейных традиций в воспитании детей дошкольного возраста в современном казахстанском обществе. Исследование раскрывает теоретические основы и практические аспекты влияния семейных традиций на формирование личности ребенка, анализирует актуальные проблемы сохранения культурного наследия в условиях глобализации и цифровизации. Особое внимание уделяется механизмам интеграции традиционных ценностей в воспитательный процесс дошкольного учреждения и построению эффективного взаимодействия между семьей и детским садом. На основе анализа психолого-педагогических аспектов предлагаются практические решения по созданию развивающей среды, учитывающей национальные и семейные традиции. Статья представляет интерес для педагогов дошкольного образования, психологов и родителей, заинтересованных в гармоничном развитии детей с учетом культурных ценностей.

Ключевые слова: семейные традиции, дошкольное воспитание, культурное наследие, национальная идентичность, развивающая среда, психолого-педагогическое сопровождение, преемственность поколений, дошкольное образование, семейные ценности, социализация дошкольников, воспитательный процесс, культурная интеграция.

В современном мире, характеризующемся стремительными социокультурными изменениями и трансформацией традиционных ценностей, особую актуальность приобретает вопрос сохранения и развития семейных традиций в контексте воспитания детей дошкольного возраста. Семейные традиции выступают фундаментальным механизмом передачи культурного опыта, формирования личности ребенка и его социализации в обществе.

Анализ научной литературы показывает, что проблема роли семейных традиций в воспитании детей привлекает внимание широкого круга исследователей. В работах отечественных ученых подчеркивается значимость традиционных практик в формировании нравственных ценностей и социальных навыков дошкольников. Так, С.Н. Глухова [1] рассматривает семейные традиции как важнейший фактор эмоционального развития ребенка и становления его личности. Н.А. Рубцова [2] акцентирует внимание на механизмах передачи культурного опыта через семейные традиции и их роли в формировании идентичности дошкольника.

Особый интерес представляют исследования Е.В. Богатыревой и И.Н. Гомзяковой [3], которые анализируют влияние семейных традиций на развитие познавательной активности и социальных компетенций детей дошкольного возраста. М.Э. Смирнова [4] в своих работах раскрывает современные аспекты интеграции семейных традиций в воспитательный процесс дошкольных учреждений.

Целью данной статьи является комплексный анализ роли семейных традиций в воспитании детей дошкольного возраста и разработка практических рекомендаций по их эффективной интеграции в образовательный процесс. Для достижения поставленной цели необходимо решить следующие задачи: раскрыть сущность и содержание семейных традиций в контексте дошкольного воспитания; проанализировать их влияние на формирование личности ребенка; выявить актуальные проблемы сохранения традиций в современных условиях; предложить практические подходы к внедрению традиционных практик в воспитательный процесс дошкольного учреждения.

Семейные традиции представляют собой исторически сложившуюся систему ценностей, обычаев и норм поведения, передающихся из поколения в поколение в рамках семейного воспитания. В контексте дошкольного воспитания они выступают фундаментальным механизмом социализации и формирования личности ребенка. Традиции создают особую эмоциональную атмосферу, способствующую естественному усвоению культурных норм и ценностей, формируют чувство защищенности и принадлежности к семье.

В казахской культуре семейные традиции имеют глубокие исторические корни, отражающие духовное богатство народа. Исторически сложившаяся система воспитания основывалась на уважении к старшим, заботе о младших, почитании родителей и сохранении родственных связей. Эволюция семейных ценностей в казахском обществе происходила под влиянием различных исторических событий, но сохранила свою самобытность и значимость в современном мире. Традиционное воспитание включало передачу житейской мудрости через устное народное творчество, обучение ремеслам и искусству, соблюдение обрядов и обычаев.

В современном обществе семейные традиции классифицируются по различным основаниям, отражающим их многогранную природу. По содержанию выделяются культурно-познавательные традиции, включающие совместное чтение, посещение культурных мероприятий, изучение семейной истории. Традиции по форме реализации охватывают празднование значимых дат, проведение семейных советов, организацию совместного досуга. По значению традиции разделяются на базовые, формирующие нравственный фундамент личности, и вспомогательные, поддерживающие семейный уклад.

Психолого-педагогические аспекты влияния семейных традиций на развитие ребенка проявляются через механизмы социального научения, идентификации и интериоризации культурных норм. Традиции создают устойчивую систему отношений, в которой ребенок приобретает первый социальный опыт, формирует базовые представления о мире и своем месте в нем. Регулярное участие в семейных традициях способствует развитию эмоционального интеллекта, коммуникативных навыков и социальной компетентности.

Формирование национальной идентичности дошкольника происходит через погружение в культурную среду семьи, где традиции выступают связующим звеном между прошлым и настоящим. Они помогают ребенку осознать свою принадлежность к определенной культуре, усвоить национальные ценности и модели поведения. Культурная преемственность обеспечивается через знакомство с народными обычаями, национальной кухней, традиционными ремеслами и искусством.

Эмоционально-ценностное развитие ребенка через семейные традиции происходит в атмосфере любви и доверия. Совместное участие в традиционных практиках формирует крепкие эмоциональные связи между членами семьи, развивает чувство защищенности и стабильности. Традиции создают особое пространство для проявления чувств, выражения привязанности и формирования позитивной самооценки. Они способствуют развитию эмпатии, умения сопереживать и проявлять заботу о близких.

Современное общество сталкивается с серьезными вызовами в области сохранения и развития семейных традиций, среди которых особое место занимает влияние цифровизации. Повсеместное распространение цифровых технологий существенно меняет характер межличностного общения в семье. Смартфоны и планшеты все чаще заменяют традиционные формы совместного времяпрепровождения, что приводит к ослаблению эмоциональных связей между членами семьи. Виртуальное общение постепенно вытесняет живой диалог, создавая иллюзию близости при фактическом отдалении членов семьи друг от друга.

В современном обществе наблюдается острый конфликт между традиционными и современными ценностями. Молодые родители, выросшие в эпоху технологических инноваций, часто испытывают трудности в поддержании традиционных семейных практик, считая их устаревшими или неактуальными. Однако полный отказ от традиций может привести к потере важных механизмов передачи культурного опыта и социальных навыков. Поиск баланса между сохранением традиционных ценностей и принятием современных форм семейного взаимодействия становится ключевой задачей.

Процессы глобализации оказывают значительное влияние на трансформацию семейных традиций. Происходит смешение культурных практик, появляются новые формы семейных ритуалов, адаптированные к современным реалиям. Важно осознавать, что традиции не должны оставаться статичными, они способны эволюционировать, сохраняя свою сущность при изменении внешней формы.

Эффективное включение семейных традиций в повседневную жизнь ребенка требует системного подхода и творческого осмысления. Необходимо создавать регулярные ритуалы, такие как совместные приемы пищи, вечернее чтение, семейные праздники, которые станут естественной частью распорядка дня. Важно адаптировать традиционные практики к возрастным особенностям детей, делая их увлекательными и доступными для понимания.

Успешное сохранение семейных традиций невозможно без тесного взаимодействия дошкольного учреждения и семьи. Детский сад может организовывать тематические мероприятия, мастер-классы, семейные праздники, где родители делятся своими традициями. Педагоги должны оказывать методическую поддержку семьям в вопросах сохранения и развития традиций, проводить консультации и семинары.

Создание развивающей среды с учетом семейных традиций предполагает организацию пространства, отражающего культурные особенности семей воспитанников. В группах могут быть оформлены уголки семейных традиций, выставки семейных реликвий, фотоальбомы. Важно обеспечить возможность для совместной творческой деятельности детей и родителей.

Для оценки эффективности внедрения традиционных практик необходим регулярный мониторинг. Критериями оценки могут служить уровень вовлеченности семей в традиционные мероприятия, эмоциональное состояние детей, развитие их социальных навыков и культурной идентичности. Результаты мониторинга позволяют корректировать формы и методы работы, обеспечивая максимальную эффективность воспитательного процесса.

В ходе исследования роли семейных традиций в воспитании дошкольников был проведен комплексный педагогический эксперимент в детском саду "Акбота". Эксперимент состоял из трех основных этапов и охватил период в шесть месяцев.

На подготовительном этапе была проведена первичная диагностика уровня знаний детей о семейных традициях с помощью игровых методик и бесед. Воспитатели использовали метод наблюдения во время свободной игры детей, отмечая, как дети отражают семейные роли и традиции в игровой деятельности. Также было проведено анкетирование родителей для выявления существующих семейных традиций и степени их поддержания в семьях.

На формирующем этапе в образовательный процесс были внедрены специально разработанные мероприятия. В группе был создан уголок семейных традиций, где дети могли познакомиться с предметами быта, национальными костюмами и фотографиями семейных праздников. Ежеженедельно проводились тематические занятия "Семейная гостиная", где дети вместе с родителями участвовали в мастер-классах по приготовлению традиционных блюд, изготовлению народных игрушек и разучиванию народных игр.

На заключительном этапе была проведена повторная диагностика, которая показала значительное улучшение показателей. У детей расширились представления о семейных традициях, повысился интерес к истории своей семьи. Дети стали активнее использовать полученные знания в игровой деятельности, проявляя больше инициативы в организации традиционных игр и праздников.

На основе проведенного исследования и практического опыта можно сформулировать ряд важных рекомендаций для педагогов дошкольных учреждений по внедрению семейных традиций в образовательный процесс. Прежде всего, необходимо начинать работу с тщательного изучения семейного контекста воспитанников через анкетирование родителей и индивидуальные беседы. Это позволит выявить существующие традиции в семьях и определить потенциальные направления для развития.

При организации образовательного пространства рекомендуется создавать многофункциональные зоны, отражающие различные аспекты семейных традиций. Важно регулярно обновлять материалы и экспозиции, привлекая к этому процессу родителей и детей. Эффективным инструментом становится создание "семейного календаря", где отмечаются традиционные праздники и мероприятия разных семей группы.

Особое внимание следует уделить подготовке педагогов к реализации программ по интеграции семейных традиций. Рекомендуется проводить методические семинары, мастер-классы и обмен опытом между воспитателями. Оценку результативности работы необходимо проводить комплексно, используя как количественные показатели участия семей в мероприятиях, так и качественные характеристики развития детей.

Проведенное исследование роли семейных традиций в воспитании детей дошкольного возраста позволяет сделать ряд существенных выводов. Семейные традиции выступают ключевым фактором

формирования личности ребенка, развития его социальных навыков и культурной идентичности. В современных условиях цифровизации и глобализации сохранение и развитие семейных традиций приобретает особую значимость как механизм передачи культурного опыта и ценностей.

Практическая реализация методик по интеграции семейных традиций в образовательный процесс дошкольного учреждения показала их высокую эффективность. Создание развивающей среды, учитывающей семейные традиции, способствует гармоничному развитию детей, укреплению связей между поколениями и формированию позитивного отношения к культурному наследию. Важным результатом стало повышение активности родителей в образовательном процессе и укрепление сотрудничества между семьей и дошкольным учреждением.

Данное исследование открывает перспективы для дальнейшего изучения роли семейных традиций в дошкольном воспитании и разработки инновационных подходов к их интеграции в образовательный процесс с учетом современных реалий и потребностей общества.

Литература

1. Глухова С. Н. Роль семейных традиций в воспитании ребенка //Вестник. – 2017. – №. 7. – С. 337.
2. Рубцова Н. А. Роль семейных традиций в воспитании детей //Вестник. – 2017. – №. 3. – С. 333.
3. Богатырева Е. В., Гомзякова И. Н. Роль семейных традиций в воспитании дошкольников //Печатается по решению редакционно-издательского совета ОГАОУ ДПО «БелИРО». – 2020. – С. 36.
4. Смирнова М. Э. Роль семейных традиций в воспитании дошкольников //ББК ББК 74.00 я43 А 43 Главный. – 2024. – С. 42.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Көлкент ауылы
№96 жалпы білім беретін мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Шерметова Лазокат Юлдашбековна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазіргі таңда бастауыш сынып оқушыларында толеранттылықты қалыптастыру мәселесінің өзектілігі өскелең ұрпақтың көпұлтты және көп мәдениетті қоғамда үйлесімді өмір сүру дағдыларын дамыту қажеттілігінде жатыр. Бұл балаларды толеранттылық рухында тәрбиелеудің ең тиімді формаларын, құралдары мен әдістерін белсенді іздеуді, мәдени және этникалық айырмашылықтарды түсінуді және құрметтеуді талап етеді.

Толерантты тәрбие мәселесі қазіргі Қазақстанда мәдениеттер, ұлттар мен діндердің алуан түрлілігіне байланысты маңызды және өзекті болып табылады. Қоғамдағы толеранттылықтың дамуы ғана қақтығыстардың төмендеуіне, әлеуметтік және мәдени тұрақтылықтың нығаюына және үйлесімді әлеуметтік ортаның қалыптасуына әкелуі мүмкін.

Толеранттылық - тез өзгертін әлемде сәтті бейімделу үшін қажетті дағды және басқаларды тыңдау және құрметтеу, ымыраға келу және мәселелерді сындарлы түрде шешу қабілетін қамтиды. Тек толерантты тұлға ғана қазіргі заманның қиындықтарымен тиімді күресуге, өз бетінше ойлауға және өз іс-әрекеттері үшін жауап беруге қабілетті.

Демек, бастауыш сынып оқушыларында толеранттылықты қалыптастыру қазіргі мектептің және жалпы қоғамның маңызды міндеті болып табылады. Бұл мұғалімдер мен ата-аналардан мәдени және этникалық айырмашылықтарды құрметтеуге, басқа адамдармен кездесуге және көпұлтты қоғамда үйлесімді қарым-қатынас орнатуға қабілетті жаңа ұрпақты тәрбиелеуде үнемі күш-жігер мен инновациялық әдістер мен тәсілдерді іздеуді талап етеді.

Оқушылардың толерантты қарым-қатынасын қалыптастыру процесіне бірқатар объективті және субъективті факторлар әсер етеді: қоршаған шындықтың ерекшеліктері, тұлғаның жеке психологиялық және жас ерекшеліктері, тұлғааралық қатынастардың сипаты және т. б. Осы таңда оқушылардың толеранттылығын дамытудың қайнар көздерінің, шарттарының және маңызды факторларының бірі–

педагог пен оқушылардың субъективті өзара әрекеттесуінің көп қырлы шығармашылық процесі болып табылатын педагогикалық қарым-қатынас.

Бастауыш сынып оқушысында толеранттылықты тиімді қалыптастыру үшін осы жас кезеңінде балалар өздерінің моральдық және этикалық құндылықтарын қалыптастыру процесінде болатындығын, сондай-ақ қоғамдағы мінез-құлық нормалары мен ережелерін игеретіндігін ескеру қажет. Сондықтан балаға сыныпта қолайлы атмосфера құру және қоршаған әлеммен өзара әрекеттесу маңызды, онда ол өзінің қасиеттері мен қабілеттерін көрсете алады, сонымен қатар мәдени, этникалық және әлеуметтік ерекшеліктеріне қарамастан басқа адамдарды құрметтеуге және түсінуге үйренеді.

Бастауыш сынып оқушысында толеранттылықты қалыптастырудың негізгі элементтерінің бірі-оның басқа адамдарды тыңдау, олардың пікірлері мен көзқарастарын ескеру қабілетіне тәрбиелеу. Сонымен қатар, баланы өзін-өзі сынауға және оның әрекеттерін талдауға үйрету, сондай-ақ зорлық-зомбылықсыз және кемсітусіз жанжалдарды сындарлы шешу дағдыларын дамытуға көмектесу маңызды.

Толеранттылықты қалыптастыру үшін педагогикалық процесті дұрыс құру қажет, нәтижесінде толеранттылықтың барлық компоненттері мен белгілері жеке қасиеттер ретінде дамиды. Бұл компоненттердің пайда болу механизмдері: қабылдау, иемдену және өзін-өзі бақылау механизмі. Толеранттылықтың қалыптасқандығын бірқатар айырмашылықтары бар адамдармен және топтармен ақылмен қарым-қатынас жасау қабілетімен бағалауға болады.

Толеранттылықты қалыптастыру жөніндегі қызмет жоспары мынадай тармақтардан тұрады:

- Баланың өзін сирек, құнды, жеке тұлға ретінде бейнелеуін дамыту.
- Ұқсастықтар мен айырмашылықтарды таба отырып, басқа адамдар туралы идеяларды дамыту.
- Негізгі бағдарламаның жоспарларына сәйкес қоршаған әлем туралы білімді кеңейту.
- Бастамашыл өмірлік ұстанымды қалыптастыру, оның ішінде: өз мүмкіндіктерін түсіну; өзінің

артықшылықтары мен кемшіліктерін білу; басқалардың сынын қабылдау қабілеті; өз құқықтары мен міндеттерін өздері және басқа адамдар алдында білу; өз іс-әрекеттері мен басқалардың іс-әрекеттерін бағалау қабілетін дамыту; әр адамның маңыздылығы мен құндылығын түсіну, басқа адамдардың өміріне деген қызығушылықты дамыту.

- Басқа адамдарға эмпатияны дамыту, басқалардың сезімдері мен эмоцияларын түсінуге үйрету.
- Әртүрлі мәдениеттер мен ұлттардың балалары арасындағы өзара іс-қимыл мен өзара түсіністікке ықпал ететін бірлескен қызметті ұйымдастыру.
- Жанжалдарды бейбіт жолмен шешу дағдыларын және ұжымдағы өзара іс-қимылды үйрету.
- Сыни тұрғыдан ойлауды және ақпаратты талдау қабілетін дамытуға ықпал ету, бұл стереотиптік түсініктер мен теріс көзқарастардан аулақ болуға көмектеседі.
- Толеранттылыққа, ой-өрісін кеңейтуге, әртүрлі елдер мен халықтардың мәдени және тарихи мұраларына назар аударуға арналған тренингтер мен сабақтар өткізу.

Бүгінгі таңда толеранттылықты тәрбиелеу үшін барлық әлеуметтік сатылардың қызметін және бастауыш сынып оқушысының толерантты тұлғасын қалыптастыруды біріктіру қажет.

Осылайша, біз бастауыш сынып оқушыларының толеранттылығын тәрбиелеу процесі мақсатты және әдістемелік түрде ұйымдастырылуы керек деген қорытындыға келдік.

Біздің еліміздің көпұлттылығын ескере отырып, қазақстандық оқушы ұлттардың бірлігін дұрыс қабылдауға және түсінуге, барлық адамдар бір-бірімен өзара байланысты және өзара тәуелді екенін түсінуге, басқа адамдардың құқықтарын, әдет-ғұрыптарын, көзқарастары мен дәстүрлерін түсінуге және құрметтеуге, қоғамда зиян келтірместен және өз құқықтарын дәріптемей жүзеге асыруға үйренуі керек. Жанжалды жағдайларды болдырмауға емес, оларды сауатты шешуге қабілетті, үнемі өзгеріп отыратын қазіргі әлемде өмір сүруге және жұмыс істеуге дайын толерантты адам ғана өзінің мінез-құлқын шебер дамыта алады, ешкімге зиян келтірместен өз бетінше ойлана алады, дұрыс моральдық таңдау жасай алады және ол үшін өзіне және жалпы қоғамға жауап береді.

Сонымен, толеранттылықты қалыптастыру тек мектептің ғана емес, сонымен бірге балаға пікірлер мен мәдени дәстүрлердегі айырмашылықтарды түсінуге және құрметтеуге, сондай-ақ құрметке, төзімділікке және сүйіспеншілікке негізделген қолайлы отбасылық атмосфераны құруға көмектесетін ата-аналардың міндеті екенін есте ұстаған жөн.

**№96 жалпы білім беретін мектеп
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Хажиханова Халима Насировна**

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Система обучения требует поиска новых организационных форм, методов обучения и воспитания с учетом современных тенденций в учебной деятельности. Эти процессы актуальны в современных школах, где интерактивные методы обучения становятся эффективными из-за высокого уровня сложности обучения. Учитывать читать, учиться думать, находить новые решения и строить свое будущее – педагогические принципы современной школы. Выбор и использование слова в конкретной жизненной ситуации и его адекватное понимание – сложная и в то же время важная задача, стоящая перед учащимися в процессе освоения русского языка.

Основной задачей учителя является развитие у учащихся умения решать коммуникативные задачи средствами русского языка, свободного общения с его носителями; выявление наиболее сложных правил русского языка, их объяснение в доступной форме для носителей определенного языка; учитель должен показать учащемуся эффективный путь овладения лексическими единицами в живой речи в многообразии их функционирования.

В учебно-воспитательном процессе всегда немаловажную роль играла способность учителя применять индивидуальный подход к ученикам, что являлось показателем его профессионализма. В современных условиях умение работать с каждым учеником с учетом его особенностей и потребностей, учебных мотивов стало необходимостью, причем обязательным требованием к учителю.

Традиционные занятия, как показывает педагогический опыт, неэффективны, если они проходят в виде монолога учителя. Повышение активности учащихся, решение учебно-воспитательных задач в обучении русскому языку (расширение лексического минимума, овладение навыками устной и письменной речи и др.) осуществляется с использованием интерактивных методов обучения, таких как импровизация, эвристические беседы, ролевые игры. С помощью этих методов учитель вызывает реакцию учащихся, повышает их познавательную активность, активизирует исследовательский интерес.

Итак, что такое интерактивное обучение? Стратегия интерактивного обучения предполагает использование учителем определенной системы методов, основанных на субъектных отношениях учителя и ученика, использовании обратной связи и максимальной активности обучающихся.

Интерактивная модель направлена на организацию комфортной учебной среды, в которой все учащиеся активно взаимодействуют друг с другом. Использование учителем этой модели обучения на своих уроках свидетельствует о его инновационной активности. Организация интерактивного обучения предполагает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблем на основе анализа ситуаций, проникновение в сознание потоков информации, создание его активности. Очевидно, что структура интерактивного урока будет отличаться от обычной, для этого также потребуются профессиональные навыки и опыт учителя. Поэтому включение в структуру урока только элементов интерактивной модели обучения-специфических методов и приемов, делающих урок необычным и еще более интенсивным и интересным, позволяет проводить полностью интерактивные занятия. В качестве основных принципов интерактивного подхода к обучению русскому языку современные специалисты выделяют:

- взаимодействие на русском языке с целью получения и извлечения достоверной информации в условиях, одинаково интересных для всех участников, значимых для всех;
- совместная деятельность, характеризующаяся взаимосвязью трех объектов: производителя информации, получателя информации и ситуационного контекста;
- изменение традиционной роли преподавателя в учебном процессе, переход к демократическому стилю общения;
- рефлексивность обучения, сознательное и критическое понимание деятельности, ее мотивов, качества и результатов как со стороны преподавателя, так и со стороны учащихся.

При обучении русскому языку такие инновационные методы обучения необходимо актуализировать таким образом, чтобы любое языковое явление (лексическое, грамматическое или какое-либо другое) не выделялось на уроках, а вводилось в предложения, тексте с указанием его связи с

другими явлениями языка. Это возможно, когда учитель создает условия для обучения и создания самого ученика. Это принципиальное отличие целей активного обучения от целей традиционной системы образования. В интерактивной методологии, как и в любой другой методике обучения, существует множество методов, которые помогают организовать взаимодействие в группе. Эти методы можно классифицировать следующим образом:

- схождения/различия;
- рейтинг;
- поиск совпадений;
- классификация;
- обобщение;
- правильно / неправильно;
- правильно или требует изменений;
- плюсы и минусы;
- определение последствий;
- Как вы думаете?;
- исследование и отчет;
- ролевая игра;
- мозговой штурм;
- дискуссия.

Есть также много других заданий, которые могут быть интерактивными, все зависит от работы учителя. На примере задания "Правильно/неправильно" решаем следующую задачу: "Согласны ли вы со мной?"

"При выполнении этого метода учащиеся внимательно изучают утверждения и решают, правы они или нет. Это может быть хорошим способом закрепить старые концепции, заставить учащихся искать необходимые ответы в исходных данных и проверить их понимание. В результате обычно возникают дискуссии. Далее метод "Поиск совпадений". При выполнении этого задания учащимся необходимо определить соответствие слова описанию, данное задание рекомендуется выполнять до того, как учащиеся начнут знакомиться с трудными текстами. Это хорошая задача для закрепления смысла понятий. Основная цель интерактивного обучения-оптимизация учебного процесса. Так, с помощью интерактивных методов обучения решаются не только учебные, но и педагогические задачи: повышается самооценка обучающихся, формируется здоровая атмосфера сотрудничества в группе.

Таким образом, интерактивные методы обучения выступают средством активизации познавательной деятельности обучающихся, позволяют вовлечь учащихся в процесс открытия новых знаний, активизируя при этом их личную заинтересованность и накопленный субъектный опыт, способствуют формированию направленности на самообучение и саморазвитие.

Использованные материалы:

1. Жедек П.С. Вопросы теории и методики обучения фонетике, орфоэпии, графике и орфографии / П.С. Жедек. – Томск: Пеленг, 2012. – 356 с;
2. Козел А.С., Ленская В.Д. Метод мозгового штурма и его модификации // Научное сообщество студентов: междисциплинарные исследования: сб. ст. по мат. XLVI междунар. студ. науч.-практ. конф. № 11(46). URL: [https://sibac.info/archive/meghdis/11\(46\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/11(46).pdf) (дата обращения: 10.11.2019);
3. Через уроки русского языка и литературы – к гармонизации личности!: сборник материалов по итогам межрегионального научно-методического семинара-школы (11-15 мая 2015 г., Алтайский государственный университет, г. Барнаул). Барнаул: ИП Колмогоров И.А., 2015. – 403 с.

№96 жалпы білім беретін мектеп
Шетел тілі пәні мұғалімі
Эгамбердиева Муножат Абдулхамитовна

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ПАЙДАСЫ

Қазіргі жағдайда білім берудің ең өзекті міндеті-оқушылардың коммуникативті мәдениетін қалыптастыру. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар қазіргі мектептің білім беру кеңістігін кеңейтуге ықпал ететін ең тиімді құралға айналады. Оқу процесінде ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың материалды игеру тиімділігін едәуір арттырады. Бұл технологияларды бастауыш және орта мектептерде ағылшын тілін оқытуда қолдану арқылы үлкен нәтижелерге қол жеткізуге болады. Жоғары сыныптарда ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың байыпты зерттеу, мультимедиялық презентациялармен жобалау жұмыстарын құру мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Педагогикалық шеберлік ғылымның, техниканың және олардың өнімі – ақпараттық технологиялардың қазіргі даму деңгейіне сәйкес келетін білім мен дағдылардың бірлігіне негізделген. Егер біз "әдістемелік терминдер сөздігіне" жүгінетін болсақ (авторлары: Э.Г.Асимов, А.Н. Щукин), онда біз келесі анықтаманы табамыз: "Ақпараттық технологиялар – бұл компьютерлер мен компьютерлік байланыс желілері арқылы ақпаратты жинау, жинақтау, сақтау, іздеу, беру, өңдеу және беру әдістері мен тәсілдерінің жүйесі". Қазіргі уақытта әртүрлі көздерден ақпарат алу, оны пайдалану және оны өзіңіз жасау мүмкіндігі қажет. АКТ-ны кеңінен қолдану мұғалімге шет тілін оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. Ақпараттық технологиялар, әдетте, аудио, видео, компьютер, интернет сияқты техникалық құралдарды қолданатын технологиялар деп аталады.

Шет тілін оқытуда компьютерлік технологиялар кеңінен қолданылады. Компьютердің оқу құралы ретіндегі ерекшелігі оның күрделілігі, әмбебаптығы, интерактивтілігі сияқты сипаттамаларымен байланысты. Мультимедиялық бағдарламалар негізінде интерактивті оқыту әдістемелік, дидактикалық, педагогикалық және психологиялық принциптердің тұтас кешенін толық іске асыруға мүмкіндік береді, оқу процесін қызықты әрі шығармашылық етеді. Оқушылардың тілдік дайындық деңгейлерін ескеру мүмкіндіктері оқытудағы даралау және сараланған тәсіл принциптерін іске асырудың негізі болып табылады. Бұл жағдайда қол жетімділік принципі сақталады және әр оқушының жеке жұмыс қарқыны ескеріледі. Компьютерді қолдана отырып, сіз сабақта жеке, жұптық және топтық жұмыс түрлерін ұйымдастыра аласыз. Дегенмен, компьютер сабақта мұғалімді алмастыра алмайтынын есте ұстаған жөн. Компьютермен жұмыс уақытын мұқият жоспарлау керек және оны шынымен қажет болған кезде пайдалану керек.

Қазіргі уақытта мультимедиялық технологиялар кеңінен қолданылады. "Мультимедиа" термині мынаны білдіреді: көптеген ақпараттық орталар: мәтін, дыбыс, бейне. Ақпаратты ұсынудың барлық осы түрлерін қолданатын бағдарламалық өнімдер мультимедиялық деп аталады.

Оқытудың мультимедиялық құралдарын пайдалану-педагогикалық технологияларды дамытудың табиғи кезеңі. Шет тілі сабақтарында ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) құралдарын пайдалану білім алушының жеке басын дамыту және оқушыларда келесі құзыреттерді қалыптастыру үшін өте өзекті: әртүрлі ақпарат көздерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін салыстыру, оны іздеудің тиісті технологияларын таңдау, ақпаратты зерделеу мен өңдеудің барабар модельдері мен рәсімдерін жасау және пайдалану және т. б.

Сонымен, оқу процесінде АКТ-ның ең көп қолданылатын элементтеріне тоқталсақ:

- компьютер мен мультимедиялық жобаның, интерактивті тақтаның көмегімен көрсетілетін электрондық оқулықтар;
- электронды энциклопедиялар мен анықтамалықтар;
- интернеттің білім беру ресурстары;
- суреттер мен иллюстрациялары бар DVD және CD дискілері;
- бейне және аудио техника;
- интерактивті конференциялар мен конкурстар;
- қашықтықтан оқытуға арналған материалдар;
- ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобалары;

АКТ көмегімен ағылшын тілін үйрену тестілеуге, викториналарға, конкурстарға қатысуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың сөйлеу әрекетіне кейіннен қосу үшін лексикалық дағдыларды дамыту лексиканы меңгерудегі негізгі міндет болып табылады. Лексикалық дағдыларды қалыптастыруда компьютерлік технологияларды қолдану осы процестің тиімділігін едәуір арттырады.

Сөздің мағынасын пысықтау үшін мен студенттерге, мысалы, сөздерді тақырыптық топтарға бөлу жаттығуын ұсынамын (school: chalk, desk, teacher. Family: mother, sister, aunt).

Компьютерді пайдаланып сөздерді қолдануға үйрету үшін мен студенттерге осы сөздерден сөйлем құруды ұсынамын: is, a, big, there, window, bedroom, in, my (Thege is a big window in my bedroom).

Жаттығу кезеңінде және өнімді іс-әрекетке арналған лексиканы қолдану кезінде мәлімдеменің мазмұнына сүйене отырып, сөздерді біріктіру операциялары шешуші болады. Өнімді лексикалық дағдыларды қалыптастыру үшін мен компьютерді оқушыларды лексикалық бірліктерді біріктіру әрекеттерінде жаттықтыру үшін қолданамын. Мысалы, жаттығуға арналған жаттығу:

- тізімде қандай заттар болуы мүмкін екенін айтыңыз: house, room, sofa, carpet. Басқа бағанда сын есімдер бар: big, old, white, beautiful. Оқушы сын есімдер мен зат есімдердің сөз тіркестерін тиісті бағандардан төменгі жолдарға жылжыту арқылы дұрыс құрастыруы керек. Сонымен қатар, толтырылмаған жолдардың саны оқушыға әлі құрастырылмаған басқа да мүмкін тіркестер бар екенін айтады. Басқалардан көп сөз тіркестерін құрастырған оқушы көп ұпай жинайды. Сабақта оқушылардың дағдыларын қалыптастыруда компьютерлік бағдарламаларды қолдану компьютерлік оқыту технологиялары шет тілінің лексикасын оқытуда қойылған мақсаттарға толық жауап беретіндігін көрсетті.

Шет тілі сабақтарында АКТ қолдану тәжірибесін талдай отырып, бірқатар тұжырымдар жасауға болады — мультимедиялық технологиялар оқу процесін жеделдетеді; білім алушылардың пәнге деген қызығушылығының күрт өсуіне ықпал етеді; материалды игеру сапасын жақсартады; оқу процесін дараландыруға мүмкіндік береді; бағалауда субъективтіліктен аулақ болуға мүмкіндік береді. Осылайша, компьютерлік технологияларды енгізу білім беру процесін күшейтудің алғышарттарын жасайды. Олар білімді механикалық игеруден жаңа білімді өз бетінше игеру қабілетіне көшуді қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық әзірлемелерді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді. Компьютерлік технологиялар білім алушылардың жеке қасиеттерін ашуға, сақтауға және дамытуға ықпал етеді.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Көлкент ауылы
№96 жалпы білім беретін мектеп
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Сайдазимова Мафтуна Суннатуллаевна

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Какую эффективную технологию выбрать, которая позволила бы в полной мере научить детей мыслить, анализировать прочитанное, самостоятельно оценивать события, факты, не бояться высказывать свою точку зрения? Как повысить познавательный интерес учащихся? На мой взгляд, все эти вопросы решает технология развития критического мышления через чтение и письмо, которая позволяет создать на уроке атмосферу партнерства, совместного поиска и творческого решения проблемы. В ходе работы в рамках этой технологии учащиеся овладевают различными способами интегрирования информации, учатся вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений, строить умозаключения и логические цепочки доказательств, выражать свои мысли ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим.

Критическое мышление ученика — это один из видов интеллектуальной деятельности, характеризующийся высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему информационному полю. Это комплекс навыков и умений, использование которых способствует демократизации учебной среды, а также обеспечивает ситуацию успеха для каждого ученика, что, в свою

очередь, способствует осознанному, критическому и оценочному восприятию информации, креативности.

Технология критического мышления актуальна на современном этапе развития общества тем, что:

- осуществляется направленность на практическое использование. Педагогу предлагается большой набор приемов, способствующих активизации учебного процесса;

- акцент делается на формирование социальных навыков;
- внимание обращается на способы, приемы, позволяющие добывать знания;
- технология направлена на развитие собственного мышления;
- технология направлена на формирование ответственности за собственное обучение, учит отслеживать собственное понимание и собственное продвижение.

Инновация использования технологии развития критического мышления заключается в следующем:

- данная технология представляет опыт практической реализации личностноориентированного подхода в обучении;
- учащиеся сами конструируют процесс обучения, опираясь на конкретные цели, самостоятельно определяют конечный результат;
- технология ориентирована на развитие навыков вдумчивой работы с текстом, информацией.

В основе методики развития критического мышления лежит три стадии: стадия вызова; осмысление; рефлексия.

1. Стадия вызова активизирует имеющиеся знания обучающихся по данной теме; мотивирует к учебной деятельности.

2. Стадия осмысления позволяет получить новую информацию; осмыслить ее; соотнести с уже имеющимися знаниями.

3. Стадия рефлексии способствует целостному осмыслению, обобщению полученной информации; усвоению нового знания, новой информации учеником; формированию у каждого из учащихся собственного отношения к изучаемому материалу.

Используя в работе технологию развития критического мышления, наиболее приемлемыми для себя я считаю такие приемы как «Толстые и тонкие вопросы», «Дневник двойной записи», «Знаю, хочу узнать, узнал», «Гроздь кластера», «Шесть шляп мышления» Эдварда де Боно и другие.

Прием «Толстые и тонкие вопросы» может быть использован на любой из трех фаз урока: на стадии вызова – это вопросы до изучения темы, на стадии осмысления – способ активной фиксации вопросов по ходу чтения, слушания, при размышлении – демонстрация понимания пройденного.

Прием «Дневник двойной записи». Этот прием дает возможность читателю увязать содержание текста со своим личным опытом. Двойные дневники могут использоваться при чтении текста на уроке, но особенно продуктивна работа с этим приемом, когда учащиеся получают задание прочитать текст большого объема дома. В левой части дневника учащиеся записывают те моменты из текста, которые произвели на них наибольшее впечатление, вызвали какие-то воспоминания, ассоциации с эпизодами из их собственной жизни, озадачили их, вызвали протест или, наоборот, восторг, удивление.

Прием «Написание эссе». Смысл этого приема можно выразить следующими словами: «Я пишу для того, чтобы понять, что я думаю». Это свободное письмо на заданную тему, в котором ценится самостоятельность, проявление индивидуальности, дискуссионность, оригинальность решения проблемы, аргументации. Обычно эссе пишется прямо в классе после обсуждения проблемы и по времени занимает не более 5 минут.

Прием «Кластер – определяется ключевое слово, к которому подбираются слова одной тематической группы. Слово «кластер» в переводе означает «пучок» или «созвездие». Составление кластеров развивает орфографическую грамотность, расширяет словарный запас учеников. Следует отметить, что этот приём используется на всех этапах урока.

«Синквейн». Прием позволяющий проявлять творчество и выражать свое отношение к изучаемому. Синквейн – это стихотворение, которое требует изложения материала в кратких предложениях. Таким образом, это стихотворение, состоящее из 5 строк. Первая строчка представляет название темы одним словом, обычно существительное. Вторая строчка содержит описание темы в двух словах (2 прилагательных). Третья строчка – это описание действия (3 глагола). Четвертая строчка – это фраза из четырех слов, показывающая отношение к теме. Пятая строчка – это синоним (метафора) из одного слова, которое придает суть темы.

Критическое мышление начинается с вопросов и проблем, а не с ответов на вопросы педагога. Человек нуждается в критическом мышлении, которое помогает ему жить среди людей, социализироваться. Технологию развития критического мышления можно отнести к инновационным технологиям, так как она соответствует основным параметрам инновационного обучения и способствует развитию творческих и интеллектуальных возможностей обучающихся.

Используя в работе данную технологию, учитель невольно пересматривает свое отношение к образованию. После проведения уроков с применением технологии развития критического мышления всегда появляются новые идеи и мысли. Таким образом, использование приемов технологии развития критического мышления создает условия для творческой самореализации личности, развития познавательных способностей и коммуникативных умений учащихся, их нравственного потенциала.

Использованные технологии:

1. Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В. Развитие критического мышления на уроке. Пособ. для учителя. 2-е изд., дораб. – М., 2011 – 223 с.;
2. Гладкова Н.Г. Использование технологии критического мышления на уроках литературы // Мастер-класс. Приложение к журналу «Методист». – 2010. – № 5. – С. 47;
3. Горбунова И.В. К вопросу о применении инновационного подхода в преподавании русского языка как иностранного / И.В. Горбунова // Бизнес-образование в экономике знаний. № 1. – 2020. – С. 15-19.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Көлкент ауылы
№96 жалпы білім беретін мектеп
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Ешметова Зулфира Абдирахимовна

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ДИАЛОГ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ

Үздіксіз модернизация жағдайында қазіргі заманғы білім беру жүйесі өзінің өмірлік ұстанымын нақты басымдыққа және қорғауға қабілетті жан-жақты дамыған, үйлесімді тұлғаны тәрбиелеуді мақсат етеді. Мұндай тұлғаны тәрбиелеу үшін баланы қарым-қатынастың әртүрлі салалары мен жағдайларындағы белгілі бір коммуникативті мәселелерді тілдік құралдармен шешуге үйрету керек, яғни оқушыларда коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру керек.

Оқу диалогы тәрбие мен оқыту функцияларын орындайды, сонымен қатар білім алушылардың жеке басын дамытудың оңтайлы тәсілі ғана емес, сонымен қатар оқытудың тиімді түрі болып табылады.

Диалогтік қарым - қатынас процесінде қазақ әдебиеті сабақтарында қалыптасқан оқушының коммуникативті құзыреттілігі оның сөйлеу қызметінің өнімінің сапалық көрсеткіштері және жалпы оқу нәтижелерінің динамикасы арқылы көрінеді.

Диалог-бұл құндылықтардың мағыналық жағдайы, оларды тәжірибеде бекіту. Диалогта әңгіме тақырыбы туралы ғана емес, әңгімелесушілер, олардың мінез-құлқы мен ішкі жағдайы туралы ақпарат беріледі. Диалогқа қатысушылар- оқиға бойынша серіктестер. Диалогтық жағдайдың орталығында-жеке тұлға өзінің жеке басы мен бірегейлігінде, жеке функцияларының толық көрінісі болған жағдайда ғана жүзеге асырылады (сыни, өзін-өзі бағалау, заттардың мағынасын анықтау, әлемнің өзіндік бейнесін құру).

Диалогтық оқыту барысында оқушылар сыни тұрғыдан ойлауды, мән-жайларды және тиісті ақпаратты талдау негізінде күрделі мәселелерді шешуді, балама пікірлерді таразылауды, ойластырылған шешімдер қабылдауды, пікірталастарға қатысуды, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренеді.

Қазіргі жағдайда диалог білім берудің коммуникативті мазмұнының негізгі қағидаты бола отырып, жаңа мән мен сапаға ие болады. Әр түрлі коммуникативті байланыстарға толы көпмәдениетті қоғам ынтымақтастық, өзара түсіністік қатынастарын орнатуды ғана емес, сонымен қатар қайшылықтар мен полемикалық даулардың пайда болуын да көздейді. Сондықтан мектеп түлектерінің әлеуметтік-мәдени саланың әртүрлі салаларында жемісті, тиімді диалог жүргізу, әлемді монологиялық (абсолютті шындықты талап ететін) позициялардан емес, диалогтық, плюралистік тұрғыдан тану қабілеті ең маңызды және коммуникативті қасиетке айналады.

Жалпы педагогика диалог педагогикасына айналған жағдайда ғана сәтті бола алады. Бүгінгі таңда диалогты шындықты білу тәсілі ретінде және сонымен бірге субъективті-семантикалық қарым-қатынасты, жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру рефлексиясын қамтамасыз ететін ерекше дидактикалық-коммуникативті орта ретінде қарастыру қажет. Диалог-бұл интеллектуалды және сөйлеу қарым-қатынасының бір түрі, оның барысында әңгімелесушілердің талқыланатын тақырыпты бірдей немесе әртүрлі түсінуі анықталады. Осы негізде диалог семантикалық позициялардың өзара әрекеттесуі деп айтуға болады. Мағынасы-бұл диалогтың барлық қатысушыларының жұмысы жүргізілетін мәселе. Мәселе-авторлық мағынаның позицияларын зерттеуге тырысу. Мағыналық білім беру-білім алушының жеке тәжірибесі, жалпы мәдениеттегі өз орнын білу. Диалог-бұл мағынаны қалыптастырудың негізгі формасы, кеңістікті қалыптастыру тәсілі. Осылайша, білім беру мазмұны-бұл қозғалыс, мағыналық қызметті жобалау.

Біздің балалар өте қарама-қайшы ақпараттық өрісте тұрады. Алайда, уақыттың өзі мектептен жақсылық, әділеттілік, ар-намыс, патриотизм, адамға және отбасына деген сүйіспеншілік туралы дәстүрлі түсінікке негізделген үйлесімді және нақты құндылықтар жүйесін талап етеді. Мектептегі қазақ әдебиеті сабақтары құндылықтардың шынайы иерархиясын қалпына келтіре алады, нәзік жандарды бұзатын әлеуметтік құбылыстарға қарсы тұра алады және бұл үшін ең тиімді жолдарды іздеуі керек.

Екіншіден, мектеп оқушылары мұғалім немесе оқулық авторлары қойған сұрақтарға жауап іздеп қана қоймай, оларды тұжырымдауды да үйренуі керек. Бұл бағыттағы жұмыс жүйелі және жоспарлы болуы керек.

Үшіншіден, сабақтағы мәтін үнемі естілуі керек. Тек" баяу "және" мәнерлі"оқу оқырманның мәтінді" естуіне " және онымен толық диалогқа түсуіне ықпал етеді.

Төртіншіден, диалогтық оқытуды қолдану оқушылардың әдеби дайындығын үнемі жетілдіруді көздейді.

Оқушыларды диалогқа шақыруға болатын көптеген әдістер бар. Әрине, мәселелік оқыту стратегиялары (мысалы, сабақта мәселелік жағдайларды құру) осы бағытта жұмыс істейді. Алайда, диалогтық технологиялар кез-келген мәселе бойынша қарсыластар арасындағы дау-дамайды емес, мәтінмен, содан кейін сыныптастарымен және мұғаліммен мүдделі, терең сөйлесуді қамтитынын есте ұстаған жөн.

Мәселелік оқытудан бөлек инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану да үлкен рөл атқарады: зерттеу әдісі, пікірталастар, миға шабуыл, "сыни тұрғыдан ойлау" технологиясы, интерактивті, топтық формалар мен әдістер, ұжымдық оқыту әдісі. Бұл технологиялар шығармашылық белсенділікті дамытады, ақыл-ой белсенділігін қалыптастырады, оқушыларды өз көзқарастарын қорғауға үйретеді, материалды терең түсінуге көмектеседі. Жұпта, топтарда жұмыс істеу тәрбиенің міндеттерін шешуге мүмкіндік береді: сыныптастарымен топтарда ынтымақтасуға деген ұмтылыс пен қабілетті дамытады. Жұмыстағы ең бастысы-оқушылар еркін сөйлейді, дауласады, өз көзқарастарын қорғайды, мәселені шешу жолдарын іздейді және дайын жауаптарды күтпейді, бұл оқу диалогын қолдану қажеттілігін дәлелдейді.

Қорытындылай келе, диалогтық принцип білім берудің коммуникативті мазмұнын, оның толерантты табиғаты мен гуманистік әлеуетін жеткілікті түрде көрсете отырып, мұғалім мен оқушылар арасында қалыптасатын коммуникативті қатынастарды реттеп, олардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырады. Оның ерекшелігін түсіну педагогикалық коммуникацияны ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен бағдарларын анықтауға, коммуникативті білім беру технологиясы ретінде оқу диалогының әлеуетті мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Технологии и методики обучения литературе: учеб. пособие / ред. В. А. Коханова. М. : Флинта : Наука, 2011. 248 с;
2. Диалог в системе обучения [Электронный ресурс] / Диалог в системе обучения . Режим доступа: URL: <http://www.enorta.ru/relojs-281-1.html>.

**Түркістан облысы, Сайрам ауданы
№63 Қ.Сәтбаев атындағы жалпы білім беретін мектебінің
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Джуманбаева Эльмира Джурсунбековна**

ЖАҢАДАНУ ЖӘНЕ ЭКСПО

Пән: Қазақ тілі мен әдебиеті Т2		Бөлім: 7. ЭКСПО-2017 – Қазақстан белесі. Н.Ә.Назарбаев «Тәуелсіздік толғауы»		
Күні :		Педагогтің аты-жөні: Джуманбаева Эльмира Джурсунбековна		
Сынып: 9		Қатысқан оқушылар: Қатыспаған оқушылар :		
Сабақтың тақырыбы: 1. Жаһандану және ЭКСПО				
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары		9.1.1.1 тыңдалатын мәтіндегі фразалар мен дәйексөздерді талқылай отырып, тақырып пен көтерілетін мәселені болжау; 9.2.3.1 коммуникативтік жағдаятқа сай сөйлеу тіліндегі интонация, кідіріс, логикалық екпіннің мәнін түсініп, өз ойын жеткізу		
Сабақтың мақсаты:		Тыңдалатын мәтіндегі фразалар мен дәйексөздерді талқылай отырып, тақырып пен көтерілетін мәселені болжай алады; коммуникативтік жағдаятқа сай сөйлеу тіліндегі интонация, кідіріс, логикалық екпіннің мәнін түсініп, өз ойын жеткізеді.		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	«Психологиялық жағымды ахуал қалыптастыру: «Жылдам фото» тренинг тәсілімен оқушылар шеңбер құрып отырады да, 1-2 минут бір-бірін көзбен жылдам «фотоға» түсіреді. Содан соң кері бұрылып отырып, мұғалімнің түрлі сұрақтарына жауап береді. Өзінен кейін үшінші кім отырғанын, қарсы отырған оқушының үстіндегі киім түсін, кімнің көк көзілдірік тағып отырғанын т.с.с. сұрауға болады. Соңында қайта бір-біріне қарап, өз фотоларының дұрыс-бұрыстығына көз жеткізеді. Үй жұмысын тексеру Сабақтың тақырыбын, мазмұнын суреттер арқылы болжайды. Қызығушылықты ояту. Оқушыларға «Тірек сөздер» стратегиясының негізінде тақтадағы плакаттарға бірнеше сөздер жазылады.		«Бас бармақ»	Слайд Түрлі- түсті жүрекшелер
Сабақтың ортасы	1.Сөздікпен жұмыс. Жаңа сөздермен таныстырады, оқушыларға қайталатады, жаңа тақырыпқа байланысты сөздіктермен жұмыс. Айтылым Ойтүрткі	Тыңдалым,айтылым. Жаңа сөздерді жазады, сөз тіркестерін, сөйлем құрастырады. Аудармасын мұғалімнің көмегімен айтып шығады. Алдыңғы-передний Қатарлы-ряд Әмбебап-универсальный Бетбұрыс-поворот Нағыз-настоящий Бәсеке-конкуренция Айтылым «Миға шабуыл» әдісі арқылы өткен тақырыппен жаңа сабақты байланыстыру мақсатында ой қозғау сұрақтарын қою 	«Смайликтер» Дескриптор 3 балл -Сұраққа жауап береді «Бағдаршам»	Оқулық сөздік слайд

	Жазылым 3-тапсырма Жеке жұмыс Айтылым Жазылым 1-тапсырма Айтылым тапсырма Жұптық жұмыс ЕББҚ: (Зейін тапшылығы және гипербелсенділік синдромы (ЗТГС) (даралап оқыту тәсілі арқылы) Тапсырма орындауда «Аяқталмаған сөйлем» әдісі қолданылады. Жеке қажеттілігі бар оқушы (төмен деңгейлі)«қолдау» әдісі арқылы саралау жүргізіледі 6- тапсырма Оқылым Жазылым Топтық жұмыс Сұрақтарға жауап береді. 4-тапсырма Жазылым Жеке жұмыс 3-тапсырма Тыңдалым Айтылым Жазылым Жеке жұмыс	Жазылым «Атаулар туралы үш сұрақ». Сызбадағы терминдерге қатысты сұрақтарға жауап бер. 1.Қайда? Бұл термин саған таныс па? Қайда кездестірдің? 2.Қалай?Бұл терминді қалай қолдандың? 3.Қандай? Айтылым Сұрақтарға жауап бер. «Жаһандану» дегенді қалай түсінесің? Еліміздегі жаһандану үдерісіне қандай мысал келтіре аласың? Жаһандану үдерісінің жағымды әсерлері қандай? Жаһандану үдерісінің жағымсыз әсерлері қандай? Айтылым «Блум түймедағы» әдісі арқылы сұрақтарға жауап береді. Қазақстанда ЭКСПО қай жылы өтті?, Қандай мемлекеттер қатысты?, ЭКСПО қандай мақсатта ұйымдастырылды?, Қандай тақырыпта өтті? Не себепті Деп ойлайсыз? Қазақстанның дамуына үлесі болды ма? Не себепті олай деп ойлайсыз? Берілген сұрақтар бойынша диалог құрыңдар. Жұптарыңа түсіндіріңдер Дәлелдендер. «Интервью» әдісін қолданады. Жазылым Мәтінді түсініп оқы. Тақырып қой. Мазмұны бойынша жоспар құр. «Идеяны ұстап ал» әдісі бойынша мәтін жанрын анықтау. Ерекшеліктерін атап талдау. Жазылым «Салыстыр!»). «Жаһандану» және «ЭКСПО» ұғымдарына байланысты салыстырмалы кесте жаса. <table><tr><td>Жаһанда ну</td><td>Ортақ белгілер</td><td>ЭКСПО</td></tr><tr><td></td><td>Әлемдік үдеріс</td><td></td></tr><tr><td></td><td>бәсеке</td><td></td></tr></table> Жазылым Ойтаразы «Бес саусақ» тәсілін пайдаланып, қорытындыла.	Жаһанда ну	Ортақ белгілер	ЭКСПО		Әлемдік үдеріс			бәсеке		Слайд Оқулық Дескриптор: -Пікірін айтады -Ой бөліседі -Түсіндіреді «Қол шапалақ» Оқулық слайд Өзара бағалау: «Тамаша», «Жақсы», «Ойлан» Дескриптор 5 балл -Салыстырады -Ойын жеткізеді «Қоқыс жәшігі»
Жаһанда ну	Ортақ белгілер	ЭКСПО										
	Әлемдік үдеріс											
	бәсеке											
Сабақтың соңы	Үй тапсырмасын беру : 1, 5- тапсырма											
	Кері байланыс: «Менің ұраным»	Өз деңгейлерін анықтайды. «ҚҚҚ» әдісі Қызықты... Құнды... Қиын....										
Бағалау	Мұғалім формативті бағалауы бойынша қорытынды балын қояды.											

**Воспитатель, педагог–модератор
Горошанская Алёна Вячеславовна**

СЦЕНАРИЙ 8 МАРТА: «МИЛЮЮ МАМОЧКУ ОЧЕНЬ ЛЮБЛЮ»

Под музыку дети входят в зал, и останавливаются лицом к зрителям.

Ведущая: Сегодня день особенный,
Как много в нем улыбок,
Подарков и букетов,
И ласковых «спасибо».
Чей это день? Ответьте мне.
Ну, догадайтесь сами,
Весенний день в календаре.
Чей он? Конечно...

Дети: МАМИН.

1 Реб: Мы сегодня отмечаем славный праздник милых мам.
Мы вас, мамы, поздравляем, и желаем счастья вам!

2 Реб: Мы вам дарим все улыбки,
Дружно песенки поем.
Наши мамочки родные,

Все хорошо: Поздравляем с женским днем!

Речевая игра «Пришла весна»

Ведущий: Кап, кап, кап, кто идёт?
Малышей гулять зовёт?

Дети:

Вот она, вот она,
На дворе у нас весна.

Разводят в сторону правую руку, затем
левую, затем обе руки вместе

Ведущий: Стук, стук, стук, кто стучит,
Холодам уйти велит?

Дети:

Вот она, вот она,
На дворе у нас весна.

Разводят в сторону правую руку, затем
левую, затем обе руки вместе

Ведущий: Динь, динь, динь, кто поёт,
Кто тепло с собой ведёт?

Дети:

Вот она, вот она,
На дворе у нас весна.

Разводят в сторону правую руку, затем
левую, затем обе руки вместе

Воспитатель: Вот и солнышко взошло.
Стало вдруг совсем тепло.
Всюду слышен звон капли:
Надоели нам метели!
Это капельки запели песенку свою.
Так они всегда встречают девицу-весну.

ПЕСНЯ «Кап-кап»

Воспитатель: А сейчас мы поиграем,
Позабавим наших мам.
Пусть от их улыбок ярких
Веселее станет нам!

Игра с мамами «Тучка и птички»

(4 мамы берут покрывало за 4 угла, поднимают его.)

Ведущая говорит:

Тучка поднимается, птички собираются. (Дети под музыку «летают» под покрывалом)

Тучка опускается, птички разлетаются. (По окончании музыки мамы опускают покрывало, дети разбегаются.)

Воспитатель: Дорогие наши мамы,
Милые, для вас
Концерт веселый праздничный
Устроим мы сейчас.

ПЕСНЯ «Ах, какая мама!»

Воспитатель: В этот день особенный, весенний,
Мы поздравим наших милых мам.
То, что приготовили в секрете,
Это все сегодня дарим вам.

«ТАНЕЦ с платочками»

Воспитатель: Дорогие, милые, любимые, красивые,
Мы всех вас поздравляем.
И музыку чудесную
Для вас сейчас сыграем.

ИГРА на детских музыкальных инструментах «Оркестрик»

Воспитатель: Ребята, а сейчас отгадайте такую загадку.

Отгадайте, отгадайте, отгадайте-ка, друзья,
Кто же, кто же самый лучший друг, любимый у меня?
Пирожки для всех печет, сварит вкусный нам компот.
Свяжет варежки и шарфик, в детский сад нас отведет?

Дети: Бабушка.

Воспитатель: Правильно. Сегодня на праздник к нам пришли не только мамы, но и бабушки! И их мы тоже хотим поздравить!

9Реб: Мы с моею бабушкой — старые друзья.
До чего хорошая бабушка моя!

10Реб: Бабушку – голубушку
Я люблю, ребята!
Поздравляю я ее
С днем Восьмого марта!

11Реб: Бабушку – бабулечку очень я люблю.
Для моей бабулечки песенку спою.

ПЕСНЯ «Бабушка моя»

Воспитатель: Как красиво зал украшен
В нашем праздничном саду!
Дружно, весело мы спляшем
В нашем праздничном кругу!

ТАНЕЦ «Поплясать становись»

Реб: Я хочу, чтоб мамочка
Красавицей была!
Чтоб о ней все услышали
Все мои друзья!

Воспитатель: Мама, мы для вас споем
И поздравим с женским днем!

ПЕСНЯ «Испечем пирожки»

Воспитатель: Дети приготовили вам замечательные подарки и ждали с нетерпением праздника, чтобы их вручить. (Дети вручают под музыку мамам подарки)

Все хором: Поздравляем с женским днем!

**Ақмола облысы білім басқармасы Шортанды ауданы бойынша білім беру бөлімінің жанындағы
Шортанды кентінің «Ақбота» балабақшасы МКҚК
Тәрбиеші, педагог-модератор
Хадайн Гул**

ҚОШ КЕЛДІҢ, ЖАҢА ЖЫЛ!

Зал мерекеге сай сәнделген. Шырша бұтақтарының астында ашық түсті қолғаптар жатыр.

Залға тәрбиеші мен балалар кіріп, шыршаға жақындайды. Жүргізуші: Келді міне жаңа жыл,

Қарсы алайық, бәріміз.

Күліп, ойнап, би билеп

Ән салайық бәріміз.

Үлкендерге қосылып балалар шырша бұтақтарына ілінген ойыншықтарды қарап атайды. Шыршаға арнап тақпақтар айтады.

(Шыршаның шамдары жаңады)

Жүргізуші: Шыршаға жағымды сөздер айтқан ұнады, ол бізге қарап күлімдей бастады.

Тс-с! Мен бірден естіген сияқтымын. *(шыршаға жақындап).* Шырша балалардың жаңа жыл туралы өлең айтқандарыңды қалайды.

Балалар «Жаңа жыл» туралы ән орындайды.

Өлеңнен кейін балалар орындыққа отырады.

Жүргізуші: Ой, балалар қараңдар. Шырша астында не жатыр. Қолғап! *(Жерден қолғапты көтереді)*

Қане балалар қараңдар, мүмкін сендердікі? алыңдар!

Жүргізуші қолғапты көрсетіп барлық балалардан сұрап шығады..

Кім шырша жанында билеп, қолғабын жоғалтқан?

Үлкен қоянға назар аударылады: оның бір табанында қолғап, бір табанында қолғап жоқ

Жүргізуші. Бұл қоян осы жерде билеп, қолғабын жоғалтып алған сияқты.

Ширма артынан қоян шығады.

Қоян: Сәлеметсіңдер ме, менің достарым. Мен сендердің мерекелік шыршаларыңа келдім. Асыға келем деп, қолғабымды жоғалттым.

Жүргізуші: Дұрыс айтады бұл қоянның қолғабы.

Қоян енді қолғабыңды жоғалтпа. Бізбен бірге ойын ойына.

Ойын: Қолғапты ал.

Жүргізуші: Балалар қоян тоңып қалған сияқты. Оны жылыту үшін би билейік. Қане, балалар шығындар қояндар сияқты секірейік.

Би «Қояндар».

Әуен ойналып ширманың артынан Аяз ата шығады. Кім бізге келе жатқан?

Барлығы: Аяз ата,!

Аяз ата: Сәлеметсіңдер ме, балалар,
 Ұлдар мен қыздар
 Сәлеметсіңдер ме, көрермендер,
 Барлық елде бейбітшілік пен бақыт болсын.
 Жаңа Жыл құтты болсын!
 Сендерді көргеніме тағы қуаныштымын.
 Есейіп үлен болыпсыңдар
 Мені таныдыңдар ма?
 Сол баяғы ақ шаштымын
 Сонда да боз баладаймын.

Қане барлықтарың шырша жанына келіп билеңдер. Аяқтарымызды жылытайық.

Би: Жаңа жыл

Жүргізуші: Ал енді балалардың тақпағын қабыл алыңыздар!

Сақалы аппақ күмістей,

Тістері аппақ күріштей.

Сағындым Аяз атаны!

Аяз ата: Қандай жақсы билейсіңдер, тақпақтарыңда керемет!

Ширманың артынан Ақшақар шығады(үлкен)

Жүргізуші: Сәлеметсіз бе, Ақшақар. Біз сені мерекемізде көргенімізге өте қуаныштымыз.

Ақшақар: Сәлеметсіңдер ме, бүлдіршіндер. Сәлеметсіңдер ме, қонақтар.

Мен сендермен кездескеніме өте қуаныштымын. Сендер қандай сүйкімді, әдемісіңдер. Мен мерекеге шырша іздеп жүрмін!

Жүргізуші: Әрине әдемі боламыз. Өйткені бізде шырша мерекесі болып жатыр. Бізде шыршаның неше түрлісі бар! Шыршаларымыз өте өнерлі! Биін қабыл ал!

Би: Шыршалар.

Жүргізуші: Біз тек әдемі билемейміз, сондай ақ шырша туралы керемет ән де білеміз!

Ән: Шыршарша туралы жыр

Ақшақар: Ия шыршаларың өте әдемі, үлпілдеген. Түрлі-түсті ойыншықтармен безендірілген! Ал балалар қандай өнерлі!

Ширма артынан Аққала шығады.

Жүргізуші: Мынау аю шығар, билеп қолғабын жоғалтқан.

Аққала: бір көңілді дауысты естіп осында келдім. Бұл жер неткен көңілі! Барлықтарың сондай әдемісіңдер!

Жүргізуші: Қош келдің Аққала! Иә бізде жаңа жыл мерекесі! Сен дәл уақытыңда келдің! Біздің балалар «Аққала» ән шырқайын деп жатқан. Қабыл алыңыздар!

Ән: Аққала

Аққала: Қандай өнерлі балалар! Рахмет сендерге! Өнерлі, білімді екеңдер, мен сендермен көңілімді көтеріп ойын ойнағым кеп тұр, келіндер ойнайық.

Ойын: «Қар атысу»

Жүргізуші: Жаңа жыл мерекесі қалай сыйлықсыз болмақ?

Аяз ата, балаларға арналған сый – сияпатыңыз бар ма?

Аяз Ата: Иә, әрине бар! Сыйлықсыз мереке болама!

Үлкендер балаларға сыйлықтарын таратады.

Тәрбиеші: Ақшақар мен Аяз атаға сыйлықтар үшін рахмет айтады. Ақшақар, Аққала балаларды келіп жеткен жаңа - жылдарымен құттықтайды және қоштасады.

Жүргізуші: Құрметті қонақтар, балалар! «Қош келдің, Жаңа жыл!» атты мерекеміз аяқталып қалды. Осындай керемет өтуге ат салысып жүрген ата - аналар, әріптестерім сіздерге де мың алғыс! Көріп тамашалағандарыңа рахмет. Жаңа жыл құтты болсын, отбастарыңызға тек бақыт пен қуаныш әкелсін!

**Ақмола облысы білім басқармасы Шортанды ауданы бойынша білім беру бөлімінің жанындағы
Шортанды кентінің «Ақбота» балабақшасы МКҚК
Қазақ тілі пәні мұғалімі
Каратокова Жаннур Муқышқызы**

«ТІЛГЕ БОЙЛАУ»: БАЛАЛАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ МЕҢГЕРУ ЖОЛЫНДАҒЫ БІРЕГЕЙ ЖОБА

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыз №249 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беру дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі іс-қимыл жоспарының 13-тармағын орындау мақсатында және Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің 2024 жылғы 15 тамыздағы №211 бұйрығының негізінде 2024-2025 оқу жылында аудандық, білім беру бөлімдерінде басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда "Ақмола облысы білім басқармасының Шортанды ауданы бойынша білім бөлімінің жанындағы «Ақбота» балабақшасы" мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорынында қазақ тілін үйрету үшін «Тілге бойлау» енгізу бойынша пилот жобасын іске асырсын деген ақпарат негізінде 2024-2025 оқу жылынан бастап «Ақбота» балабақшасында орыс тілінде оқытылатын ересек «Теремок» тобы жобаға қатысуда.

Мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру баланың жан-жақты дамуына негіз қалайды. Бұл кезеңде балалардың сөйлеу қабілетін дамыту, сөздік қорын байыту және қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру өте маңызды. Осы мақсатта «Тілге бойлау» жобасы балаларды тілдік ортаға еліктіріп, тілді меңгерудің жаңа мүмкіндіктерін ұсынады.

Жобаның мақсаты:

«Тілге бойлау» жобасының басты мақсаты – балаларды күнделікті қарым-қатынасқа қажетті сөздер мен сөз тіркестерін белсенді түрде қолдануға үйрету, олардың тілдік құзыреттілігін арттыру және мәдени-тілдік құндылықтарға баулу.

Жобаның міндеттері:

1. Баланың жас ерекшеліктеріне сай сөздік қорын дамыту.
2. Әртүрлі тілдік ортаны модельдеу арқылы тілді меңгеру деңгейін көтеру.
3. Ойын, ән, ертегі және театрландырылған қойылымдар арқылы тілді оқыту.
4. Балалардың өзін-өзі еркін және сенімді түрде білдіруіне мүмкіндік беру.

Жобаның мазмұны:

1. Тілді күнделікті қолданысқа енгізу:

Балаларға қарапайым тұрмыстық және әлеуметтік тақырыптар бойынша жаңа сөздерді үйрету үшін ойындық әдістер қолданылады.

Мысалы, «Сатып алу», «Досыммен сөйлесу», «Отбасым», «Төрт түлік» сияқты тақырыптарда әңгіме құру.

2. Ойындар арқылы оқыту:

Ойын баланың тілін дамытудың ең тиімді әдісі болып табылады. Қимыл-қозғалыс ойындары, тілдік викториналар, сурет бойынша әңгіме құру тапсырмалары балаларды тілді үйренуге қызықтыра түседі.

3. Әдебиет және ертегі әлемі:

Балаларға ертегілер оқу, өлең жаттату және шағын қойылымдар қою арқылы олардың тілдік дағдыларын арттыру.

4. Мультимедиа құралдарын қолдану:

Тіл үйренуге арналған видеороликтер, интерактивті бағдарламалар мен мультимедиалық сабақтар балалардың тілге қызығушылығын арттырады.

Жобаның нәтижелері:

Жобаны жүйелі түрде енгізу арқылы келесідей нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- Балалардың сөздік қорының кеңеюі;
- Өз ойын еркін және сауатты жеткізу қабілетінің

артуы;

- Әртүрлі жағдаяттарда тілдік дағдыларын қолдана білу;
- Тіл үйренуге деген қызығушылықтың оянуы.

Қорытынды:

Мектеп жасына дейінгі кезден бастап балаларға қазақ тілін үйрену уақыт талабы болып табылады. Бірақ тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, тілді үйрету баланың коммуникативтік, танымдық, зияткерлік қабілеттерін дамытып қана қоймайды, сонымен бірге халықтың салт-дәстүрлеріне деген қызығушылықты, сондай-ақ Отанға деген патриоттық сезімдерін қалыптастырады.

Балабақшамызда «Тілге бойлау» жобасын жүзеге асыруға байланысты, жоспарға сәйкес іс-шаралар өтіп жатыр. «Теремок» ересек орыс тілді тобында күнделікті режимдік сәттерде сөздік минимумды үйрету, түрлі балалар әрекетінде байланыстырып сөйлеуін дамыту кең қолданысқа ие болып келеді. Таңғы сәлемдесу, кешкілік қоштасуға арналған сөздерді балалар күнделікті қолданады.

Жоба бойынша «Теремок ересек тобында келесі іс-шаралар өткізілді. Қыркүйек айында Тілдер мерекесіне арналған «Ана тілің – арың бұл» атты тіл апталығы өтті. Топ тәрбиеленушілермен тақпақ, мақал - мәтел, жаңылтпаш, жұмбақ айту сайысы өткізілді. Балалар қызығушылықпен белсенді қатысты.

Қазан айында 25 қазан Республика күніне орай «Менің Қазақстаным!» атты іс-шара өткізілді. Балалар би билеп, туған жер, Отан туралы ән шырқап, ұлттық ойындар ойналды.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында «Аналар мектебінің» жоспарына сәйкес ересек тобының аналары қатысуымен «Патриотизм-Отанға сүйіспеншілік» атты дөңгелек үстел өткізілді.

Қараша айында Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында «Әжемнің ертегісі» әжелермен бірлескен ашық іс-әрекет өтті.

"Тілге бойлау" пилоттық жобасының жоспары бойынша "Шынықсаң шымыр боласың челленджі өтті.

Мақсаты; баланың денсаулығын сақтау және нығайту, дене шынықтыруға қызығушылықты арттыру, денсаулық сақтау технологиясын қолдана отырып, қимыл-қозғалыс тәжірибесін байыту, дене сапаларына және қимыл белсенділігіне қажеттілікті дамыту болып табылады.

Тілге бойлау “ пилоттық жобасын іске асыру мақсатында

“Ұлттық ойын-ұлт қазынасы!” атты ұлттық қимылды ойындар өткізілді.

Мақсаты: Тәрбиеленушілердің ұлттық қимылды ойындар арқылы қазақ тілінде ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, қазақ халқының салт-дәстүрін құрметтеуге тәрбиелеу. Ойын арқылы

балалардың адамгершілік, адалдық, әділдік сезімталдық қасиеттерін қалыптастыру. Балалардың тіл байлықтарын арттыру, сөздік қорларын дамыту;

Бұл жоба өз ерекшелігімен маңызды рөл атқарады. Балабақшада педагогтер мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастықты нығайту мақсатында тарбиеленушілердің ата-аналарымен бірлескен жұмысы атқарылуда, осындай жобалар арқылы балабақша мен отбасы арасында өзара сенім мен қолдау қалыптасатындығына, баланың жан-жақты дамуына оң ықпал ететіндігіне сеніміміз мол.

Білім саласындағы болашақ ұрпақ тәрбиесіне ұлт құндылығын бала бойына сіңіретін ұлттық жобаларымыз көбейе берсін.

ГККП Детский сад «Акбота» поселка Шортанды при отделе образования по Шортандинскому району управления образования Акмолинской области

Воспитатель, педагог-модератор

Руц Светлана Владимировна

МАСТЕР-КЛАСС НА ТЕМУ «ТЕАТРАЛИЗОВАННЫЕ ИГРЫ»

1. Цель мастер-класса:

1. Повышение профессиональной компетентности педагогов в развитии творческих способностей дошкольников.

2. Представление опыта работы по развитию творческих способностей дошкольников в театрализованной деятельности.

Задачи

- Развивать представления о нравственных качествах человека, уверенность в победе доброго начала. Развивать пластику, моторику, чувство ритма, музыкальные способности, проявляя при этом свои средства выразительности, а также коммуникативные и социальные качества.

Участники: воспитатели.

2. Основная часть

Работая с детьми, хотелось бы, чтобы дети в совершенстве владели всеми компонентами речи. Чтобы речь была выразительна, эмоциональна, чтобы ребёнок мог свободно и легко общаться со сверстниками и взрослыми.

Этому способствует, **театрализованная деятельность.**

Как вы думаете, что наши дети любят делать в детском саду? *(Ответы).*

Совершенно верно вы подметили, что наши дети много играют. Ни для кого не секрет, что игра является ведущим видом **деятельности в детском саду.**

Театрализованная деятельность воспринимается детьми как игра, поэтому детей легко вовлечь в неё.

Варежковый театр - не только развлечение - это начало формирования отношения к окружающему, характера, интересов, это - пример дружбы, доброты, правдивости и трудолюбия.

Работа с варежковым театром раскрепощает детей, здесь, каждый ребенок может проявить свои чувства, эмоции, желания и взгляды не только в обычном разговоре, но и публично, учась не стесняться присутствия посторонних слушателей.

Такой атрибут, как образ-варежка, очень помогает в индивидуальной работе с детьми, особенно в развитии речи и коммуникативных навыков. Когда ребенок надевает на руку варежку, он радуется, улыбается. Он уже расположен, общаться с педагогом, у которого на руке такая же варежка.

1. Сценка варежкового театра «Ёлочка стояла»

Дети с варежками ёлочек и зайчиков сидят на корточках до начала песни. Варежка-Зайчик за спиной ребенка, варежка-елочка впереди.

Инсценировка под песню «Ёлочка стояла»

Музыка и слова Н. Караваевой, Аранжировка Л. Олифиновой

Дети под текст выполняют движения

Текст песни

- Ёлочка стояла, стройной вырастала.

(Дети постепенно поднимаются и встают.)

Вот такой, вот такой, стройной вырастала.

(Качают варежкой-ёлочкой вправо-влево и притопывают ногой.)

На проигрыш после каждого куплета дети кружатся.

- Жил под ёлкой Зайка, Зайка-побегайка.

(Показывают варежку-Зайку, поднимая её вверх- вниз Зайка скачет.)

Вот такой, вот такой Зайка-побегайка. (Прыгают на месте вправо-влево.)

Как увидел Волка, спрятался за елку.

(Прячут варежку-Зайку за варежку-елку)

- Там сидит и дрожит, спрятался за ёлку.

(Качают варежкой -Зайкой за варежкой-елкой Зайка дрожит.)

- Как увидел Мишку, выглянул Зайчишка.

(Показывают варежку-Зайку.)

- В прятки будет играть Зайка вместе с Мишкой.

(Закрывают варежками глаза и открывают играют в прятки. Варежки повернуты лицом к зрителям)

- К елочке Лисичка как-то подбежала

(выбегает девочка-Лиса и встает к детям боком),

- И Зайчишку она тут же увидала.

(Прячут варежку-елку за спину, впереди оставляя только Зайку.)

- Дети стоят, держат варежку-Зайку.

- Лиса (поет).

- Я, Лиса-плутовка, зайчиков поймаю,

Но не буду их есть, только поиграю.

(Лиса ловит детей, срывая у них с руки варежку-Зайку.)

2. Пантомима для детей сегодня используется в качестве **развивающей игры**. Ведь это весело. Дети и взрослые вместе с ними, угадывают различных персонажей, действия и эмоции. Можно еще назвать театр эмоций, это мимика и жесты, ведь наше лицо и тело также пластичны и изменчивы, как и наше настроение.

Эмоционально раскрепоститься помогает психогимнастика. Приглашаю сюда 2 человека. Я прочитаю стих Т. Волгиной «Два друга», а вы будете выполнять движения по тексту.

Пришли два юных друга

На речку загорать.

Один решил купаться –

Стал плавать и нырять.

Другой сидит на камушке

И смотрит на волну,

И плавать опасается:

«А вдруг я утону?!».

Пошли зимой два друга

Кататься на коньках.

Один стрелой мчится —

Румянец на щеках!

Другой стоит растерянный

У друга на виду.

«Тут место очень скользкое,
А вдруг я упаду?!».
Гроза дружков застала
Однажды на лугу.
Один пробежку сделал –
Согрелся на бегу.
Другой дрожал под кустиком,
И вот дела плохи:
Лежит под одеялами-
«Кха-кха!..
Апп-чхи!!».

Мы увидели выразительные движения и разные выражения лица.

3. Практическое задание «Платковая кукла (мальчик и девочка)»

Кукла-самая распространенная в мире игрушка.

«Кто в куклы не играет, тот счастья не знает»-гласит народная поговорка.

Материал для изготовления: ткань, пряжа, клей, бумага, атласная лента.

После изготовления кукол инсценировка песни «А ты меня любишь? Ага».

**Ақмола облысы білім басқармасы Шортанды ауданы бойынша білім беру бөлімінің жанындағы
Шортанды кентінің «Ақбота» балабақшасы МКҚК
Тәрбиеші, педагог-модератор
Суяндикова Арман Қалкенқызы**

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ: БОЛАШАҚ ҰРПАҚТЫ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ НЕГІЗІ

Ұлттық тәрбие – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған рухани-мәдени мұрасын сақтап, келешек ұрпаққа жеткізудің негізгі құралы. Балабақшадағы ұлттық тәрбие – бала бойына ұлттық құндылықтарды сіңіріп, патриоттық сезімді қалыптастыруға арналған маңызды қадамдардың бірі. Ұлттық құндылықтарды бала жастан бойына сіңіру арқылы оларды қоғамның белсенді және жауапты мүшесі ретінде тәрбиелеу – педагогикалық тәрбиенің басты міндеті болып табылады. Бұл тәрбиені іске асыруда балабақшаның орны ерекше, себебі бала санасының ең қалыптасу кезеңі осы уақытта өтеді.

Ұлттық тәрбиенің қажеттілігі мен маңызы. Ұлттық тәрбие балаларды халықтың ғасырлар бойы жинақтаған тәжірибесі мен даналығына сүйене отырып тәрбиелеуді көздейді. Бұл тәрбие арқылы балалар ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, өз халқының тарихы мен мәдениетін құрметтеуге үйренеді.

Балабақшада ұлттық тәрбие беру — балаларды елдің азаматтары, ұлттық мәдениеттің тасымалдаушылары ретінде қалыптастырудың маңызды кезеңі. Балалар осы кезеңде ұлттық құндылықтармен, салт-дәстүрлермен танысып, өз ұлтының ерекшеліктерін сезіне бастайды. Сондай-ақ, ұлттық тәрбие балалардың патриоттық сана-сезімін қалыптастырып, болашақта олардың елге деген сүйіспеншілігін арттырады.

Ұлттық тәрбиенің негізгі мақсаты – балаларды өз халқының тарихын, тілін, мәдениетін, әдет-ғұрыптарын құрметтеуге үйрету, сол арқылы ұлттық сана-сезімін қалыптастыру. Осы мақсатта ұлттық тәрбие:

1. **Ұрпақтар сабақтастығын қамтамасыз етеді.** Ұлттық тәрбие арқылы халықтың бай мұрасы мен тарихы келешек ұрпаққа жеткізіледі. Балалар салт-дәстүрлерді біліп, оларды сақтаудың маңыздылығын түсінеді. Ұрпақтар арасындағы сабақтастық ұлттық тәрбиенің тиімділігін арттырады.

2. **Мәдени және рухани мұраларды сақтау.** Әрбір ұлттың өзіндік мәдениеті, өнері, әдебиеті бар. Ұлттық тәрбие балаларға сол мәдениетті танытып, олардың рухани байлыққа ұмтылысын арттырады. Балалар ұлттық музыка, би, қолөнер арқылы халықтық мәдениетке жақындайды.

3. **Қоғамдық бірлікті нығайтады.** Ұлттық тәрбиені алған бала өз халқының бір бөлігі екенін түсініп, қоғамда жауапкершілік пен бірлікке ұмтылады. Балабақшада ұлттық құндылықтарды дәріптеу қоғамның мызғымас бөлігі болып табылатын ұрпақты тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

4. **Әлемге ашықтық пен толеранттылықты арттырады.** Ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген бала басқа мәдениеттерге де құрметпен қарайды. Бұл олардың басқа ұлт өкілдерімен өзара түсіністік пен достық қарым-қатынас орнатуына септігін тигізеді.

Ұлттық тәрбиенің негізгі бағыттары. Балабақшада ұлттық тәрбие берудің бірнеше бағыттары бар, олар бала бойына ұлттық құндылықтарды сіңіруге бағытталған:

1. **Тіл және әдебиет арқылы тәрбие.** Ана тілі ұлттық тәрбиенің негізі болып табылады. Балабақшада балалар ана тілінде сөйлеп, ұлттық әдеби шығармалармен танысып, сол арқылы халықтың рухани құндылықтарына бойлайды. Қазақ халқының эпостары, батырлар жыры, мақал-мәтелдер мен шешендік сөздер балаларды ойлануға, ұлттық мәдениетке құрметпен қарауға үйретеді.

2. **Ұлттық ойындар арқылы тәрбие.** Ұлттық ойындар – тәрбиелік мәні зор құрал. Мысалы, "Асық ату", "Арқан тарту", "Ханталапай" сияқты ұлттық ойындар балаларды ептілікке, тапқырлыққа баулып қана қоймай, олардың командалық рухын арттырады. Бұл ойындар арқылы бала қоғамда орнын тауып, достық қарым-қатынастар орнатуды үйренеді.

3. **Этнопедагогика және қолөнер.** Этнопедагогика балаларды ұлттық қолөнерге баулуға көмектеседі. Балалар ұлттық киімдермен, ою-өрнектермен, зергерлік бұйымдармен таныса отырып, өз қолымен қарапайым бұйымдар жасауды үйренеді. Бұл балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, ұлттық мұраға деген сүйіспеншілігін оятады.

4. **Халықтық мерекелерді ұйымдастыру.** Балабақшада Наурыз мерекесі, Қымызмұрындық, Құдайы тамақ сияқты ұлттық мерекелерді өткізу балаларды халықтың әдет-ғұрыптарымен таныстырады. Мерекелер барысында балалар ән айтып, би билеп, ұлттық тағамдармен танысады. Бұл олардың ұлттық сана-сезімінің дамуына зор ықпал етеді.

Тәрбиешінің рөлі. Балабақшадағы ұлттық тәрбиенің жүзеге асырылуында тәрбиеші басты тұлға болып табылады. Тәрбиешінің міндеті – балалардың ұлттық құндылықтармен танысуын қамтамасыз ету ғана емес, олардың бойына ұлттық тәрбие негіздерін сіңіру. Тәрбиеші балаларға халықтық тәрбиенің ерекшеліктерін түсіндіріп, ұлттық ойындар мен шығармашылық іс-әрекеттерді ұйымдастырады.

Тәрбиеші ата-аналармен тығыз байланыста болып, ұлттық тәрбиені отбасылық тәрбиемен үйлестіруге тырысады. Сонымен қатар, ол балалардың танымдық қабілеттерін арттырып, ұлттық құндылықтарға негізделген сабақтарды ұйымдастырады. Мысалы, ұлттық ертегілерді сахналау, қолөнер жасау, ұлттық аспаптармен танысу арқылы балалар ұлттық мұраны тереңірек ұғынады.

Қорытынды. Ұлттық тәрбие – бала тәрбиесінде басты назар аударуды қажет ететін маңызды бағыт. Балабақшада ұлттық тәрбие беру арқылы болашақ ұрпақтың рухани бай, мәдениетті, патриоттық сезімі жоғары тұлға болып қалыптасуына ықпал жасауға болады. Ұлттық құндылықтар бала бойында ұлттық сана-сезім мен елге, халыққа деген сүйіспеншілікті арттырады. Тәрбиешінің рөлі ұлттық тәрбиені іске асыруда аса маңызды. Ол балаларды ұлтжандылыққа, халықтық мәдениетті құрметтеуге тәрбиелейді, осылайша қоғамның болашағына зор ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Тұрсынбаева Ж.Б. "Ұлттық тәрбие негіздері". Алматы: Білім, 2017.
2. Мұқашев А.Қ. "Қазақ халқының тәрбие дәстүрлері". Астана: Фолиант, 2020.
3. Абдрахманова Ж. "Мектепке дейінгі білім беру мен ұлттық құндылықтарды үйрету жолдары". Алматы: Мектеп, 2018.
4. Смағұлова Ә. "Этнопедагогика және балалар тәрбиесі". Қарағанды: Болашақ баспасы, 2021.
5. Жолдасбекова Р.Т. "Ұлттық құндылықтар арқылы балаларды тәрбиелеу". Астана: Елорда, 2019.

**Түркістан облысы білім басқармасының Түркістан қаласы білім бөлімінің
«Оқушылар сарайы» ШЖҚ МКК**

**Лингвoland бөлімі, Ағылшын тілі үйірмесінің жетекшісі, Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі, Шетел тілдері: екі шетел тілдері мамандығы бойынша педагогика ғылымы магистрі, педагог-модератор
Қабылова Оңласын Құрманбайқызы**

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі қоғамда көптеген ғалым профессорлар оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуда мына мәселелерді негізге алады: біріншісі – мазмұнның жаңартылуы, бұрын жария етілген фактілерді жаңаша сипаттау, хабарланып отырған материалға тарихи бағдар беру, ілімнің практикалық мәнін ашып көрсету және ғылымның соңғы жаңалықтарын, табыстарын жүйелі баяндау, екіншісі - өз бетінше істеудің әрқилы түрлеріне негізделген, проблемалық тұрғыдан қолға алған материалды зерттеуге және оқушының шығармашылық, практикалық жұмыстарына бағытталған оқыту тәсілдері, үшіншісі – оқушының қабілеттерін ұштау, мұғалімнің оқушыға көмек беруге дайын тұруға, олардың күш – мүмкіндіктеріне қолдау көрсету қабілеті, талап қоюшылығы мен адалдығы, балаларды көтермелей білу, сондай ақ оқушылардың өзара бәсекесіне көмек көрсете білу қасиеті. Оқушылардың танымдық белсенділігін ізденімпаздылығын арттыру үшін оқу үрдісі оларды қанағаттандыратындай ұйымдастырылуы қажет. Қазіргі сабақта мұғалім оқу процесіне әртүрлілік әкелетін, оқушылардың пәнге деген шынайы қызығушылығын тудыратын, олардың ағылшын тілі саласындағы білімдерін кеңейтетін, оқушыларды оны оқудың пайдасы туралы қорытындыға әкелетін және шет тілінде қарым-қатынасқа деген табиғи қажеттіліктің пайда болуына ықпал ететін оқытудың әртүрлі формаларын қолдана алады. Танымдық іс – әрекетті қалыптастырудың негізгі жағдайлары:

- оқытудың мазмұны, ғылым мен техниканың соңғы табыстары, бұрыннан білетін мағлұматтың жаңа қырынан ашылуы;

- оқушылардың таным әрекетін ұйымдастыру формалары, құралдарын және әдістерін жетілдіру.

Бұған жататындар сабақта қолданылатын көрнекі құралдардың тиімділігін арттыру, танымдық ойындар ұйымдастыру, пәнаралық байланыстарды тудыру, оқушылардың өздігінен орындайтын жұмыстарын тиімді ұйымдастыру, білім тексеру мен бағалаудың алуан түрлерін ұтымды пайдалану арқылы оқытудағы кері байланысты жетілдіру.

- Мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты сыйластық ізеттілік түрінде орнатып, жүрек жылынуының болуын қамтамасыз ету. Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділігін және қызығушылығын арттыру үшін мұғалім келесі әдіс-тәсілдерді қолдануына болады:

1. Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау.
2. Арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру.
3. Оқушылардың логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (сөзжұмбақ, құрастырмалы ойындар).
4. Берілген тапсырманы түрлендіру бағытындағы жұмыс (кері есеп құрастыру, мәтін мазмұнын өңдеу, шығарма, шағын әңгіме мәтінін құру т. б.).
5. Әңгіменің ұқсастығын салыстыру бөліктерге бөлу, ат қойғызу.
6. Қиялдау арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп оқыту.
7. Ұнатқан кейіпкерлерге мінездеме беру.

8. Мәтін, ертегі, әңгімені өз бетінше аяқтау.

Ағылшын тілі сабағында оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін дамытуда оқытудың сан алуан әдіс-тәсілдермен технологияларды қолдану сапалы, жаңашыл білім беруде үлкен рөл атқарады.

Ынтымақтастық оқу- бұл оқыту мен оқу тәсілі, аталған тәсіл проблемаларды шешу, тапсырмаларды орындау немесе әлдебір өнім жасау үшін оқушылар тобының бірлесіп жұмыс істеуін білдіреді. Ынтымақтастық оқу оқуды табиғи әлеуметтік әрекет ретінде қабылдауға негізделген, оған қатысушылар бір-бірімен әңгімелеседі, және осы әңгімелесу арқылы білім алады. Педагогикалық ынтымақтастық оқу тәсілдерінің саны жеткілікті, бірақ та бірлескен оқу үдерісінің негізгі сипаттамаларының бірі:

- Оқу оқушылардың әңгімелесу кезінде әлеуметтік ортасы жағдайында жетіледі. Осы зияткерлік жаттығу кезінде оқушылар ой- пайымдарының негізін құрап, мәнін ұғады.

- Оқудың ынтымақтастық ортасында оқушылар әлеуметтік және эмоционалдық тұрғыдан да дами түседі, өйткені олар түрлі көзқарастарды тыңдап, өз идеяларын айтуға және қорғауға мәжбүр болады. Мұндайда оқушылар сарапшылардың немесе мәтін аясында шектеліп қалмай, өздерінің ерекше тұжырымдамалық түсініктерін құруды бастайды. Осылайша ынтымақтастық оқу жағдайында оқушылар құрбы құрдастарымен тілдік қарым-қатынас жасауға, идеяларды ұсынуға және қорғауға, әртүрлі ұстанымдармен алмасуға, басқа тұжырымдамаларға күмәнмен қарауға және оған белсенді қатысуға мүмкіндік алады. Бірлескен оқу- мозаикалық оқыту әдісі- бұл оқытуды құрылымдаудың, сондай-ақ жұмыс көлемін бөлудің пайдалы техникасы. Мозайка атауының мағынасында жатқандай, топтың әр мүшесінен жалпы тапсырманың нақты бір бөлігін оқып әрі орындау кезінде жауапты болуын талап етеді. Содан кейін топтың әр мүшесі жалпы тапсырманы аяқтау үшін бастапқы тобына қайта оралады.

Оқушылардың табысты танымдық белсенділігінің кепілі-ағылшын тілі сабақтарының дәстүрлі емес формалары болып табылады. Мұндай сабақтар ерекше, дәстүрлі емес жағдайда өтеді. Шет тілі сабағының дәстүрлі емес нысандары топтың / сыныптың барлық оқушыларының міндетті қатысуымен жүзеге асырылады, сондай-ақ есту және визуалды көрнекілік құралдарын міндетті түрде қолдана отырып жүзеге асырылады. Сабақта оқушылар белгілі бір мөлшерде білім алып қана қоймай, зерттелетін тіл туралы түсінік қалыптастырады;

Әдістемелік тұрғыдан тиімділігі жоғары:

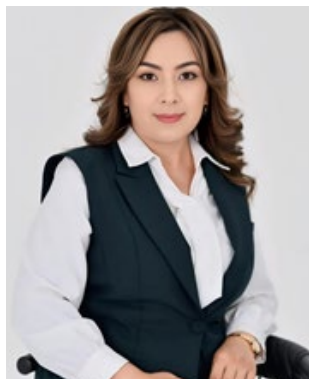
- сабақ - спектакль - «St.Valentine's day», «Halloween»;
- сабақ-мереке - «St.Valentine's day», «Halloween»;
- бейне сабақ - «Aladdin»;
- сабақ-экскурсия - «In and around St. Petersburg», “My native place”
- сабақ - сұхбат - «At the travel agency»
- сабақ-ойын - Who will be the last?
- сабақ-пікірталас- Why is it interesting to live in our place?

Сондай-ақ «Қайда, қашан?», «Суретке қарап әңгіме құра», «Ойлан тап?», «Мәтін мазмұнына қарап сурет сал» т. б. ойындар балаларды ауызекі сөйлеуге төселдіріп, сөздік қорын молайтып, тілін дамытуға арналған. Мысалы: «Қайда, қашан?» ойынын сабақ барысында сұрақ - жауап әдісін қолдану арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға болады.

«Our house» ойыны. Топ өздері тұрғысы келетін үйдің сұлбасын сызады немесе суретін салады. Одан кейін осы үйді салу үшін материалдарды анықтап алады. Осылайша ойын өмірмен байланыста болып, оқушы құзыреттілігін дамытуға септігін тигізеді. Менің сабақ барысында пайдаланатын кейбір ойындардың үлгілері: «Milling» – «Сыңарынды тап» жаттығуы. Бұл жаттығуды кезкелген пән сабағында қолдануға болады. Оқушылар екі топқа бөлінеді. «А» және «В» тобы. Өтілген тақырып бойынша бір топқа оқиғаның аты, ал екінші топқа – оқиғаның мән-жайы жазылған карточкалар беріледі. Олар сынып бөлмесінде еркін жүріп өз сыңарларын табу керек. «Сөйлемді аяқта...». Бұл жаттығуды да кезкелген пән сабағында қолдануға болады. Оқушылар екі топқа бөлінеді. «А» және «В» тобы. Өткен тақырып бойынша бір топқа сөйлемнің басы, екінші топқа сөйлемнің аяқталуы беріледі, олар сынып бөлмесінде еркін жүріп өз сыңарларын табу керек.

Қорытындылай келе, жаңа стандарт оқу нәтижелеріне жаңа талаптар қойып, сабаққа жаңа көзқараспен қарауға, жаңа шығармашылық идеяларды енгізуге мүмкіндік берді деп айтқым келеді. Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың көптеген әдістері бар. Мұғалімнің шеберлігі балалардың жасына және қызығушылығына, зерттелетін материалға және оқушылардың белгілі бір дағдыларының қалыптасуына байланысты қажетті әдісті таңдау қабілетінен тұрады.

**Түркістан облысы, Түркістан қаласы
Расул Исетов атындағы жалпы білім беретін №20 мектептің
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Юнусова Дилноза Ибадуллаевна**

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ЖАҢАШЫЛ ӘДІСТЕРДІ ПАЙДАЛАНА ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазіргі білім беру ордаларындағы ұстаздар алдында тұрған басты міндет - оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Міне, өз ұрпағының өнегелі, өнерлі, еңбексүйгіш, абзал азамат болып өсуі үшін халық педагогикасының негізгі мақсатын шығармашылықпен оқу-тәрбие үрдісіне тиімді пайдалану әрбір ұстаздың міндеті болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту тұрғысынан тиімділігін арттыру бүгінгі білім ордаларындағы қазақ тілі мен әдебиетін оқыту теориясы мен әдістемесінің педагогикалық мәселелерінің бірі. Оқушы қабілеті дегеніміз оның педагогикалық ықпал аясында білім алу әрекеті, жеке тұлғаны дамыта оқыту әдістері, оның шығармашылық қабілетінің дамуына әсерін тигізеді. «Қазақстан - 2030» атты еліміздің стратегиялық бағдарламасында ең негізділерінің бірі – жоғары интеллектуальды жастарды жан-жақтылыққа тәрбиелеу, олардың потенциалдық деңгейінің көтерілуіне үлес қосу. Сондықтан, ұстаздар қауымының алдына өте үлкен міндет жүктелді. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа пәнді тиімді ұғындырудың бірі – жаңа технология негіздері болып табылады. Сонымен бірге өскелең ұрпақтың ақпарат құралдарымен жұмыстана білуіне назар аударған жөн. Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. «Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаттық пен білім керек» деп көрегендікпен Шоқан Уәлиханов айтқандай, халқымызды кемеліне келтіру үшін жастарымызды білімді, мәдениетті, Отанын, тілін шексіз сүйетіндей етіп дайындауға – әрбір ұстаз міндетті. Елбасы жүргізіп отырған парасатты саясаттың арқасында мемлекеттік тіл – қазақ тілі де елімен бірге өзінің қайта өрлеуінің әрбір күні ғасыр жүгін арқалаған ауыр болса да – абыройлы, күрделі кезеңін жүріп өтті. Ендігі мақсат тәуелсіз Қазақстанның өсіп келе жатқан жас ұрпағын өз Отанының мемлекеттігінің кепілі – мемлекеттік тілді құрметтеуге баулу, оны оқып үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру болмақ. Бүгінгі таңда елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Себебі білім саласындағы түбегейлі өзгерістер мен жаңа бастамалар білім беру мазмұнының жаңаруына, білім беру парадигмасында жаңа көзқарасқа жол ашты. Жалпы инновация термині қазіргі білім берудің теориясы мен тәжірибесінде кеңінен қолданылып жүр. Ғалымдардың еңбектерінде инновация термині "өзгеріс", "жаңа", "жаңалық енгізу" деген ұғымдармен түсіндіріледі. "Инновация" ұғымын ғалым Немеребай Нұрахметов: "инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз - білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі" деген анықтаманы ұсынады.

"Білім - ғылым - инновациялар" үштігі билеген пост индустриялық әлемге қарай жылжыған заманда оқушыға білім беру барысында мұғалім инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушының білім алуға өзі ізденіп, ғылыми негіздерін өз бетінше игеруіне қарай бағыттап отыруына жағдай туғызу керек. Мұғалім жас ұрпақтың жаңаша ойлауына, әлемдік білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал етуші, қоғамның қозғаушы генераторына айналуы тиіс. Қазіргі таңда инновациялық технологиялардың көптеген түрлері бар. Атап айтсақ модульдік технология, сын тұрғысынан ойлау, тірек-сызба технологиясы, дамыта оқыту, проблемалық оқыту, деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы және т.б. Қазақ тілі сабағы

әрі тартымды, әрі қызықты, әрі сапалы болуы әр пән оқытушыларының өзіне, білім деңгейіне, кәсіби шеберлігіне байланысты. Сондықтан сабақ тартымды, әсерлі, қызықты және толық мәнді болуы тиіс. Қазақ тілін меңгеру барысында ұлттық дүниетанымды кеңейтіп, халықтың аса құнды байлықтарын танып-білу арқылы танымдық құзіреттілікті қалыптастыру іске асырылады. Қазақ тілі сабағында әдістерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың білімге деген қызығушылықтарын арттырып, терең ойлау қабілетінің белсенділігін қалыптастыру, оқытудың жаңа технологиясы арқылы жүзеге асады. Өйткені бұл жаңа технологиялар баланың жеке мүмкіндігіне, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталған. Ол халықаралық білім стандартының шарттарымен үндес келеді. Американдық гуманитарлық психология қауымдастығының өкілі К.Роджерс жасаған әдістеменің төмендегідей бағыттары жаңа педагогикалық технологияда көрініс тапқан.

Яғни, олар:

- Оқушының дайындық деңгейін бақылай алу;
- Оқу материалын сұрыптап ұсына алу;
- Оқу әрекетін ұйымдастыра алу;
- Диалог жүргізе алу;
- Сабақ барысында жағымды эмоция сезімдерімен қанықтыра алу,
- Мақсаттың нәтижеге ұласуын жоспарлау, жүзеге асыра алу.

Қазіргі кезде қазақ тілін оқытуға жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы білім беру. Олардың ойлау, есте сақтау, көру қабілеттерін жетілдіре отырып, оны танымдық күшін қалыптастыруға жағдай жасау, оқушының жеке басының интелектісін, оқу әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білу.

Ұстаз үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады. Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Соның бірі – «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын сабақты жоспарлы қолданудың тиімділігі. Мұнда әр оқушының ойы шындалып, өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. Осы технологияны сабақта қолданудағы негізгі мақсат: •оқушыға ізгілік тұрғысынан қарау;

- оқу мен тәрбиенің бірлігі;
- оқушының танымдық және шығармашылық икемділігін дамыту;
- оқушының танымдық күшін қалыптастыру және дамыту;
- әр оқушының, оның қабілетімен мүмкіндік деңгейіне қарай оқыту;
- барлық оқушының дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу.

Міндеті:

- оқушылардың ой-әрекетін белсенді ету;
- ойлаудың салдарын ойға түйіп, сол салдарды өз жауапкершілігіне алу;
- өз пікірлерін құрастыра білу;
- сын тұрғысынан және икемді ойлай білу.

Сын тұрғысынан ойлау жобасы мынандай үш құрылымнан тұрады:

- қызығушылықты ояту (ой қозғау).
- мағынаны тану;
- ой-толғаныс.

Бұл технологияда бұрынғы білім мен жаңа ұғым ұштастырылады. Ал, соңғы кезеңде оқушы өз шығармашылығынан қабілетін таныта алады. Мұнда оқушыға ойланып-толғануға уақыт берілуі керек, ойын айтуға оқушы шығармашылығын қалыптастыратынын атап өту керек. Оқушылардың ғылыми ізденушілік жұмыстарын дамыту мақсатында "әдебиет үйірмесі" әдістерін қолдануға болады. Топтағы оқушыларға мәтін таратып беріп, дайындалуына он минут уақыт беріледі. Оқушылар дайындалып болған соң әр топтағы оқушылар өз рөлдері бойынша мәтін туралы айтып шығады. Бұл стратегияны қолдану барысында топтағы оқушылар түгелдей сабаққа қатысып отырады. Осындай жұмыстар арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, бір-бірімен пікір алмасып, сөздік қоры молаяды, еркін сөйлеу, өз ойларын жеткізе алу дағдылары қалыптасады. Сабақтың қай құрылымында болмасын оқушы осындай стратегияларды қолданғаны дұрыс «Мен не ұқтым?» және «Мен нені білгім келеді?» - деген сұрақтарды есінен шығармауы керек. «Мағынаны тану» кезеңінде оқушыларды топқа бөлу арқылы сұрақтар дайындап, оны мазмұны, стратегиясы арқылы жүзеге асыруға болады. сұрақтар үш деңгейде әзірленеді. Дайындалған сұрақтарға оқушылар өз ойларымен жауап бере отырып, бұл сұрақтар студенттердің деңгейіне сай топтастырылады немесе сұрақтардың өзін сұрыптауда «Жуан және жіңішке

сұрақтар» стратегиясын мұғалім жүзеге асырады. Осы кезең бойынша жұмыстану арқылы қорытынды шығаруға болады. Бұл технологияның келесі бір кезеңі – ой-толғаныс. Мұнда «Венн диаграммасын» қолдану арқылы тақырыптардың ұқсастығы мен айырмашылығын көрсетуге болады. осы кезеңде оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастыру мақсатында сабақ тақырыбына байланысты яғни, пікір-сайыс өткізуге немесе «Бес жолды өлең» жаздыруға болады. Мұндағы мақсат – оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастыру. сол 5 жолдық өлеңді жазғанда сабаққа қабілеті төмен деген оқушылардың өзі 3,4 сөз тіркестерін құрастырып өз ойын жазса, соның өзі оқушыны сабаққа тарта білгеніміз деп білемін. Инновациялық білім беру – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет оқу ісін дамытуға, пәндердің мәнін тереңдетуге, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін арттыруға басқа жаңа технологияларды енгізуге, пайдалануға және шығармашылық жұмыстар жүргізуге бағытталған. Мұндай технологияларды қолдану – мұғалім ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. Педагогикалық жаңа технологиялардың барлығы жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуына, өздігінен шығармашылықпен жұмыс істей білу қабілетін және біліктері мен дағдыларын қалыптастыруға бағытталған, алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін, нәтижелілігін қамтамасыз етуді көздейтін, берілген материалды жедел, әрі сапалы меңгертуге бағытталған. Қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімдері отандық білім беру бағдарламаларын басшылыққа алып, кеңінен қолданады. Сабақта пайдаланатын электронды сандық жүйе білім беру бағыттары бойынша сан алуан инерактивті кестелерді, сызбаларды, қызықты мультимедиялық сабақтарды, ауызша-жазбаға бақылау сұрақтар мен тест тапсырмаларын қамтиды. Алайда аталған ресурстарды бір пәннің, атап айтқанда, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің барлық сабағында бірдей қолдану мүмкіндігінің шектеулі екені баршаға аян. Интерактивті тақтаны пайдаланып сабақ жүргізу берілетін білімнің сапасын ғана арттырып қоймай, оқушылардың әр сабаққа деген қызығушылығын тудырып, олардың жалпы уақытын үнемдейді, ынта-ықыласын жақсартыды, әрбір оқушыны ұжымдық жұмысқа тартуға көмектеседі, әрбір білімгердің жеке қабілетін жетілдіреді және олардың шығармашылық, зерттеушілік дағдыларын дамытады. Осы мүмкіндіктерді ескерген тәжірибелі мұғалім әрқашан ақпараттық-қатынастық технологияны дұрыс таңдап, белгілі бір сабақтағы нақты педагогикалық мақсат-міндетті орындаудың оңтайлы әдісін таба біледі.

Қазіргі білім беру ордаларындағы ұстаздар алдында тұрған басты міндет - оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Міне, өз ұрпағының өнегелі, өнерлі, еңбексүйгіш, абзал азамат болып өсуі үшін халық педагогикасының негізгі мақсатын шығармашылықпен оқу-тәрбие үрдісіне тиімді пайдалану әрбір ұстаздың міндеті болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту тұрғысынан тиімділігін арттыру бүгінгі білім ордаларындағы қазақ тілі мен әдебиетін оқыту теориясы мен әдістемесінің педагогикалық мәселелерінің бірі. Оқушы қабілеті дегеніміз оның педагогикалық ықпал аясында білім алу әрекеті, жеке тұлғаны дамыта оқыту әдістері, оның шығармашылық қабілетінің дамуына әсерін тигізеді. «Қазақстан - 2030» атты еліміздің стратегиялық бағдарламасында ең негізділерінің бірі – жоғары интеллектуальды жастарды жан-жақтылыққа тәрбиелеу, олардың потенциалдық деңгейінің көтерілуіне үлес қосу. Сондықтан, ұстаздар қауымының алдына өте үлкен міндет жүктелді. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа пәнді тиімді ұғындырудың бірі – жаңа технология негіздері болып табылады. Сонымен бірге өскелең ұрпақтың ақпарат құралдарымен жұмыстана білуіне назар аударған жөн. Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. «Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаттық пен білім керек» деп көрегендікпен Шоқан Уәлиханов айтқандай, халқымызды кемеліне келтіру үшін жастарымызды білімді, мәдениетті, Отанын, тілін шексіз сүйетіндей етіп дайындауға – әрбір ұстаз міндетті. Елбасы жүргізіп отырған парасатты саясаттың арқасында мемлекеттік тіл – қазақ тілі де елімен бірге өзінің қайта өрлеуінің әрбір күні ғасыр жүгін арқалаған ауыр болса да – абыройлы, күрделі кезеңін жүріп өтті. Ендігі мақсат тәуелсіз Қазақстанның өсіп келе жатқан жас ұрпағын өз Отанының мемлекеттігінің кепілі – мемлекеттік тілді құрметтеуге баулу, оны оқып үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру болмақ. Бүгінгі таңда елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Себебі білім саласындағы түбегейлі өзгерістер мен жаңа бастамалар білім беру мазмұнының жаңаруына, білім беру парадигмасында жаңа көзқарасқа жол ашты. Жалпы инновация термині қазіргі білім берудің теориясы мен тәжірибесінде кеңінен қолданылып жүр.

Сондықтан сабақ тартымды, әсерлі, қызықты және толық мәнді болуы тиіс. Қазақ тілін меңгеру барысында ұлттық дүниетанымды кеңейтіп, халықтың аса құнды байлықтарын танып-білу арқылы танымдық құзіреттілікті қалыптастыру іске асырылады. Қазақ тілі сабағында әдістерді тиімді пайдалану

арқылы оқушылардың білімге деген қызығушылықтарын арттырып, терең ойлау қабілетінің белсенділігін қалыптастыру, оқытудың жаңа технологиясы арқылы жүзеге асады. Өйткені бұл жаңа технологиялар баланың жеке мүмкіндігіне, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталған. Қазіргі кезде қазақ тілін оқытуға жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы білім беру. Олардың ойлау, есте сақтау, көру қабілеттерін жетілдіре отырып, оны танымдық күшін қалыптастыруға жағдай жасау, оқытушының жеке басының интелектісін, оқу әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білу. Білім негізінен пән арқылы берілгендіктен, әр пәнді заман талабына сай өз деңгейінде игерту, қай кезде болмасын ең маңызды мәселе болып келгені даусыз. Әрине, терең білім де, материалдың игеруге қолайлылығы да, оқулық деңгейімен шектелу де мүлде нәтижесіз болды деп айтуға болмайды. Мектепте білім беру сапасын дамытудың басты бағдарларының бірі - оқушылардың білімділік деңгейін бағалау технологиясын жаңашаландыру болып белгіленді. Оқушылардың білімін бағалау мәселесі өзекті тақырып ретінде көп зерттеліп келеді.

Түркістан облысы, Түркістан қаласы
Расул Исетов атындағы жалпы білім беретін №20 мектептің
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Абдумавленова Эльвира Патчахановна

АСПАН ДЕНЕЛЕРІ

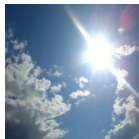
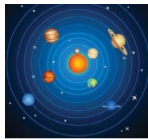
САБАҚ: Бөлім: Аспан әлемінің құпиялары	Мектеп: Расул Исетов атындағы №20 жалпы орта мектеп	
Сабақтың тақырыбы	Аспан денелері	
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Абдумавленова Эльвира Патчахановна	
СЫНЫП: 5 «Ж»	Қатысқандар:	Қатыспағандар:
Осы сабақ арқылы жүзеге асатын оқу мақсаттары	Т.1. Тақырыпты тірек сөздер арқылы болжау. А.3. Ауызша мәтіндер құрауда қазақ тіліндегі төл дыбыстардың дыбысталуын, үндесітік заңын ескеріп айту.	
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар орындай алады: • Тақырыпты тірек сөздер арқылы болжай алады. Оқушылардың көпшілігі орындай алады: Ауызша мәтіндер құрауда қазақ тіліндегі төл дыбыстардың дыбысталуын тауып, түсіндіре алады. Кейбір оқушылар орындай алады: • Үндестік заңына бағынбайтын жұрнақтар мен жалғауларды айтып, мысал келтіре алады.	
Бағалау критеріі	- Тақырыпты тірек сөздер арқылы болжай алу; - Ауызша мәтіндер құрауда қазақ тіліндегі төл дыбыстардың дыбысталуын тауып, түсіндіре алу; - Үндестік заңына бағынбайтын жұрнақтар мен жалғауларды айтып, мысал келтіру;	
Ойлау деңгейлерінің дағдылары	Білу, түсіну, қолдану.	

Тілдік мақсат		Оқушылар орындай алады: • Тірек сөздерді дұрыс пайдаланып, өз көзрасын білдіру Пәнге қатысты сөздік қор мен терминдер: Аспан, әлем, құпия, жұлдыз, қозғалыс, шашырап төгілген, көлденең жатқан, шексіз, бақылау, ақшыл жолақ Диалог құруға / шығарма жазуға арналған пайдалы тіркестер: Аспан әлемі, жерді қоршаған . Discuss the chart that is created. Which is the most popular fruit choice? How do we know? Has every learner’s choice been recorded? How can we check? Ask learners if they can think of other questions that we might have investigated. If ideas are not forthcoming, ‘lead’ the discussion by suggesting – what else could we have put in the basket? What other things could we try, to see if people have favourites? What other questions could we have asked about our fruit basket? Take ideas and ask – What do you think the result might be? What would the pictogram look like? <i>Талқылауға арналған сұрақтар:</i> Аспан денелері дегеніміз не? Қандай аспан денелері мен жұлдыздарды білесің? Аспан денелеріне қатысты тірек сөздер мен жаңа сөздерді қалай қолдануға болады? Аспан денелері туралы не білгің келеді? <i>Не себепті деп ойлайсыз?</i>																																		
Құндылықтарға баулу		Қазақша шағын мәтіндерді баяндау арқылы ақпараттық-танымдық құзыреттілік қалыптастыру																																		
Пәнаралық байланыс		Жаратылыстану																																		
Алдыңғы оқу:		Нәтиже сабақ. Мен не үйрендім?																																		
Жоспар																																				
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығу түрлері		Ресурстар																																	
Басы 15 мин.	Психологиялық ахуал қалыптастыру, оқушылар екі минутқа көздерін жұмып, аспан әлеміне саяхат жасайды. Психологиялық тренинг кезінде бәсеңдетілген дауыспен музыка ойнайды. Топқа бөлу «Шаттық шеңбері» Топқа бөлу. Сурет арқылы екі топқа бөлу 1-топ «Жұлдыз» 2- топ «Ай» 3- топ «Күн» «Стоп кадр» әдісі арқылы арқылы жаңа сабақтың тақырыбын болжау. Бүгінгі жаңа сөздерді айтамын. Оқушылар орысша баламасын білшен жағдайда «стоп» деп қол көтеріп жауап береді. Сөздікпен жұмыс .Жаңа сөздермен танысу <table><tr><td>Әлем</td><td>-</td><td>мир</td></tr><tr><td>Құпия</td><td>-</td><td>тайна</td></tr><tr><td>Жұлдыз</td><td>-</td><td>звезда</td></tr><tr><td>Қозғалыс</td><td>-</td><td>движения</td></tr><tr><td>Шексіз</td><td>-</td><td>безграничный</td></tr><tr><td>Бақылау</td><td>-</td><td>наблюдать</td></tr></table> Тірек сөздер: <table><tr><td>Аспан денелері</td><td>-</td><td>небесные тело</td></tr><tr><td>Көлденең жатқан</td><td>-</td><td>горизонтально</td></tr><tr><td>Шашырап төгілген</td><td>-</td><td>раскиданный</td></tr><tr><td>Ақшыл жолақ</td><td>-</td><td>белая полоса</td></tr><tr><td>Қоршаған</td><td>-</td><td>окружающий</td></tr></table>		Әлем	-	мир	Құпия	-	тайна	Жұлдыз	-	звезда	Қозғалыс	-	движения	Шексіз	-	безграничный	Бақылау	-	наблюдать	Аспан денелері	-	небесные тело	Көлденең жатқан	-	горизонтально	Шашырап төгілген	-	раскиданный	Ақшыл жолақ	-	белая полоса	Қоршаған	-	окружающий	АКТ. Музыка
Әлем	-	мир																																		
Құпия	-	тайна																																		
Жұлдыз	-	звезда																																		
Қозғалыс	-	движения																																		
Шексіз	-	безграничный																																		
Бақылау	-	наблюдать																																		
Аспан денелері	-	небесные тело																																		
Көлденең жатқан	-	горизонтально																																		
Шашырап төгілген	-	раскиданный																																		
Ақшыл жолақ	-	белая полоса																																		
Қоршаған	-	окружающий																																		
Ортасы 20 мин.	«Ғарыш әлемі» туралы бейнефильм көрсетемін. Оқушыларға төмендегідей сұрақтар беремін. Әр топқа бір сұрақтан беремін. 1. Сендер қандай дыбыстарды байқадыңдар? 2. Онда қандай түстерді көбірек байқадыңдар? 3. Бейнефильмнен өздеріңе қандай мәлімет алдыңдар?																																			

ҚБ «Мақтау, мадақтау» сөздерін айту.

1 тапсырма.

«Допты қағып алу» әдісі арқылы мұғалімнің қойған сұрақтарына тірек сөздар арқылы суретті сипаттау

1. Суретте не бейнеленген?
2. Түнде аспанға қарап көрдің бе?
3. Күндізгі аспан қандай?
4. Қандай аспан денелері бар ?
5. Жұлдыздар қозғала ма?
6. Жерді қоршаған бүкіл дүние қалай аталады?

Дескриптор:

1. Тірек сөздерді қолдана алады.
2. Сурет бойынша аспан денелерін сипаттай алады.
3. Өз ойларын ашып жеткізе алады.

ҚБ «Жұлдызшалар үлестіру»

Оқылым кезеңдегі жұмыс

2- тапсырма. Барлық топ мүшелері мәтінді үшке бөліп мәтін мазмұнымен танысады.

Саралау тапсырмасы. Дескриптор:

1. Бүгінгі жаңа сабаққа қатысты жаңа сөздерді теріп жазады.
2. Олардың құрамындағы қазақ тілінің төл дыбыстырын табады.
3. Оларды қатыстырып сөйлем құрайды.
4. Жалғау, жұрнақтарды жалғай отырып, үндестік заңына бағынуы туралы ақпарат береді.

ҚБ «Бас бармақ » әдісі.

Оқылымнан кейінгі жұмыс

4- тапсырма. Топтық жұмыс.

«Кім жылдам?» әдісі. Суреттерді сөйлемдермен сәйкестендіреді.

Дескриптор:

1. Суреттерді сөйлемдермен сәйкестендіреді.
2. Мазмұн желісі бойынша оқиды.
3. Өздері қосымша ақпарат бере алады.

1. Аспанда көлденең жатқан, шашырап жатқан сүтке ұқсас ақшыл жолақ – жұлдыздар шоғыры бар. Бұл жолақты қазақтар «Құс жолы» деп атайды.
2. Алуа, сен аспан әлемі туралы көп біледі екенсің. Болашақта астраном ғалым болатын шығарсың.
3. Алауа аспан әлемінің құпиясы туралы көп оқиды. Ол жұлдызды аспанды ұнатады. Түнде жұлдыздарға ұзақ қарайды.
4. Жұлдыздар Жерден өте алыс орналасқан. Сондықтан жұлдыздар өте кішкентай болып көрінеді. Теласкоппен қарағанда, жұлдыздар нүкте сияқты.
5. Күн Жерге өте жақын. Сондықтан Күн үлкен болып көрінеді.
6. Күн жүйесінің құрамында сегіз планета бар. Бұлар Күнді эллипстік орбиталар бойымен айналып жүреді. Күннен алыстау орналасуына қарай, олар: Меркурий, Шолпан, Жер (Аймен қоса), Марс, Юпитер, Сатурн, Уран және Нептун деп аталады.

ҚБ «Қара жәшік» әдісі оқушыларға бір біріне тиімді сұрақ қойғызу.

«Ақпараттағы ақаулық» әдісін пайдаланамын. Кестеге буын үндестіген бағынатын және бағынбайтын сөздерді шатастырып берген, соны дұрыстап топтастырады. **Жеке жұмыс.** Әр оқушыға жеке кеспе қағаздар үлестіріп беремін.

Дескриптор:

1. Берілген сөздерді буын үндестігіне бағынатын сөздерді топтастырады.

<https://static.googleusercontent.com/uploads/pics/02/16/4240.jpg>
<https://fs01.urokinachalki.ru/e/00d15-004.jpg>
https://media2.primemedia.com/image/201611/1200x680/52579_large_61336100.jpg
<https://news.pn/photo/0318083>

5 сынып
 Қазақ тілі мен
 әдебиет
 оқулығы
 Бәйшешек
 баспасы 2017
 жыл
 49 бет

Посттерю с

	2. Буын үндестігіне бағынбайты сөздерді топтастырады. 3. Буын үндестігіне бағынбайтын жұрнақтардың астына сызады. Баламен, бөлмелер, жұлдызбен, қағазды, жолдаспен, Майранікі, оқушылардың, атамдікі, саябағымыз, Мақсаттікі, сыныптың, Басеке, Меркурийге, кісісымақ, аспанның, шешетай, еңбекқор, өнерпаз, жаңбырда, әуесқой, кіріптар, емхана, ауа-райының, айтыскер, қаламгер, таладуды, арбакеш, пайдакүнем, Әуезов, бейтарап. ҚБ «Балдық бағалау» Оқушылардың қаншалықты дұрыс жауап беруіне қарай.	
Соңы 5 мин.	Рефлексия «Аяқталмаған ой» әдісі Осы сабақтан мен әлі де білігім келеді Осы сабақтан түйгенім Үйге тапсырма. «Аспан денелері» туралы 10 жұмбақ жазып келу.	
Қосымша ақпарат		
Саралау – оқушыға мейлінше қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қа білетті оқушыға тапсырманы қалай түрлендіресіз?	Бағалау – оқушы білімін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс –Денсаулық және қауіпсіздік, АКТ-мен байланыс.
Тапсырмаларды оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып сараладым. Барынша қолдауды қажет ететін оқушыларға Жетекші сұрақтар қою, кесте,суреттер көрсету, сөздіктер беру Орташа қолдауды қажет ететін оқушыларға Тірек сөздерді қолданып сөйлеу кезінде ауызша қолдау көрсету Аз қолдауды қажет ететін балаларға Қосымша ақпараттар табудың жолын түсіндіру (газет,сілтеме беру)	«Жұлдызшалар үлестіру» әдісі (оқушының әр бір дұрыс жауабына жұлдызшалар беру) «Екі жұлдыз бір тілек» оқушылар екі жұлдыз қояды және бір тілек айтды. Екі жұлдыз = жұмыс істеген кезде оларға ерекше ұнаған 2 зат Бір тілек = бұл жақсартуға болатын нәрсе. «» әдісі Сабақ соңында оқушыларға бір-біріне тиімді сұрақ қойғызу Рефлексия «Аяқталмаған ой» әдісі Осы сабақтан мен әлі де білгім келеді Осы сабақтан түйгенім	Жаратылыстану Қазақша шағын мәтіндерді баяндау арқылы ақпараттық-танымдық құзыреттілік қалыптастыру
Рефлексия Сабақтың мақсаты мен оқу міндеттері орындалды ма? Бүгін оқушылар не үйренді? Сабақ қалай өтті, қандай деңгейде өтті? Жоспарланған саралау жақсы іске асты ма? (тапсырмалар сәйкес болды ма?) Уақытты қалай пайдаландым? Жоспарыма қандай өзгеріс енгіздім және неге?	Өз сабағыңызды талдау үшін осы бос орынды пайдаланыңыз. Сол жақта берілген сұрақтарға жауап беріңіз.	
Қорытынды бағалау Ең жақсы өткен екі нәрсе (оқыту мен оқуға қатысты) 1: 2: Қандай екі нәрсе немесе тапсырма сабақтың одан да жақсы өтуіне ықпалын тигізеді (оқыту мен оқуға қатысты)? 1: 2: Осы сабақтың барысында барлық сынып немесе жекелеген оқушылар жөнінде келесі сабағыма қажет болуы мүмкін қандай ақпарат білдім? 1: 2:		

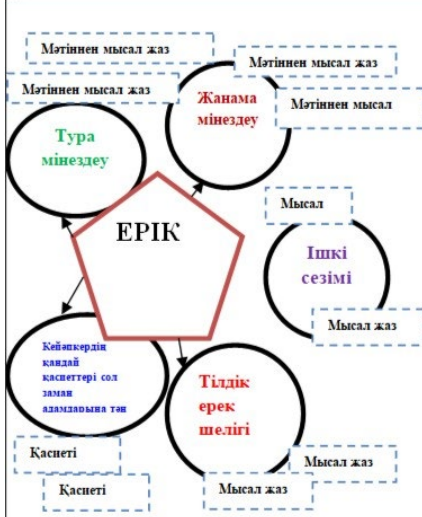
Ақтөбе облысы, Ырғыз ауданы, Құрылыс ауылы
Б.Алманов атындағы жалпы білім беретін орта мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Қалмағанбетова Нұргүл Қонақбайқызы

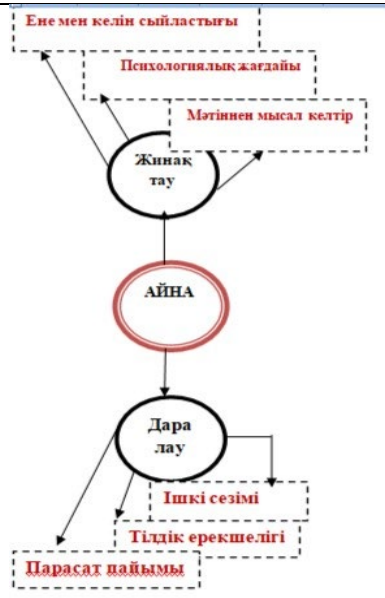

О. БӨКЕЙ «АТАУ КЕРЕ» ПОВЕСІ. «ТАҒДЫР ТӘЛКЕГІ»

Бөлім:		«Кеңістік пен уақыт»		
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты (болған жағдайда)		Қалмағанбетова Нұргүл Қонақбайқызы		
Күні:				
Сынып:		Қатысушылар саны:		
Сабақтың тақырыбы		О. Бөкей «Атау кере» повесі. «Тағдыр тәлкегі»		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		11.1.1.1 әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау арқылы жанрлық ерекшелігін түсіну 11.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау арқылы өмір шындығын көрсету;		
Сабақтың мақсаты		1. О.Бөкейдің «Атау кере» повесін сюжеттік - композициялық тұрғыдан талдап, жанрлық ерекшелігін анықтайды. 2. «Атау кере» повесіндегі кейіпкерлер жүйесін жинақтау және даралау арқылы өмір шындығын көрсетеді.		
Ойлау дағдыларының деңгейі		Жоғары деңгей дағдылары		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Қызығушылықты ояту	Ұйымдастыру жұмысы Тақырып бойынша иллюстрациялар ұсыну. «Сәлемдеме жіберіңіз» Сабақ тақырыбына қатысты бір зат бірнеше қабат қағазға оралған. Әр қабатқа тақырыпқа қатысты бір сұрақ қойылады. Музыка ойнатып, зат оралған қағазды бір оқушыға беру. Музыка тоқтаған кезде, оқушы ораманың бір қабатын ашады. Тапсырмаға жауап беріп, оралған затты әрі қарай береді. Ойын зат ашылғанға дейін жалғасады. «Бес қабат» әдісімен жұмыс	1.Берілген иллюстрациялар негізінде оқушылар сабақ тақырыбын және шығарманың негізгі эпизодтарын анықтайды. 2. Оқушылар бес қадам жасап, жауап беру негізінде сабақтың мақсатын анықтайды. «5 қабат» сұрақтары 1-қабат сұрағы Сюжет қандай элементтерден тұрады? 2-қабат сұрағы Шығарманың композициялық құрылымы деген не? 3-қабат сұрағы Әдеби шығарманың жанрлық ерекшелігін қалай ажыратуға болады?	ҚБ: Өз жауабын дұрыс мағынада білдіріп, тапсырма орындауға белсенділікпен қатысқан оқушыға «Жарайсың!» деген мадақтау сөзімен ынталандыру.	

		4-қабат сұрағы «Шығармадан маңызды 5 түрлі оқиғаны атаңыз» 5-қабат сұрағы Сюжеттік – композициялық талдау қандай қадамдардан тұрады?		
Сабақтың негізгі бөлімі	1-тапсырма: Шығарманың композициялық құрылымын құрастырып талдаңыз және негізгі оқиғаларды анықтаңыз. "Пазл" әдісі бойынша топқа бөлу: Т. «Пазл» әдісі 1.Топтарға повесть бөлімдерінің қысқаша мазмұны жазылған қима қағаздар таратылады. Оқушылар берілген бөліктерден оқиға желісіне байланысты құрастырады және негізгі сюжеттерді табады. 1.Шығарманың композициясы: Саралау: Жеке қолдау көрсету бойынша саралау. Барынша қолдау: қабілеті төмен оқушыларға тапсырмамен бірге сюжеттік-композициялық талдау сызбасы және оқиғалар тізімі беріледі. Орташа қолдау: қабілеті орташа оқушыларға тапсырмамен бірге тек талдау сызбасы беріледі. Аз қолдау: қабілеті жоғары оқушыларға тек тапсырмалардың шарты беріледі. Талдау тәсілін өздері тандап, жасайды. 2 - тапсырма «Миға шабуыл» әдісі Шығарманың жанрлық ерекшелігіне байланысты сұрақтарға жауап беріңіз және өз пікіріңді білдіріңіз. Шығарма неліктен «Атау кере» аталған?	Оқушылар үш топқа бөлініп тапсырма орындайды. - Оқушылар шығарманың сюжеттік- композициялық құрылымын құрастырып, талдау жасайды. - Шығарманың негізгі оқиғаларын анықтайды. 1. Еріктің былтырдан бері ауылға келгені осы. Өзгермеген өзі ғана секілді. Көшеде жұрттың бәрі бұған үрке қарайтындай сезікті сезінді. Өзін осыншалық жат, өзінше бір өгейлікпен қарсы алады деген ой үш ұйықтаса түсіне кірген жоқ.Мамандықтарын тастап ара бағыш кеткендеріне осы күзде бес жыл толған. 2. Үлкен ойдың жетегінде жүріп құндыларды нокталады. Үлкен ойдың жетегінде жүріп самауырға су құйып, шөк салды. Үлкен ойдың жетегінде жүріп барлық шаруаны тындырды...құл қызға дестелегі шөпті жинай бастады. Аралар әлемі толассыз жұмыс қамында. Қаз-қатар тігілген қорап тесігінен кіріп-шығып, мәңгілік қозғалыстың ұясына айналған. 3. -Ей, Қарабура (Таған) , сен маған еріп жүр. Аузыңнан арақ, алдыңнан тамақ кетпейді. -Рас айтасың ба, алдамайсың ба?-деді екі көзімен Еріктің қолындағы шөлмекті ішіп-жеі. 4.Араның елде жоқ түрін алғаш рет естігенде, Ерік жанын қоярға жер таппай аса қызыққан. Қалай да қолға түсіру жолын іздеді. "Қауіпті будан"-алапат енбеккор еді. 5. Тихой өзенінен Айнаны көтерген күйі, белуардан кешіп өткен Таған білте жолмен Алтайдың кара орманына сіңіп бара жатты.	Дескриптор: ✓ Шығарманың сюжеттік желісін дұрыс табады ✓ Шығармаға сюжеттік композициялық талдау жасайды. ✓ Шығарманың негізгі оқиғаларын табады. ҚБ: Оқушылар дескриптор арқылы бірін-бірі бағалайды. Мұғалім «Элективті тест» әдісі бойынша бағалайды. А, В, С, Д әріптерін көтеру арқылы берілген сұрақтардың жауабын табады. Дискрептор: ✓ Шығарма атауының астарын түсіндіреді. ✓ Шығарма атауына байланысты көтерілген мәселені анықтайды. ✓ Шығарманың көркемдік мәнін табады. «Ойлан, жұптас, бөліс» Берілген сұрақ бойынша әрбір оқушы жеке жұмыс жасау арқылы өз ойын қорытып, жұп болып пікірлерімен бөліседі; бұл бүкіл 	https://pubhtml5.com/elti/kggp/

	- Шығарма атауы қандай мәселені көтеріп тұр? - Көркем шығарманы жазудағы жазушының шеберлігі қандай? Саралау «Қарым-қатынас формасы бойынша саралау» тәсілі қолданылады. Мақсаты: қабілеті әр түрлі деңгейдегі оқушылардың өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруға ықпал етеді.	- Оқушылар шығарма атауының неліктен «Атау кере» екенін түсіндіреді. - Шығармада көтерілген мәселе бойынша өз ойларын ортаға салады. Жазушының көркем шығарманы жазудағы ерекшелігін түсіндіреді.	топтық талқылауға ұласады.	https://okulyk.kz/kazahskaja-literatura/787/
	2-тапсырма: Кейіпкерлерге шығармадағы үзіндіні тауып, «Кейіпкерлер кестесін» толтыру арқылы өмір шындығын көрсетіңіз. Әдебиет теориясын еске түсіреміз: Жинақтау мен даралау туралы мәлімет беру. жинақтау • әдеби тип жасау әрекеті • өмір шындығын белгілі бір уақытқа, кеңістікке тән талғап тануы, іріктеп жинақтауы арқылы көркем бейнені сомдау даралау • мінездеу арқылы көрінеді • ішкі болмысы • барлық психологиялық ерекшелігі • қоғамдық құлқы • сөз ерекшелігі «Кейіпкерлер кестесі» 	Оқушылар «Кейіпкерлер кестесін» толтырады. ✓ Негізгі кейіпкерлердің бейнесін ашудағы типтік ерекшеліктерді ажыратады. ✓ Кейіпкерлерді тура және жанама мінездеу тәсілін тәсілдерін табады және мысалдар келтіреді. ✓ Кейіпкерлердің ішкі сезімін көрсетеді. ✓ Кейіпкердің сол заманға тән қасиеттерін ажыратады.	Дескриптор: - Кейіпкердің бойындағы типтік ерекшелікті ажыратады. - Тура мінездеуді табады. - Жанама мінездеуге мысал келтіреді. - Кейіпкердің ішкі сезімін көрсетеді. - Кейіпкердің сол заманға тән қасиеттерін ажыратады. ҚБ: Оқушылар топта бірін бірі бағалайды. Мұғалім «Конверттегі сұрақ» әдісі бойынша сұрақтар беріледі. Конвертке жазылған сұрақтарға стикерге жауап жазып, конвертке салып, топта бір біріне тасымалдау арқылы жауап береді. Мақсаты: Сыныпта оқушылардың жауаптарының қаншалықты дұрыстығын анықтау.	http://kazbilib.m.kz/?p=4745 О. Бөкей «Атау кере»

Саралау:

«Диалог және қолдау көрсету» тәсілі арқылы саралау жұмысы жасалады.

Мақсаты: Жылдам әрі функционалды түрде сыни ойлануды дамыту.

Сабақтың соңы

Рефлексия «3-2-1» әдісі

- Мен үшін маңызды болған 3 ақпарат;
- Қиын болған 2 жағдай;
- Келесі сабаққа 1 ұсыныс.

Қорытынды сөз:

Жазушы О.Бөкей өзінің «Атау кере» повесі арқылы заман шындығын көрсетеді. Сонымен бірге адамның қанағатсыздығы, ішкі сезімдердің тапталуы, жақын адамдардың сыйластығының маңыздылығын ашып көрсетеді. Шығарма жазушының ерекше шеберлігі арқасында көркемдік мәнге ие екендігін түйсінуіміз қажет.

Үйге тапсырма:

Берілген кесте бойынша мәтіннен мысалдар жазыңыз:

2. Үлгіні негізге ала отырып, «Жазушы тілінің сөздігін» құрастыр.

Тілдік ерекшеліктер	Үлгіден мысалдар
Поэтикалық бейнелі, образды сөздер	
Шешендік сөз оралымдары, афоризмдер	
Кәсіби сөздер	
Фразеологизмдер	

Оқушылар «3-2-1» әдісі бойынша кері байланыс жасайды.

**Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Ақсуат ауылы
№100 орта мектебінің
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Темірбаева Гулмира Құлымжанқызы**

«ІЗГІЛІК», «ІЗГІЛІКТІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС», «БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ІЗГІЛІКТІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

Қазақстан Республикасы Конституциясында: «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары», – деп атап көрсетілген [46].

Адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары ең қымбат қазынасы екендігі атап көрсетілген еліміздің Конституциясына сүйене отырып, білім беру мен тәрбиелеу үдерісінде де осы бағытты, яғни адамды қолдайтын, адамгершілікті, адами, ізгілікті қарым-қатынасты тәрбиелейтін, қалыптастыратын педагогикалық жүйенің ғылыми және практикалық мәселелерін зерттеуді күн тәртібіне қою қажеттігі туындайды. Заман дамуымен бірге пайда болған ғылыми-техникалық жаңалықтардың, әлеуметтік-қоғамдық, саяси-экономикалық өзгерістердің барлығы да ғылыми-педагогикалық сараптама арқылы жас ұрпақтың ізгілікті қоғам құрудағы сусындайтын ізгі мазмұндағы білім қорына айналып отыруы тиіс.

Қазақстан Республикасының гуманитарлық білім беру тұжырымдамасында: «Қоғамды ізгілендіру – ХХІ ғасырдың табалдырығындағы өркениетті дамудың талабы, мұның өзі әлеуметтік қатынастарды ұйымдастырудың тиімді нысандарына қол жетуіне байланысты болып отыр. Әрі бұл қатынастарда алдымен әлемнің тұтқасы ретінде адам аса айшықтана көрінуге тиіс» [47], – деп, болашақ ұрпаққа білім берумен қатар ізгіліктілікке тәрбиелеу мәселесін алға қояды. Бұл мәселенің қазақстандық білім беру жүйесінде Тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдарда, нақты айтсақ, 1995 жылдан бастап қолға алына бастағаны бәрімізге белгілі.

Заманауи ғылым дамуында орын алып отырған жетекші үрдіс – ғылымның адамға қарай бетбұрыс жасауы. Өркениетті қоғамның жетекші идеясы оның асқақ ізгі мәні адамды ең жоғары құндылық деп бағалауы, жеке тұлғаның өмірлік қуатының гармониялық дамуы және рухани әлеуетінің өсуі болып табылады. Адам қоғамдық дамуды бағалаудың өлшемі ретінде ізгілік идеалы ретінде танылады. Осы идеалға қарай қарқындай жүру дегеніміздің өзі қоғам өмірін ізгілендірумен байланысты болып келеді, қоғам өмірінің барлық жоспары мен қамқорлығының орталық қазығы ретінде адам, оның өмірлік қажеттіліктері мен мүдделері тұрады. Жеке адамның мүддесі қандай екендігі, қызығушылықтары қандай екендігі, қажеттіліктері қандай екендігі, қандай құндылықтарды басшылыққа алатындығы тұтас қоғамның тағдырына да, жеке адамның өміріне де әсерін тигізеді.

Адамзаттық негізгі ортақ құндылықтар, атап айтсақ, өмір, денсаулық, махаббат, бейбітшілік, табиғат, әсемдік, ізгі білім, жайлы жұмыс, берекелі кәсіп адамзат қоғамының дамуындағы барлық кезеңінде тұрақты құндылықтары болып саналып келді. Бұл құндылықтардың өзегінде жатқан ізгілік дәндері адам баласы тарихының барлық жолында сақталып келеді. Қандай да бір қоғамда мәдени-тарихи дәстүрлер әлсізденіп, технократтық үрдістер қарқындай бастаған кезде ізгілік дәндерінің де қуаты азая бастайды, рухани құндылықтар төмендейді, түрлі теріс құбылыстар бас көтере бастайды.

Қазақстан Республикасының қазіргі кезеңдегі демократиялық жаңа белеске ұмтылу жағдайында адамзаттық, ұлттық ізгіліктер мен құндылықтар жүйесін жаңадан ойлап табуды емес және қайта бағалауды емес, есесіне, қазақстандық құндылықтар жүйесін басқаша етіп құру жолдарын

қарастыруымыз керек. Қазақстанның дамуын әрбір қазақстандықты ескермей жоспарлау қоғамымыздың дамуындағы ізгілік іргетасын қаламаумен бірдей. Нақ осылай, білім беру жүйесіндегі бастауыш мектептің әрбір оқушысының ғылыми тұрғыдан негізделген ізгілік мазмұнындағы білім алуын қамтамасыз етпей, қоғамымыздың ізгі бағытта дамуын, болашақ қоғамының ізгілік тамыры мықты болуын көздеу де мүмкін болмайды. Осындай көзқарас жүйесінде ғана ізгіліктілік заманауи қоғамдық дамудың жаһандық үрдісі ретінде танылады. Ал жалпыадамзаттық құндылықтар, атап айтқанда достық, шығармашылық, дербестік, ашықтық, төзімділік, мейірімділік, қайырымдылық, сабырлылық т.б. сияқты жалпы адамзаттық құндылықтар ізгіліктілік мәнге ие бола бастайды.

Зерттеу пәнімізге сәйкес, ең алдымен, «ізгілік» ұғымының мәнін анықтау үшін оның сөздіктер мен ғылыми еңбектерде берілуіне тоқталамыз.

Энциклопедияда «ізгілікке» «адамның беделін құрметтеуді, адамдардың адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеуді түсіндіретін көзқарастар, ой-пікірлер, өнер туындысы» [48] деген анықтама, және «адамгершілік, адамға деген сүйіспеншілік идеясын бейнелейтін көзқарас» [49] деген түсініктеме берілген.

«Философиялық тақырыптық сөздікте» «ізгілік» адам баласының өз өмірінің мәні мен түрін анықтауға құқы және міндеттемесі бар екенін танытатын демократиялық, этикалық өмірлік ұстаным ретінде анықталған [50], ал «Философия ғылымы. Негізгі терминдер сөздігінде» «ізгілікті» парасат пен азаттық рухымен адами және барлық басқа табиғи құндылықтарға негізделген ізгі қоғам құруға шақырады дей келе, «ізгілік» сөзінің этимологиялық түп төркіні (мәні) төмендегідей мазмұнда ашылған: «ізгілік (гуманизм) – латынның «humanitas», «humanus», «homo» деген сөздерінен аударғанда «адамгершілік», «адамшылық», «адам» деген мағынаны білдіреді [51].

Этикалық сөздікте «ізгілік» (лат. humanus – адамшылық) дүниетаным ұстанымы боп көрсетіліп, «оның негізіне адамның мүмкіндігінің шексіздігіне, өзін-өзі дамыту қабілеттілігіне деген сенім, ерік бостандығы мен абыройын қорғау, адамның барлық сұраныстарын қамтамасыз ету қоғамның түпкілікті мақсаты деген идея жатады» [52] делінген.

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы оң өзгерістер бастауыш мектептегі жаңартылған білім мазмұнын интеграция негізінде меңгерте отырып, оқушылардың ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастырудың қажетті сенімді іргетасын қалайды. «Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыру» атты диссертациялық зерттеу жұмысының ғылыми болжамы дәлелденді және бірнеше теориялық және қолданбалы нәтижелер алынды.

Жүргізілген теориялық-әдіснамалық және тәжірибелік зерттеу жұмысының нәтижелері төмендегідей қорытындылар жасауға мүмкіндік берді:

1. Қазіргі білім беру жүйесінің жұмысын реттеуге арналған мемлекеттің стратегиялық даму бағдарламалары мен нормативті құжаттарға жасалған талдаулар негізінде бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыру мәселесінің өзектілігі дәлелденді.

2. Мәселеге қатысты теориялық еңбектерге жасалған талдаулар «ізгілік»,

3. «ізгілікті қарым-қатынас», «интеграция» ұғымдары мен «бастауыш сынып оқушысының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыру» түсінігінің мәнін түзуге мүмкіндік берді. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруға байланысты ғылыми-зерттеу еңбектері мен практикалық тәжірибелерді талдау барысында бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың әдіснамалық тұғырлары мен психологиялық-педагогикалық негіздері жүйеленді.

«Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыру – оқу пәндерін интеграциялау арқылы дүниені біртұтас тану және сол арқылы әлемнің, өзін қоршаған ортаның тұтас бейнесін санасында ізгілікті әрекет, мінез-құлық, ізгілікті білімдер жиынтығы ретінде іріктірілген тұлғалық сапаларының көрініс табу үдерісі» деген сипаттама берілді.

Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруда басшылыққа алынатын білім философиясы, жүйелілік-іс-әрекеттік, аксиологиялық, синергетикалық, модельдеу әдіснамалық тұғырлары айқындалды.

Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруға арналған интеграциялық сабақтар екі не одан да көп пәндердің ұқсас деректерін, ұғымдарын синтездеу арқылы ұйымдастырылды. Сондай деңгейде білім мазмұнын ерекше жүйелеудің нәтижесінде оқушылардың оқу-танымдық әрекеті жаңа сапалы деңгейге көтерілді. Оқушылар интеграциялық сабақтар

барысында жекелеген бір ғылымсаласынан ғана емес, жалпы ғылыми ұғымдарды меңгеруге дағдыланды. Пәндердің интеграциялық қатынасы әрбір жекелеген пәнді мазмұндық жағынан байытып, әрбір сабақтың мағыналы қабатын көбейтіп, бір тақырыпқа қатысты бірнеше пәннің көпөлшемді таным объектісін түсіндіруі ойлаудың жан-жақтылығын ашуға көмектесті.

4. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың әдістемелік негіздері (жүйесі) өзара біртұтастықта танылады және іштей байланысқан келесі құрылымдардан тұрады: бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың теориялық негіздері мен әдіснамалық тұғырларына сүйеніп анықталған бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың моделі, сабақтар жүйесі мен тапсырмалар кешені, вертикалды, горизонталды, аралас интеграция негізінде оқыту әдістер жүйесі. Бұл құрылымдар өзара логикалық байланыса келе, зерттеу жұмысының қазақстандық білім беру жүйесінің алдына қойып отырған, қоғам қажет етіп отырған талаптармен үндесе отырып, зерттеудің алдына қойылған болжамын растауға, міндеттерін шешуге, нәтижесінде көздеген мақсатына жетуіне қызмет ететін тіректер болып табылады.

5. Зерттеу жұмысымызда интеграциялық негізде оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастырудың мүмкіндіктерін анықтау екібағытта жүргізілді:

1) Интеграцияны оқу мақсаты ретінде тану. Сол арқылы оқушының өзін қоршаған әлем, яғни басқа адамдар, қоғам, табиғат туралы біртұтас білім қалыптастыру бағыты.

2) Интеграцияны оқу құралы ретінде тану. Сол бағытта түрлі пәндер арқылы берілетін білім мазмұнының ортақ табан тірер негізін табу, сипаттау, мүмкіншіліктерін айқындау.

6. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың моделі оқушылардың пәндерді интеграция негізінде меңгере отырып, ізгілікті қарым-қатынас жасау дағдыларына ие болуын мүмкін ететін әдістемелік жүйенің мазмұнын – сабақтар жүйесі мен тапсырмалар жүйесін, сабақтан тыс, өзіндік жұмыс түрлерін – жасауға негіз болды. Зерттеу барысында дайындалып, тәжірибеден өткен құрылымдық-мазмұндық модельдің стратегиялық мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздерін дайындау үдерісінің компоненттері мен көрсеткіштерін айқындау, әдістері мен деңгейлерін белгілеу. Әдіснаманың интеграциялық, білім беруді ізгілендіру, экологиялық білім негізінде тәрбиелеу; оқытудың саналылық және белсенділік, біртұтас дүниетаным қалыптастыру ұстанымдары басшылыққа алынған құрылымда оқу пәндерін интеграциялау негізінде оқушылардың ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастыру мүмкін болатындығы дәлелденді.

7. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруды оқушының бойындағы тұтас, кешенді қасиеттер ретінде қарай отырып, оларды қалыптастырудың компоненттері, әр компонентке сәйкес қалыптастырудың өлшемдері мен көрсеткіштері, деңгейлері анықталып, жүйеге түсірілді.

8. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастырудың 2-сынып үшін жасалынған бағдарламасы, интеграцияланған сабақтар жүйесімен интеграциялық бағдардағы тапсырмалар мен жаттығулар кешені арқылы оқушылардың ізгілікті қарым-қатынас дағдыларына ие болатындығы дәлелденді. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың нәтижелері интеграцияланған бастауыш оқу пәндерінің мазмұнын ұлттық құндылықтарға негіздеп өзгертуге, инновацияға негізделген жаңа үлгілері мен нұсқаларын жасауға мүмкіндік береді.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша төмендегідей ұсыныстар жасалады:

1. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасы қалыптасуының мәні, мазмұны мен құрылымы және аталған қалыптастыру моделі осы саладан білім алушыларға теориялық білімдерді жүйелі меңгертуге септігін тигізеді. Оларды мұғалімдер біліктілігін жетілдіретін институттардың және жас ғалымдар мектебінің әдістемелік бағдарламаларына енгізу қажет.

2. Бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруды зерттеу барысында айқындалған педагогикалық мүмкіндіктер негізінде жүзеге асырған дұрыс.

3. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тиімділігі дәлелденген бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыру әдістемесінде әрбір сынып үшін жасалынған интеграцияланған сабақтармен интеграциялық бағдардағы тапсырмалар мен жаттығулар кешенін 3,4- сыныптар бойынша қолдануға болады.

4. Интеграцияланған сабақтардың мазмұны, түрі, әдістері, мұғалімнің оқушылармен және оқушылардың өзара қарым-қатынастары ізгілікті педагогика талаптарымен, ұстанымдарымен үндесіп, оқушылардың білім алуы–дүниені тұтас тану ретінде жайлы да танымдық деңгейі жоғары процесс түрінде ұйымдастырылуы керек. Интеграцияланған сабақтарды ұйымдастырып өткізу алдында мұғалім пәндердің оқу бағдарламаларын, оқу мақсаттарын, ұзақ мерзімді, қысқа мерзімді жоспарларды, оқулықтарды толыққанды талдауы керек, соның негізінде ғана ортақ мәселе, ортақ оқу мақсаты, ортақ тақырып, тіпті ортақ әдіспен өткізуге болатын сабақтар анықталады, сол танылған ортақ нүктелері бар тақырыптарды оқушылардың ізгілікті қарым-қатынас жасауын қалыптастыруға арнап тапсырмалар мен жаттығулар, өзіндік жұмыс түрлерін әзірлеуі керек.

Аталған зерттеу нәтижелері болашақта жоғары педагогикалық оқу орындарында мамандар даярлау мәселесіне арналған жұмыстарды жетілдіруге және осы бағыттағы жаңа зерттеулер жүргізуге негіз бола алады деп есептейміз. Зерттеу мәселесі күрделі болғандықтан, оның барлық салаларын жеткілікті дәрежеде қамту мүмкін емес, сондықтан қарастырылып отырған мәселе толығымен шешімін тапты деуге болмайды. Болашақ мамандарды бастауыш сынып оқушыларының ізгілікті қарым-қатынасын интеграция негізінде қалыптастыруға даярлау тұрғысында зерттеу керек деп санаймыз.

**Түркістан облысының білім басқармасының Шардара ауданының білім бөлімінің
«Ұзын-ата жалпы білім беретін мектеп» КММ
Информатика пәні мұғалімі
Қуатбаева Жанат Уринбайхановна**

ЭЛЕКТРОНДЫҚ КЕСТЕНІҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ПІШІМДЕУ (ФОРМАТТАУ)

Білім беру ұйымының атауы	«Ұзын-ата» ЖББМ	
Пәні:	Информатика	
Бөлім:	III. Электронды кестелер	
Педагогтің аты-жөні:	Қуатбаева Ж	
Сынып: 7	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Электрондық кестенің элементтерін пішімдеу (форматтау)	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	7.2.2.2 электрондық кестенің элементтерін пішімдеу;	
Сабақтың мақсаты	Оқушыларға кесте элементтерін түсіндіру. Электрондық кесте элементтерін пішімдеуді үйрету. Электронды кестеде элементтерін біледі, деректердің типін жіктей отырып түрлі тапсырмаларды орындайды.	
Құндылықтарға баулу	Әлеуметтік белсенділігі жоғары деңгейлі зияткер әрі бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. Оқушыларды практикалық жұмыста қарым-қатынас жасауға, жауапкершілікке, шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлауға, өмір бойы оқуға дайын болуға тәрбиелеу.	

Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру Өзін-өзі тексеру Өткен білімді еске түсіру	I. Ұйымдастыру кезеңі. Оқушылармен амандасу, түгелдеу. Жағымды ахуал орнату Оқушыларды «жапырақтар» әдісі арқылы топқа бөлу. 1–Баған 2–Жол II. Үй жұмысы Сабақты пысықтау мақсатында «Алма теру» әдісін қолдану. Umapalataплатформасы 1. Кестедегеніміз не? (Деректерді жолдар мен бағандар қиылысында орналастыру арқылы ұсыну тәсілі) 2. Ұяшық дегеніміз не? (Жол мен бағанның қиылысуы) 3. Мәтіндік құжатта кесте құру үшін қандай мәзір жолағын таңдаймыз? (Қою-Кестелер, Вставка-Таблицы) 4. MS Excel дегеніміз не? (электрондық кестелермен жұмыс істеуге арналған қолданбалы программа) 5. Ұяшыққа қандай деректерді енгізуге болады? (Сан, мәтін, формула) 6. Кестелік процессорда құрылған және сақталған құжатты не деп атаймыз? (Жұмыс кітабы) 7. Ұяшықтың адресі дегеніміз не?(Баған атауы мен жол номері) 8. MS Excel қолданбалы программасының ортасын атап өтіңіз? (Тақырып қатары, мәзір қатары, құрал-саймандар қатары, формулалар қатары, жұмыс парағы, қалып-күй қатары) 9. Ауқым дегеніміз не? (Екі немесе одан көп ұяшықтардың жиынтығы) 10. Адресітеу түрлері (салыстырмалы, абсолютті) Экранға презентация қосылады. Жаңа сабақтың тақырыбы шығады. Кестеде үнемі бір ұяшық белсенді болады, ал белсенді ұяшық жиектері басқалардан ерекшеленіп тұрады: • Ұяшықты белсенді ету үшін, меңзерді сол ұяшыққа апарып шерту керек; • Бірнеше ұяшықты таңдау үшін тінтуір меңзерін ұяшықтардың біріне қойып, тінтуірдің сол жақ батырмасын басып, оны жібермей созу керек; • Бірнеше ұяшықтар тобын таңдау үшін Ctrl пернесін басып, оны жібермей таңдаған ұяшыққа дейін созу қажет; • Кестенің тұтас бағанын немесе жолын таңдау үшін, баған немесе жол атауын нұсқау керек. Ұяшықтарды пішімдеу (Формат ячеек) терезесін екі әдіспен ашуға болады: 1-әдіс. Басты (Главная) мәзірінен Сан (Число) бөлімінің төменгі оң жақ бұрышындағы бағыттаушы сызықты таңдау 2-әдіс. Ерекшеленген ұяшықтың жанама мәзірінен Ұяшықты пішімдеу командасын таңдау. Ашылған Ұяшықты пішімдеу терезесі 6 бөлімнен тұрады: Сан (Число), Түзету (Выравнивание), Қаріп (Шрифт), Шекара (Граница), Құйып бояу (Заливка), Қорғау (Защита).	Ұсынылған суреттер арқылы 2 топқа бөлінеді. сұраққа жауап береді. Жаңа тақырыпты дәптерлеріне жазады. Оқушылар берілген кілттік сөздер арқылы өленді кодтайды. Оқушылар кестеде мәліметтерді дұрыс енгізіп, пішімдейді Оқушылар кесте элементтерімен жұмыс жасайды.	Лайк арқылы Лайк жинау әдісі Лайк жинау әдісі	 Информатика 7 сынып оқулығы. Алматы баспасы - 2021 ж. https://www.umapalata.com/zexpo/game.html?LANG=RU&idGames=129354 презентация Кілттік сөз

Жаңа білім

«Қодтау» әдісі.

Өнер - білім бар жұрттар
Тастан сарай салғызды;
Айшылық алыс жерлерден,
Көзінді ашып - жұмғанша,
Жылдам хабар алғызды.

	A	B	C	D	E
1	Тастан	алыс	сарай	ашып	жерлерден,
2	-	Өнер	жұрттар	Айшылық	
3	бар	салғызды;	білім	Көзінді	алғызды.
4	хабар		жұмғанша,	-	Жылдам

B2,A2, C3, A3, C2;

A1, C1, B3;

D2, B1, E1;

D3, D1, D4,C4;

E4, A4, E3.

Практикалық тапсырмалар.

Жұптық жұмыс
1-кесте. Кестені толтыру

	A	B	C	D	E	F
1	Сая	Бөлшек	Пайыз	Мерзім		
2	25,00	1/4	50,0 %	27.11.2021		
3	26,00	3/4	60,0 %	28.11.2021		
4	27,00	5/6	70,0 %	29.11.2021		
5	28,00	6/7	80,0 %	30.11.2021		
6	29,00	7/8	90,0 %	01.12.2021		
7	30,00	8/9	100,0 %	02.12.2021		
8	31,00	7/9	110,0 %	03.12.2021		
9	32,00	3/8	120,0 %	04.12.2021		
10	33,00	5/9	130,0 %	05.12.2021		
11						

1. Microsoft Excel программасын іске қосыңдар. Ол үшін Іске қосу→Барлық программалар→Microsoft Office→ Microsoft Excelкомандасын орындандар.

“Бақаны жағаға жеткіз”

https://www.educaplay.com/learning-resources/21473375-learning_resource.html

Топтық жұмыс

- 1. топ «Ішіне сыртына» стратегиясы
- 2. топ Венн диаграммасы

Оқушылардың жинаған лайктарын санау.

«Алма ағашы»

Жасыл алма – мен бәрін түсіндім, көңіл-күйім тамаша.

Сары алма– мен көпнәрсені түсіндім, үйрендім, көңіл-күйім жақсы.

Қызыл алма– мен түсінбедім, көңіл-күйім жоқ.

64 беттегі үй тапсырмасын орындау

Лайк әдісі

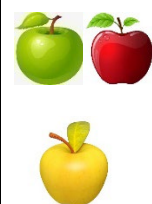
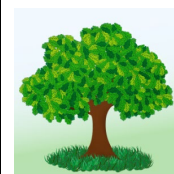
https://www.educaplay.com/learning-resources/21473421-learning_resource.html

https://www.educaplay.com/learning-resources/21473375-learning_resource.html

Сілтемемен өтіп, берілген сұрақтарға жауап беру.

Оқушылар бүгінгі сабаққа байлынысты алмаларды ағашқа іледі.

Қима қағаздар

«Алма ағашы»
әдісі

Бекіту

Бағалау

Кері байланыс

Үйге тапсырма

Ақтөбе облысының білім басқармасы Алға ауданының білім бөлімі ММ
"Алға балалар өнер мектебі" МКҚК
Домбыра класының оқытушысы
Қуанышева Ардак Темирхановна

«ДӘУЛЕТКЕРЕЙ МЕН ДИНА КҮЙЛЕРІ»

«Дәулеткерей мен Дина күйлері» — бұл қазақтың дәстүрлі музыкалық мұрасында маңызды орын алатын күйлер жинағы. Бұл күйлер қазақ халқының тарихы мен мәдениетін, сонымен қатар олардың рухани байлығын көрсетеді. Дәулеткерей мен Дина күйлері домбырада орындалады және қазақтың күй өнерінің шеберлері ретінде танылған.

Дәулеткерей күйлері

Дәулеткерей Шығайұлы (1820–1887) — қазақтың атақты күйшісі, 19 ғасырда өмір сүрген. Ол қазақтың классикалық күй өнерінің негізін салушылардың бірі болып саналады. Дәулеткерейдің күйлері терең философиялық мағынаға ие, олар табиғат пен адамның рухани әлемін бейнелейді. Оның шығармаларында қазақ халқының тарихы, тұрмысы, батырлық және лирикалық сезімдер көрініс табады. Дәулеткерейдің ең танымал күйлеріне мыналар жатады:

- «Қос алқа» — бұл күйде екі алаштың бірлігі мен достығы бейнеленген.
- «Жігер» — рухты көтеретін, ерлік пен батырлықтың символы.
- «Қайран елім» — Отанға деген махаббат пен халқының тағдырына деген қайғы сезімі.

Оның күйлері домбырада орындалатын классикалық үлгілердің бірі болып саналады. Дәулеткерейдің шығармашылығы қазақтың музыкалық мәдениетін дамытуға зор ықпал етті.

Дина күйлері

Дина Нүрпейісқызы (19 ғасыр) — қазақтың тарихындағы танымал әнші әрі күйші әйел. Ол қазақ әйелдерінің өнерге деген қабілетін және рухани күшін көрсеткен тұлға ретінде тарихта қалды. Динаның күйлері де домбырада орындалады және олар әдетте лирикалық, эмоционалды және терең сезімдерге бай. Оның шығармаларында махаббат, табиғат пен халқына деген сүйіспеншілік сезімі басым. Динаның күйлері қазақтың әйел күйшілерінің өнерінің дамуына үлкен ықпал етті.

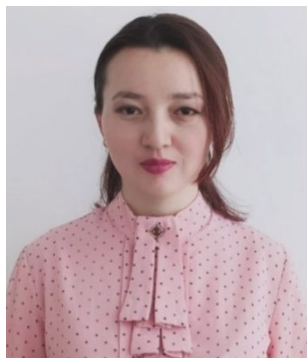
Күйлердің маңызы

Дәулеткерей мен Дина күйлері қазақ халқының музыкалық мәдениетінің маңызды бөлігі болып табылады. Олар тек музыкалық шығармалар ғана емес, сонымен қатар тарихи оқиғаларды, халықтың рухани байлығын және табиғатқа деген сүйіспеншілігін бейнелейді. Бұл күйлер қазақтың дәстүрлі музыкасын сақтау және дамыту үшін маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта да Дәулеткерей мен Дина күйлері қазақстандық музыканттар мен күйшілердің репертуарынан орын алып, халықтың рухани мұрасын сақтауда маңызды қызмет атқарады. Олардың күйлері ұлттық концерттерде, фестивальдарда жиі орындалып, жастарға қазақтың дәстүрлі өнерін үйретуде пайдаланылады.

Дәулеткерей мен Дина күйлері — бұл қазақ халқының рухани байлығы мен мәдениетінің ажырамас бөлігі. Олардың шығармалары арқылы біз қазақтың тарихын, тұрмысын, табиғатқа деген сүйіспеншілігін тереңірек түсіне аламыз. Бұл күйлер тек өткен ғасырлардың мұрасы емес, сонымен қатар бүгінгі күнге дейін өз маңыздылығын жоғалтпаған музыкалық қазына.

**Ақтөбе облысының білім басқармасы Алға ауданының білім бөлімі ММ
"Алға балалар өнер мектебі" МКҚК
Домбыра класының оқытушысы
Сансызбай Назым Сансызбайқызы**

ҚАЗАҚТЫҢ КИЕЛІ АСПАБЫ – ҚОБЫЗ

Қобыз — бұл қазақ халқының ежелгі музыкалық аспабы, оның тарихы терең тамырларымен қазақ даласының мәдениетіне барып тіреледі. Қобыздың шығу тарихы туралы нақты деректер шектеулі, бірақ оның пайда болуы ежелгі түркі халықтарының дәуіріне байланысты деп есептеледі.

Қобыздың шығу тарихы:

1. Ежелгі түркілер дәуірі:

Қобыз бастапқыда бақсылардың (шамандардың) аспабы болған. Олар қобыздың үні арқылы рухтармен байланысып, адамдарды емдеуге, түрлі жоралғылар өткізуге пайдаланған. Бұл аспапты киелі санап, екіншісі оны ойнай алмаған. Қобыздың алғашқы нұсқалары ежелгі түркі тайпалары арасында пайда болған деген пікірлер бар. Ол кезде аспаптар табиғи материалдардан (ағаш, тері, жүн) жасалып, шамандық рәсімдерде қолданылған. Қобыздың алғашқы нұсқалары шамандардың рухтармен байланыс құру үшін пайдаланған аспап болуы мүмкін.

2. Қорқыт ата аңыз:

Қобыздың шығу тарихы қазақ фольклорында Қорқыт ата есімімен тығыз байланысты. Аңыз бойынша, Қорқыт ата өлімнен қашу үшін жер астына кетіп, онда қобыз ойнап, өмір мен өлімнің сырын түсінген. Ол қобыздың өзгеше дыбысы арқылы адамдарға кеңес беріп, рухтар әлемімен байланысқан делінеді. Сондықтан қобыз "қобыз-қорқыт" деген атпен де белгілі. Қорқыт ата – VIII-IX ғасырларда өмір сүрген түркі халықтарының рухани көшбасшысы, жырау әрі күйші. Ол қобызды жасап, оның үні арқылы адамдарға, табиғатқа, тіпті, өлімге қарсы тұруға болады деп сенген.

3. Ортағасырлық дәуір:

Қобыз ортағасырлық түркі халықтары арасында кең таралды. Ол тек музыкалық аспап емес, сонымен қатар дәстүрлі емдеу, шамандық рәсімдер мен салт-дәстүрлерде қолданылды. Қобыздың дыбысы адамның ішкі әлемін терең сезінуге мүмкіндік беретін ерекшелігі бар. қобыз - музыкалық халықтық аспабы ретінде кеңінен тарала бастады. Қобыздың жетілдірілген түрін жасаған әйгілі күйшілердің бірі – XIX ғасырда өмір сүрген Ықылас Дүкенұлы. Оның «Қорқыт», «Ерден», «Кертолғау» секілді күйлері қобыз өнерінің классикалық үлгілері болып саналады.

4. Қазақ даласында: Қазақ халқының мәдениетінде қобыз әсіресе батырлардың жырларын, тарихи оқиғаларды жеткізу үшін қолданылды. Ол "жеті ата" дәстүрімен, рухани байланыстармен тығыз байланысты болды.

Қобыздың ерекшеліктері:

- Қобыз екі ішекті аспап болып, ол әдетте ағаштан жасалады.
- Оның дыбысы терең, сыршыл және рухани сипатқа ие.
- Қобыздың ойнау әдісі арқылы табиғаттың дыбыстарын (жел, су, аңдардың дауысы) шығаруға болады.

Қобыздың түрлері

1. **Қылқобыз** – ең көне түрі. Оның шанағы терімен қапталып, аттың қылынан жасалған 2 ішегі болады.

2. **Прима-қобыз** – XX ғасырда кеңестік музыка өнерінің ықпалымен жасалған. Бұл түрі скрипкаға ұқсайды, симфониялық оркестрлерде қолданылады.

3. **Ор-қобыз, алыт-Тенқобыз, бас-қобыз** – заманауи ансамбльдерде ер адамдар оркестрлерде пайдаланылады.

Қобыз дәстүрлі музыкада ғана емес, қазіргі заманғы өнерде де қолданыс тауып келеді. Қазақстанда қобыз өнерін дамытқан белгілі орындаушылар – Жаппас Қаламбаев, Дәулет Мықтыбаев, Роза Қожабаева және тағы басқалар.

Қобыз – қазақ мәдениетінің ажырамас бөлігі, ұлттық музыкасының ең көне мұрасы. Оның сыңғырлаған үні ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа жетіп, әлі күнге дейін тыңдаушысын терең ойға шомдырады.

Қобыз — бұл тек музыкалық аспап емес, сонымен қатар қазақ халқының рухани мәдениетінің, тарихы мен дәстүрінің символы. Ол бүгінгі күнге дейін қазақтың ұлттық музыкасында маңызды орын алып келеді.

Область Жетісу, Қаратальский район
КГУ «Средняя школа имени Ахмета Байтурсынова с ДМЦ»
Учитель русского языка и литературы
Арыкбаева Жанар Онгаровна

«ЭФФЕКТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ РАБОТЫ С ТЕКСТАМИ НА УРОКЕ»

На уроках русского языка и литературы важнейшей задачей является развитие у школьников умения правильно воспринимать и анализировать тексты. Учитель в этом процессе играет ключевую роль, направляя учащихся на развитие навыков чтения, интерпретации и понимания. Ученики должны не только уметь читать, но и уметь работать с текстом, извлекая из него информацию и анализируя смысл. На своих уроках я использую различные эффективные стратегии работы с текстом, которые помогают детям глубже понять материал и научиться работать с ним.

1 стратегия- стратегия предварительного чтения текста. Перед тем как приступить к чтению нового текста, полезно дать учащимся задания, которые помогут им настроиться на восприятие материала. Поэтапные шаги стратегии: 1 шаг- нужно обсудить тему, 2 шаг- если произведение художественное, лучше ввести в биографию автора , 3 шаг- объяснение трудных слов и выражений, которые могут встретиться в тексте, 4 шаг- постановка вопросов, на которые ученики должны будут ответить по ходу чтения. Стратегия предварительного чтения дала учащимся более полное представление о содержании и контексте текста, что помогает им лучше понять его при чтении. Вторая стратегия- активное чтение. Активное чтение предполагает не просто ознакомление с текстом, но и его осмысление в процессе чтения. 3 стратегия- анализ текста. После того как текст прочитан, важно провести его анализ. Это этап, на котором учащиеся разбирают содержание, структуру и идеи текста. Сначала мы разбираем текст по частям, затем я предлагаю ученикам разделить текст на части и обсудить каждую часть по очереди. Также на уроках при работе с литературными произведениями совместно с учениками анализируем структуру текста. Учащиеся рассматривают как автор строит сюжет, какие литературные приемы использует, как развивается основная идея. С помощью стратегии анализа текста ученики научились выявлять важные элементы текста, такие как главная идея, персонажи, литературные приёмы, и понимать как они влияют на восприятие произведения

Чтобы помочь учащимся осознанно читать, можно использовать следующие методы:

- Подчёркивание ключевых моментов. Учитель может предложить ученикам выделить основные идеи или слова в тексте, которые играют важную роль.

- Записи в блокнот. Во время чтения можно делать краткие заметки, чтобы потом обсудить прочитанное или задать вопросы.

- Вопросы по тексту. В процессе чтения учащиеся могут записывать вопросы, которые у них возникают. Эти вопросы помогают сосредоточиться на содержании текста и стимулируют мыслительный процесс. Эти методы научат учащихся внимательно читать текст, выделять главное, делать заметки, а также формулировать вопросы, которые помогут глубже понять смысл произведения.

4. Стратегия синтеза и обобщения . Эта стратегия направлена на то, чтобы учащиеся смогли обобщить полученные знания и применить их к новым ситуациям. Например:

- Написание краткого пересказа. Это задание помогает ученикам пересказать основные события текста своими словами, что развивает умение выделять главное.

- Создание схем или таблиц. Ученики могут составить схемы, которые помогут им визуализировать содержание произведения (например, карта персонажей, схема сюжета и т. д.).

- Дискуссии и дебаты. После прочтения текста можно организовать обсуждение, где ученики будут выражать своё мнение и спорить на основе прочитанного. Таким образом учащиеся будут способны обобщить материал, правильно сформулировать выводы, а также научатся выражать своё мнение и аргументировать его.

5..Стратегия «Прогноз по заголовку».

Задание: подумайте, о чем может идти речь в рассказе К.Г.Паустовского «Телеграмма», в произведении П.П. «Медной горы Хозяйка» и т.д.

– Попробуйте спрогнозировать содержание по первой строчке произведения...Вспомните, как называется произведение....Соответствует ли содержание рассказа названию?

Приведите примеры подобных расхождений.

6. Стратегия «Образ текста».

Задание: проверьте свои предположения. На основании слов, взятых из текста, попробуйте составить небольшой сюжетный рассказ. Название рассказа дается.

7. Стратегия «Батарея вопросов».

Задание: составьте вопросы к тексту по заглавию, по иллюстрациям.

8. Стратегия «Глоссарий».

Задание: посмотрите на список слов и отметьте те, которые могут быть связаны с текстом. Закончив чтение текста, вернитесь к данным словам и посмотрите их значение и употребление слов, используемых в тексте.

9. Стратегия «Соревнуемся с писателем».

Задание: попробуйте спрогнозировать содержание книги, просмотрев иллюстрации. Один ученик предлагает свой вариант, остальные его дополняют.

10. Стратегия «Чтение в кружок». Текст читается по очереди (каждый «член кружка» читает по абзацу). После этого следует остановка: все задают вопросы к прочитанному отрывку. Если на вопрос ответить невозможно (он не соотносится с текстом), то вопрос считается неправильным. * Все правильные вопросы могут записываться.

11. Стратегия «Поставь проблему – предложи решение». Вспомните, с какими проблемами сталкиваются герои произведения (проблема формулируется и записывается в овал). Далее дети могут назвать несколько проблем, учащиеся делятся на группы и предлагают всевозможные варианты решения проблем.

12. Стратегия «Кубик Блума» (Бенджамин Блум – известный американский педагог, автор многих педагогических стратегий = техник).

На гранях кубика написаны начала вопросов: «Почему?», «Объясни», «Назови», «Предложи», «Придумай», «Поделись». Учитель или ученик бросает кубик.

Необходимо сформулировать вопрос к учебному материалу по той грани, на которую выпал кубик.

Вопрос «Назови» нацелен на уровень репродукции, т.е на простое воспроизведение знаний.

Вопрос «Почему» – ученик в данном случае должен найти причинно – следственные связи, описать процессы, происходящие с определенным предметом или явлением.

Вопрос «Объясни» – ученик использует понятия и принципы в новых ситуациях.

Все выше перечисленные стратегии предусматривают серьезную работу с текстом, его глубокий анализ и понимание, организацию самостоятельной познавательной деятельности учащихся по учебному материалу Продуманная и целенаправленная работа с текстом позволяет вычерпать из большого объема информации нужную и полезную, а также приобретать социально нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

**Ақтөбе облысының білім басқармасы Алға ауданының білім бөлімі ММ
"Алға балалар өнер мектебі" МКҚК
Хореография класының мұғалімі
Бегимбетова Гулназия Тобышовна**

ХОРЕОГРАФИЯ ӨНЕРІ

Хореография – бұл би қимылдарын құру, ұйымдастыру және орындау өнері. Ол тек бишілердің қимылдарын ғана емес, сонымен қатар олардың өзара әрекеттесуін, кеңістіктегі орналасуын және музыкамен үйлесімділігін қамтиды.

Хореографияның тарихы ежелгі замандардан бастау алады. Ежелгі Грекия, Египет және Римде билер діни рәсімдердің бөлігі болған. Орта ғасырларда би сарайлық мәдениеттің бөлігіне айналды. Балет 16-17 ғасырларда Еуропада дамып, хореографияның негізгі формасына айналды.

Хореографияның түрлері

- Классикалық балет: Дәстүрлі техника мен стильге негізделген.
- Қазіргі заман би: Дәстүрлі ережелерден тыс, еркін стильде орындалады.
- Халық билері: Әр халықтың мәдениетіне тән билер.
- Джаз биі: Ритм мен импровизацияға негізделген.
- Эстрадалық би: Көбінесе әуен мен көрініс элементтеріне бағытталған.

Хореографияның негізгі элементтері

- Қимыл: Бишілердің денесінің әртүрлі бөліктерінің қозғалысы.
- Кеңістік: Бишілердің сценадағы орналасуы және қозғалыс бағыты.
- Уақыт: Музыкамен үйлесімділік және қимылдардың уақытша ұйқасымы.
- Энергия: Қимылдардың күші, жылдамдығы және эмоциялық өрнекі.

Хореографиялық шығарма құру процесі

- Идея: Шығарманың негізгі тақырыбы мен мақсатын анықтау.
- Музыканы таңдау: Биге сәйкес музыкалық шығарманы таңдау.
- Қимылдарды құру: Музыкаға сәйкес қимылдар мен композицияларды ойлап табу.
- Қойылымды репетициялау: Бишілермен бірге қойылымды жетілдіру.

Хореографияның рөлі

Хореография тек қана көркемдік әсер қалдыру үшін емес, сонымен қатар эмоцияларды, оқиғаларды және идеяларды білдіру үшін қолданылады. Ол театрда, кинода, мюзиклдерде және түрлі мәдени іс-шараларда маңызды рөл атқарады.

Хореографтың қызметі

Хореограф – бұл би қойылымдарын құрушы маман. Ол бишілердің қимылдарын жоспарлайды, оларды репетициялайды және шығарманы сценада көрсетуге дайындайды.

Хореографияны оқыту

Хореографияны оқыту үшін арнайы мектептер, студиялар және университеттер бар. Оқу барысында студенттер би техникасын, қимылдар теориясын және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Қазіргі заманғы хореография

Қазіргі заманғы хореография әртүрлі стильдерді біріктіруге, жаңа технологияларды қолдануға және әлеуметтік тақырыптарды көтеруге бейім. Ол көбінесе эксперименттерге және инновацияларға негізделген.

Хореография – бұл өнердің күрделі және көпқырлы түрі. Ол тек қана бишілердің емес, сонымен қатар көрермендердің де эмоциялары мен ойларын қозғайды. Хореография арқылы адамдар өздерінің шығармашылық қабілеттерін ашып, әлемге өз ойларын білдіре алады.

**Атырау қаласы
№ 44 орта мектеп-гимназиясы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Мекебаева Айгерім Тасболатқызы**

МАМАНДЫҒЫМ - МАҚТАНЫШЫМ

Мен ұстазбын - терең білім иесі, елімнің болашағының мамандықтардың бетке тұтары. Ұстаздық жолы арқаланған армандар мен үміттер жолы. Таланттылық ол бір жүре пайда болса, менің жолым жанымның бүкіл руханиятымның таңдауы, сондай сәтте болады мен мамандығымсыз өздігімді елестете алмаспын.

Мамандық таңдау - болашаққа дұрыс жол бастау, өміріміздің бір кірпішін дұрыс қалау болып табылады. Болашаққа деген сеніммен үміт менің де бала кезімде жетегімнен алды. Ұстаз болу, шәкірт тәрбиелеу, үлгі болу, арманым, мақсатым болуының бірден-бір себебі – бастауышта білім нәрін сіңірген Қалдымұратова Ақмарал деген ұстазым болатын, міне менің өмірімдегі әр кірпішім - мамандық таңдауымның себебі осы кісі еді. Мамандықтың ең қиыны - адам болып қалу болса, ұстаздық – ол адам бола отырып өзінің шәкірттерін білім нәрімен сусындатып, білікті маман дайындайтын ерекше тұлға. Мұғалімге артылған мұндай жауапкершілікті әрбір ұстаз сезінеді деп білем. Ең бастысы мен өз мамандығымнан рухани күш аламын. Оқу кезеңінен бері оқушыларыма әбден үйренісіп алдым. Маған бекітілген сыныбымның ынтымағы бекем, достығы жарасқан болуына аса көп көңіл бөлемін. Мектепке кіргеннен-ақ оқушылардың жүздерін көріп шаттанып қаламын. Әр оқушының ойын еркін жеткізе алатындай жағдай жасауға тырысамын, өйткені алдымызға келген балалар біреудің маңдай алды жарығы, тәуелсіз еліміздің еркін азаматтары.

Осы ұстаз мамандығының ауыр жүгін арқалауды өз жүрегімнің қалауымен таңдадым. Қасиетті мамандықтың иесі бола тұрып, баланы тұлға ретінде тани білу, оның пікірімен санаса білу, қуанышына қуану, жетістігін бағалай білу – менің ұстанымым деп білемін. Ұстаз – білгенін үйретуші ғана емес, тұла бойы тұнған өнеге, ақ тілеулі ана тәрізді барлық пенденің бойынан жақсылық іздейтін ізгі ниет иесі.

«Жақсы мұғалім түсіндіреді, Керемет мұғалім көрсетеді, Ұлы мұғалім шабыттандырады» — деп ағылшын ағартушысы Уильям Уордтың айтқан еді. Осы пікірге келісе отырып менің ұстаздық бағытымның дұрыс жолда екендігіне көзім жетеді.

Әлемді тану, өз-өзіңді тану бәрібір мұғалімнен бастау алады. Мұғалім-қоғамның зиялы мүшесі. Қоғамдағы мұғалімнің орны қазіргі таңда алаңдатарлық мәселе. Біз қоғам болып мұғалім мәртебесін көтеруге керек, себебі мұғалімнің еңбегі, атқаратын қызметі өте көп.

Қазір ХХІ ғасыр-білімділер заманы. «Болашақтың кілті - жастардың қолында» деп Елбасымыз айтқандай, білім алудың ерте кеші жоқ деп ойлаймын. Иә, ғалым да шахтер де бас иетін, шамасы келсе дүниені бағындыратын ұстазға бүгінгі таңда жүйелі жүк артылып отыр. «Мәңгілік ел» құндылықтары негізінде ұйымдастыру - білім беру жүйесінде жасалып жатқан инновациялық өзгерістер арқылы ұрпағымыз сапалы білімді, саналы азамат болуына сеніміміз арта түседі.

Қазіргі заман мұғалімі - рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға. Ақылдың дәнін себетін, нұр құятын жалын иесі»- деп ұлы чех педагогы Я.Коменский айтқандай жаңартылған жалпы білім беру бағдарламасындағы құндылықтар мен дағдыларды өзара ықпалдастыра, жас ұрпақ бойына дарыта отырып, білім мен тәрбие беру менің міндетім. Бұлақ нәрін ашатын, тілімен, дәмімен, жаратылыспен таныстыратын мамандықтардың падишасы-ұстаздық мамандық

таңдағаным еш өкінерім жоқ. Мұғалім бақыты-білімді ұрпақта, абыройлы еңбекте дер едім! Ел сеніміне кіретін құрметті мамандық иесі болу үшін білім алуға барлық күш-жігерімізді жұмсап, жұмыстанайық дегім келеді. Егеменді еліміздің ертеңі – болашақ маман иелері болу өз қолымызда екені даусыз. Мен — осы қиын болғанымен құрметті, ауыр болғанымен абыройлы — мұғалім мамандығын таңдағанымды мақтан етемін. Дүниедегі мамандық атаулының төресі болған ұстаздық жолында жүрген мен өзімді бақытты жандардың бірі санаймын.

**Қарағанды облысы, Шет ауданы, Босаға ауылы
"Босаға жалпы білім беру мектебі" КММ
Химия пәнінің мұғалімі, педагог-модератор
Оразбекова Айгерим Кудамбетовна**

ХИМИЯ ПӘНІН ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІМЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Жаңа ақпараттық технологиялар-бұл жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары мен әдістері, оқыту мен тәрбиелеу процесіне жаңа көзқарас. Жобалау әдістемесі — ақпараттық технологияларды, интернетресурстарды пайдалану сияқты заманауи педагогикалық технологиялар оқытуда тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға мүмкіндік береді, балалардың қабілеттерін, олардың оқыту деңгейін, қызығушылықтарын ескере отырып, оқытуды дараландыруды және саралауды қамтамасыз етеді. Білім беруде АКТ қолдану ақпараттық қоғамды дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Мұндай жағдайда мектеп оқушыларда жаңа дағдыларды қалыптастыруы керек – осы әлемде бейімделу және өзін табу, ақпаратты өз бетінше жинау, талдау, жалпылау және оны басқа адамдарға беру, жаңа технологияларды игеру. Бұл трансформацияда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқу процесінде белсенді қолдану үлкен рөл атқара алады және ойнауы керек, өйткені:

- оқу процесінде АКТ-ны зерттеу және қолдану оқушыларға қазіргі қоғамда өмір сүруге және жұмыс істеуге қажетті дағдылар мен біліктіліктерді алуға мүмкіндік береді;

- АКТ білім беру сапасын арттыратын оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін дамытудың тиімді құралы болып табылады;

- АКТ-ны кеңінен қолдану білім берудің қолжетімділігін арттыруға, ақпараттық қоғам мен білімге негізделген экономиканың даму жағдайларына тұрақты бейімделуді қамтамасыз етеді.

Ақпараттандыру білім беруді жалпы жаңғыртудың, оқу іс-әрекетінің мазмұны мен нысандарын, мектептің барлық құрылымын, білім беруді басқарудың қажетті құрамдас бөлігі және шарты болып табылады. Ақпараттандырусыз жаңғырту бағдарламасын толық көлемде орындау мүмкін емес. Оқу процесінің бөлігі ретінде химияны оқыту мектептегі осы жаһандық өзгерістерден тыс қала алмайды. Оқуға деген қызығушылықты арттыруға ықпал ететін компьютермен жұмыс жасау ғана емес, сонымен қатар қиындық дәрежесі бойынша оқу тапсырмаларын ұсынуды реттеу мүмкіндігі, дұрыс шешімдерді ынталандыру мотивацияға оң әсер етеді. АКТ-ны қолданумен оқыту жүйесінің дәстүрлі жүйеден түбегейлі айырмашылығы оның технологиялық базасында, компьютерлік және коммуникациялық технологиялардың жоғары әлеуетін іске асыруда жатыр. Бұл білім берудің негізгі мәселелерін шешуге мүмкіндік береді:

- білім беру сапасын арттыру;
- білім берудің қолжетімділік дәрежесін арттыру;
- халықтың білім беруінің өсуі есебінен елдегі экономикалық әлеуетті арттыру (адами капитал);
- ұлттық білім беру жүйесін әлемдік қоғамдастықтың ғылыми, өндірістік, әлеуметтік-қоғамдық және мәдени ақпараттық инфрақұрылымына интеграциялау.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдалану ерекшеліктерін қарастыру,
- химия бойынша сыныптан тыс жұмыста АКТ қолдану нәтижелерін талдау,

- АКТ-ны өзінің практикалық қызметінде қолданудың тиімділігін талдау,
- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдаланудың "артықшылықтары" мен "кемшіліктерін" анықтау.

Химияны оқытудың негізгі мақсаты-элементтің жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыру және дамыту. Мұғалімнің міндеті-әр оқушы үшін химия бойынша білімді игеруге жағдай жасау, әр оқушыға өзінің белсенділігін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік беретін оқыту әдістерін таңдау, химияны оқыту процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. Осылайша, білім беруді жаппай компьютерлендірудің маңызды негізі, әрине, қазіргі компьютер тиімді оқытуға ықпал ететін және кейіннен оқушылардың жалпы дамуына әсер ететін техникалық құрал болып табылады. Химияны оқытудағы компьютерлік технологиялар. Қазіргі мектептегі химияны оқыту саласындағы жаңару процестері мұғалімдерге оқу құралдарын өз бетінше таңдау құқығы мен мүмкіндігі берілген жағдайды тудырады.

Химия сабақтарында АКТ қолдану мысалдары:

- Бағдарламалық мультимедиялық құралдарды: оқу бағдарламаларын, электрондық оқулықтарды, бейнероликтерді қолдана отырып сабақ құру.
- Автоматты бақылауды жүзеге асыру: дайын сынақтарды қолдану, тест қабықтарын қолдана отырып, өз сынақтарыңызды жасау.
- Виртуалды модельдері бар зертханалық семинарларды ұйымдастыру және өткізу (жабдықтың болмауына, уақыттың шектеулілігіне немесе тікелей бақылауға жатпайтын көптеген құбылыстар компьютерлік экспериментте жеткілікті түрде егжей-тегжейлі зерттелуі мүмкін).
- Эксперимент нәтижелерін өңдеу.
- Әдістемелік бағдарламалық құралдарды әзірлеу (мұғалімдердің әдістемелік материалдары бар "акт сабақтарында" дискілері шығарылды)
- Әр түрлі мақсаттағы педагогикалық бағдарламалық құралдарды әзірлеу.
- Интернет-ресурстарды пайдалану.
- Коммуникациялық технологиялар: қашықтықтан олимпиадалар, қашықтықтан оқыту, желілік әдістемелік бірлестік.

Сабақтан тыс уақытта оқушыларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін оқушылардың шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін, өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға арналып, өткізілген сыныптан тыс жұмыстардың тақырыптарына тоқталсам: «Білгір химик», «Жүзден жүйрік», «Химия әлеміне саяхат», «Не? Қайда? Қашан?», «Химия және денсаулық» сияқты танымдық ойындары қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отырып, оқушының білім сапасын, алған білімдерін байқап көруге болады. Яғни, оқушы құзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы оқушылардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденістері арқылы оқушыларымнан мол жетістіктерге жеттім. Мысалы: 8 сыныпқа «Оттегі-химиялық элемент.Оттектің қасиеттері, алынуы, қолданылуы» тақырыбында өткен ашық сабағым «сатылай кешенді талдау» стратегиясын пайдаланғанда өте сәтті өткізілді.

Химия сабақтарында мультимедиялық презентацияларды қолдану химия ғылымының барлық аспектілерін игеруге коммуникативті тәсілге негізделген: танымдық, оқу, дамытушылық және тәрбиелік. Қорытындылай келе, теориялық оқыту сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану барлық жағынан көп уақытты қажет ететін процесс болғанымен, ол барлық шығындарды ақтайды, оқытуды қызықты, қызықты және мазмұнды етеді деп айтқым келеді. Менің ойымша, компьютерлік технологияларды қолданудың әсері мұғалімнің жаңа нәрселерді түсінуге деген ұмтылысына және осы жаңа мүмкіндіктерді пайдалану қабілетіне байланысты.

Алматы облысы, Іле ауданы, Қосөзен ауылы
МҚК “Айналайын” бөбекжай-балабақшасы
Меңгеруші
Адилбаева Ардак Саткыновна

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫ БАСШЫСЫНЫҢ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіндегі өзгерістер қоғамның және бүкіл білім беру жүйесінің дамуына сәйкес келетін өзгерістердің қажеттілігімен сипатталады. Қазіргі кезеңде білім беруге қойылатын талаптар білім беру мекемелерінің үнемі даму бағытында жүру қажеттілігін негіздейді. Осыған байланысты мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында басқару жүйесін жаңғырту қажеттілігі туындап отыр, бұл да елімізде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық жаңартулармен байланысты.

Мектепке дейінгі білім беру мекемесін тиімді басқару жоғары еңбек нәтижелері бар ұжымда салауатты шығармашылық орта құруды көздейді және басшының қандай басқару стилін таңдайтынына тікелей байланысты. Басқару қызметіндегі әрбір басшы қызметтік міндеттерді тек өзіне ғана тән белгілі бір стильде орындайды. Көшбасшылық стилі жетекшінің ұжымды өзіне жүктелген міндеттерді белсенді және шығармашылықпен орындауға ынталандыратын әдістерінен, бағыныштыларының қызметінің нәтижелерін қалай бақылайтынынан көрінеді. Бұл зерттеу өзекті мәселеге: мектепке дейінгі мекеме басшысының басқару стилінің ұжымдағы әлеуметтік-психологиялық климатқа әсерін зерттеуге арналды. Эксперименттік зерттеу жүргізілді, ол көшбасшылардың жеке қасиеттерін, басқару стилін анықтауды және ұжымдардағы әлеуметтік-психологиялық климатты диагностикалауды қамтиды.

Қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың қажетті шарттарының бірі мектепке дейінгі мекеменің даму жолдарының көшбасшысының стратегиялық көзқарасы болып табылады.

Жалпы стратегияны мемлекет, қоғам, ұйым белгілейді және әрбір мекеменің, оның ішінде балабақшаның стратегиясын анықтаудың бастапқы нүктесі болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің басшысы жалпы стратегияны негізге ала отырып, өз аймағының мәдени, экономикалық, әлеуметтік даму ерекшеліктерін ескере отырып, өзі жетекшілік ететін мекеменің дамуының нақты жолдарын әзірлейді. Мектепке дейінгі білім беру мекемесі басшысының жалпыұлттық, аймақтық міндеттерді мектепке дейінгі мекеменің даму жолдары туралы өзіндік идеясымен біріктіру қабілеті басқарушылық қызметте бірінші орынға шығады. Бұл жағдайда стратегия таңдалған көрсеткіштер мен ресурстарды тиімді бөлу негізінде басқару мақсаттарына жету үшін қажетті іс-әрекеттердің жалпылама моделі ретінде түсініледі. Стратегия – мекеме дамуының негізгі мақсатына жету үшін проблемалар мен ресурстарға басымдық беретін іс-әрекеттердің жалпы бағдарламасы.

Стратегиялық басқару көшбасшының даму мақсаттарын нақты тұжырымдау, оларға қол жеткізудің жалпы бағдарламасын белгілеу, негізгі мәселелерді анықтау, қажетті түзетулер енгізу мүмкіндігін қамтамасыз ету және әсер етудің әртүрлі әдістерін қолдану қабілетін білдіреді. Стратегиялық менеджменттің негізгі элементтері болып стратегиялық менеджмент бөлімдері, мекеме қызметінің бағыттары, мекеменің өмірлік циклінің кезеңдері, даму стратегияларының түрлері, нарықтағы бәсекелестік жағдайы, білім беру қызметтерін сегменттеу жатады. Басқару стратегиясы мемлекеттік және аймақтық білім беру органдарының іргелі принциптерін, сондай-ақ белгілі бір балабақшаның ерекшеліктерін және оның жетекшісінің даралығын ескере отырып құрылады.

Жаңа жағдайдағы жұмыс педагогтар мен жолсеріктерді оқыту мен қайта даярлауды, олардың белгілі бір психологиялық қайта конфигурациялауын көздейді. Мектепке дейінгі мекеменің бүкіл ұжымы және оның әрбір мүшесі нарық жағдайында білім беру қызметі сұраныстың нысанасына айналуы тиіс екенін және бұл көбінесе тәрбиешілердің де, басқалардың да жұмысының сапасына байланысты екенін түсінуі керек.

Мектепке дейінгі мекемелердің жұмыс істеуі мен дамуының жаңа шарттары осы мекемелерді басқарудың жаңа әдістерін талап етеді. Соңғы нәтиже басшының кәсібилігіне байланысты болады.

Қазіргі таңда балабақша меңгерушісіне қойылатын басқарушылық міндеттер мен біліктілік талаптарының ауқымы кең.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының меңгерушісі мыналарға міндетті:

- заңдарға және басқа да нормативтік құқықтық актілерге, оқу орнының жарғысына сәйкес білім беру мекемесін басқаруға;

- оқу орнының жүйелі оқу және әкімшілік-шаруашылық (өндірістік) жұмысын қамтамасыз ету;

- мемлекеттік білім стандартының, мемлекеттік талаптардың орындалуын қамтамасыз ету;

- белгіленген тәртіппен оқушылардың контингентін қалыптастыруға, оқу процесі кезінде олардың өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз етуге, олардың және білім беру ұйымы қызметкерлерінің құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге;

- мектепке дейінгі білім беру мекемесін дамытудың стратегиясын, мақсаттары мен міндеттерін айқындау, оның жұмысын жоспарлауды, оқу-тәрбие процесінің шарттарына, білім беру бағдарламаларына, білім беру мекемесі қызметінің нәтижелеріне қойылатын талаптардың сақталуын қамтамасыз ету; білім сапасы, әртүрлі бағдарламалар мен жобаларға қатысу, білім беру мекемесіндегі білім сапасын үздіксіз арттыру;

- мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында тәрбиеленушілердің білім сапасын бағалаудың объективтілігін қамтамасыз ету;

- білім беру мекемесінің кеңесімен және қоғамдық ұйымдармен бірлесе отырып, мектепке дейінгі білім беру мекемесінің даму бағдарламаларын, білім беру бағдарламасын, жарғыны және мекеменің ішкі еңбек тәртібін ережелерін әзірлейді, бекітеді және жүзеге асырады;

- инновацияларды енгізу үшін жағдай жасау, мектепке дейінгі білім беру ұйымдары қызметкерлерінің мекеме жұмысын жақсартуға және білім беру сапасын арттыруға бағытталған бастамаларын қалыптастыруды және іске асыруды қамтамасыз ету, ұжымда қолайлы моральдық-психологиялық ахуалды қолдау;

- балабақшаның құрылымдық бөлімшелерінің, педагогикалық және басқа да қызметкерлерінің жұмысын жоспарлау, үйлестіру және бақылау;

- мемлекеттік органдармен, жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен, кәсіпорындармен, ұйымдармен, жұртшылықпен, ата-аналармен (оларды алмастыратын тұлғалармен), азаматтармен тиімді өзара іс-қимыл мен ынтымақтастықты қамтамасыз ету.

Заманауи жетекші қызметкерлерді сапалы жұмысқа ынталандыруды, оның ішінде оларды материалдық ынталандыру негізінде, білім беру ұйымындағы жұмыс беделін арттыруға, басқарудың ұтымдылығын дамытуға және еңбекті нығайтуға бағытталған шараларды әзірлеуді және жүзеге асыруды қамтамасыз етуге шақырылады. Ол қызметкерлердің оқу орнын басқаруға қатысуын қамтамасыз ететін жағдай жасауы керек.

Бүгінгі күні мектепке дейінгі білім беру ұйымы басшысының біліктілігіне қойылатын талаптар да өзгерді. Меңгерушінің кәсіби шеберлігі өздігінен пайда бола алмайтыны анық: бұл - тек кәсіби білімнің ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру бойынша терең және жүйелі жұмыстың нәтижесі.

Осылайша, мемлекеттік секторды реформалау білім беру мекемелерінің даму стратегиясын өзгертуді де болжайды. Бүгінгі күні балабақшалар бар нарықтық қатынастар мекеменің өзін жаңартуға да, оның ішінде стратегиялық көшбасшының құзыреттілігін арттыруға да ықпал етеді.

**Қарағанды облысы білім басқармасының Шет ауданы білім бөлімінің
"№56-разъездің бастауыш мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Мынбаева Ақжаркын Даркенқызы**

БАСТАУЫШ ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Қазіргі қоғамда ақпараттандыру қоғамдық өндіріс саласындағы басым қызмет түрлерін анықтайтын дамудың негізгі процесіне айналды. Бұл процесс заманауи технологиялар мен ақпарат алмасу құралдары арқылы ақпаратты іздеуді, жинауды, өңдеуді, сақтауды, беруді және пайдалануды қамтиды.

Бүгінгі таңда білім мен интеллект қоғамның маңызды ұлттық байлығына айналууда. Бұл тұрғыда елдің жетістігі адамның рухани денсаулығымен, оның дамуының әртүрлілігімен, кәсіби дайындықтың икемділігімен, шығармашылық ойлауымен және стандартты емес мәселелерді шеше білуімен анықталады.

Қазіргі мектепте басты міндеттердің бірі-білімді беру ғана емес, сонымен бірге оқушыларды тұлға ретінде дамыту, олардың өзін-өзі тәрбиелеуге және өз қабілеттерін жүзеге асыруға деген ұмтылысын қалыптастыру. Ол үшін оқушылардың оқу-танымдық қызметін жандандыру қажет. Балалардың танымдық қызығушылығы неғұрлым көп болса, соғұрлым олар білімді тиімді игереді, ал танымдық қызығушылық өз кезегінде негізінен білімде дамиды. Зерттелетін материалдың көлемін ұлғайту және оқушыларды шамадан тыс жүктемеу үшін оқыту формалары мен әдістерін жетілдіру қажет. Осы тұрғыда, АКТ-ны бастауыш сыныптарда қолдану оқу процесін күшейтудің және оқушылардың әртүрлі іс-әрекеттерін ұйымдастырудың тиімді құралы бола алады.

Білім беруде АКТ-ны қолданудың көптеген мақсаттары бар, олардың ішінде мыналарды атап өтуге болады:

➤ Материалды түсіндіру: АКТ көмегімен мұғалім интерактивті презентацияларды, бейнематериалдарды және басқа құралдарды қолдана отырып, оқушыларға ақпаратты қол жетімді және көрнекі түрде жеткізе алады.

➤ Демонстрация: АКТ тұжырымдамаларды, процестерді және құбылыстарды суреттеуге мүмкіндік береді, бұл оқуды көрнекі және есте қаларлық етеді.

➤ Назар аудару: бейне, аудио, графика және т.б. сияқты әртүрлі мультимедиялық құралдарды пайдалану оқушыларды қызықтыруға және олардың назарын зерттелетін материалға аударуға көмектеседі.

➤ Ассимиляция деңгейін тексеру: АКТ мұғалімге әртүрлі сынақтарды, сауалнамаларды және басқа құралдарды пайдалана отырып, оқушылардың материалды меңгеру деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

➤ Мәселелік жағдайды құру: АКТ көмегімен мұғалім мәселелік жағдайды жасай алады, онда оқушылар белгілі бір мәселені шешу үшін білім мен дағдыларды қолдануы керек.

➤ Оқу мотивациясын күшейту: АКТ қолдану оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал етуі мүмкін, өйткені бұл процесті қызықты және тартымды етеді.

Бастауыш сыныптарда АКТ қолдану ақпараттық-оқу қызметін, оқу-ойын қызметін, эксперименттік-зерттеу қызметін және оқушылардың өзіндік қызметін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, интерактивті сабақтар өткізуге, оқу үшін компьютерлік бағдарламалар мен ойындарды пайдалануға,

виртуалды экскурсиялар мен зертханалық жұмыстарды ұйымдастыруға және оқушылардың компьютерде өзіндік жұмысын ынталандыруға болады.

АКТ-ны қолдана отырып, бастауыш сыныптарда қызмет түрлерін тиімді ұйымдастыру үшін мұғалімдер АКТ-ны практикалық қолдану саласында тиісті білім мен дағдыларға, сондай-ақ оқу процесінде АКТ-ны қолдануда әдістемелік дайындыққа ие болуы керек. АКТ-ны қолдану орынды және АКТ құралдарының мүмкіндіктеріне сәйкес болуы керек екенін ескеру маңызды. Мысалы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар ақпаратты мақсатты іздеу және өңдеу, нақты объектілерді басқару, компьютерлік эксперименттер жүргізу, оқу іс-әрекетін ұйымдастыруды автоматтандырылған бақылау, педагогикалық бағдарламалық құралдар мен әдістемелік материалдарды әзірлеу, оқу мақсатында веб-сайттар құру, сондай-ақ оқушылардың зияткерлік бос уақытын ұйымдастыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Білім беру процесінде АКТ қолдану оқытудың маңызды міндеттерінің бірін шешуге мүмкіндік береді-білім деңгейін арттыру, алайда оларды қолдану ерекшеліктерін есте сақтау қажет. АКТ белгілі бір білім беру функциясын орындауы керек, балаға ақпарат ағынын түсінуге, оны қабылдауға, есте сақтауға және ешқандай жағдайда денсаулығына зиян келтірмеуге көмектесуі керек. Бастауыш сынып оқушыларының жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану негізделген және мөлшерленген болуы керек. АКТ оқушылардың мұғаліммен қарым-қатынасын алмастырмауы керек, олар тек оқу процесінің қосымша, көмекші элементі болуы керек. Бастауыш сыныпта сабақты (оқу, үй, өзіндік жұмыс) жоспарлау кезінде мұғалім АКТ-ны қолданудың мақсаты, рөлі мен әдісін мұқият ойластыруы керек.

Оқу процесінде заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану бастауыш сынып оқушысының танымдық белсенділігі мен оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Дегенмен, АКТ жан-жақты болмауы керек, тек мұғалім мен оқушының бірлескен шығармашылық және жеке дамуы үшін өзара әрекеттесуінің жаңа түрлерін жүзеге асыруға болатын қосымша құрал болуы керек.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданатын сабақтар алған білімдерін кеңейтіп, бекітіп қана қоймай, оқушылардың шығармашылық және интеллектуалдық әлеуетін едәуір арттырады. Бастауыш сынып оқушысының қиялы мен өзін дәлелдеуге деген ұмтылысы үлкен болғандықтан, оны өз ойларын, соның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен мүмкіндігінше жиі айтуға үйреткен жөн. Бастауыш сыныпта сабақтарда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану кез-келген оқушыға өзін көрсетуге мүмкіндік береді, ал оқушының өзі жұмыс формаларын тандайды. Ақпараттық технологияларды қолдану балалар еңбегін ұтымды ету, оқу материалын түсіну және есте сақтау процестерін оңтайландыру, ең бастысы балалардың оқуға деген қызығушылығын үнемі жоғары деңгейге көтеру арқылы дәстүрлі оқу пәндерін оқытуды өзгерте алатынына сенімдімін.

Осылайша, бастауыш сыныпта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану уақыттың жаңа тенденциясы ғана емес, қажеттілік. АКТ табиғатта, дамуда, іс-әрекетте болатын кез-келген процесті көрсетуге мүмкіндік береді; сабақта зерттелген объектілерді көрнекі түрде көрсету, карталарда қажетті географиялық координаттарды көрсету және тағы басқалар. Бір сабақ аясында мұғалім бейне фрагменттерді де, музыкалық қатарды да, иллюстрацияларды да қолдана алады. АКТ-ны сабақта қолдану балаларға материалды игеруге ғана емес, мұғалімнің шығармашылықпен дамуына да көмектеседі.

**Қарағанды облысы білім басқармасының Шет ауданы білім бөлімінің
"№56-разъездің бастауыш мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Бактыбаева Айман Ерденовна**

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ– ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ КЕПІЛІ

Жаңартылған білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер, білім беру жобасын іске асыруда қазіргі заманғы мұғалімдерге жаңа талаптар қойды. Құзыреттілік – қандай да бір оқу пәнін оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті орындай алу қабілеттілігі. Дұрыс ұйымдастырылған әдістемелік пен оның кәсіби дамуға бағытталған жұмыстары ғана жаңашылдық кепілі болады. Сол себепті, мұғалімдерді кәсіби біліктілігін арттыруда педагогтардың өздеріне бағытталған іс – әрекеттерін жаңаша ұйымдастыру өте маңызды. Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Бұл-қоғам талабына сай туындайтын қажеттілік. Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады». Мұғалімнің ізденісі, жан-жақтылығы, білімін қаншалықты жетілдіргенімен айқындалады. Шығармашылық әлеуеті дамыған мұғалім өз кәсібін жете меңгеріп қана қоймай, өзін-өзі жан-жақты дамытуға қол жеткізеді.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі мен кәсіби қызметіне дайындық деңгейінің мониторингі, шешім қабылдау, оқу міндеттерін қою, оқушылардың ерекшеліктерін зерттеу, диагностикалық әдістер мен сараланған тапсырмаларды қолдану, танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың белсенді формаларын қолдану, өзара әрекеттесудің әртүрлі түрлерін ұйымдастыру қабілеттерін талап етеді. Сонымен қатар, олардың танымдық белсенділігін ынталандыру үшін оқушыларға эмоционалды әсер ету әдістерін білу, оқу іс-әрекетінің нәтижелерін объективті бағалау, аудиторияда психологиялық жайлы атмосфера құру, әріптестердің педагогикалық тәжірибесін зерттеу және пайдалануды қамтамасыз етеді.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзырлығының құрылымдық компоненттерін талқылайық.

- Теориялық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының бірінші компоненті болып табылады, бұл болжамдық іскерліктерді, проективті іскерліктерді, рефлексивті іскерліктерді талап етеді.

- Практикалық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының екінші компоненті болып табылады. Бұл ұйымдастырушылық іскерліктерді және коммуникативтік іскерліктерді талап етеді.

Мұғалімнің сыни ойлау және мәселелерді шешу дағдылары; мәдениетаралық түсіністік; шығармашылық және жаңашылдық қабілеттері; жоғары түрткі, оң сенім, практикалық білім және АКТ дағдылары сияқты маңызды қасиеттері туралы да айту қажет. Алайда, кәсіби құзыреттіліктің мұндай жіктелуі оның аяқталғанын білдірмейтінін атап өту керек, өйткені көптеген құзыреттер жеке тұлға әлеуетіне, әлеуметтік-мәдени қамтылуына байланысты өзгермелі болып келеді. Осылайша, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымдық компоненттерін, жоғарыда аталғандай, әртүрлі көзқарас бойынша қарастыру, оның көпқырлы және өзгермелі түсінік екендігін анықтайды. Оның мәні қоғамда, білім беру жүйесінде, ғылымда, мәдениетте болып жатқан өзгерістерге сәйкес ауыстырылады және әртүрлі көзқарастар бойынша қарастырылады.

Мұғалімнің құзыреттілік моделі. Қазіргі мұғалімнің құзыреттілік моделін оған кіретін элементтердің құрамы түрінде ұсынуға болады:

- Педагогикалық қызметке қатысты кәсіби құзыреттілік дегеніміз-мұғалімнің жеке басы мен кәсібилігінің интегралды сипаттамасы, оның кәсіби мәселелерді тиімді шешу қабілетін анықтайды, нақты жағдайларда педагогикалық қызметте пайда болады. Сонымен бірге мұғалім өзінің білімін, дағдыларын, тәжірибесін, өмірлік құндылықтары мен адамгершілік бағдарларын, қызығушылықтары мен бейімділігін пайдалануы керек.

- Арнайы құзыреттілік – өзінің кәсіби қызметпен жоғары деңгейде айналысатын және өзінің кәсіби дамуын одан әрі жобалай білетін қабілет. Мұғалім үнемі ізденісте бола отырып, жаңаша оқытуды іске асыруда түрлі инновациялық технологиялардың әдіс-тәсілдерін өз ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық білімін жетілдіріп үйренумен қатар, сол білімін өз ісінде шебер сұрағына жауап беруге даяр болуға тиіс.

- Әлеуметтік құзыреттілік – бірлескен кәсіптік қызметпен айналысу қабілеті, ұжыммен, топпен қызмет ету, кәсіби қарым – қатынас тәсілдерін қолдана білу. Яғни, мұғалім оқушылармен қарым – қатынаста тактикасын баланың жасы, рухани өсуіне байланысты өзгертіп отыруы керек. Оқушыларды топтық, ұжымдық жұмыстар жасай алуға, соның ішінде жеке тұлғаның дамуына мән беруі керек.

- Пәндік құзыреттілік – білім беру қызметінде белгілі бір пәндер шеңберіне қатынасты білім, біліктілігі және дағдысы мен іс – әрекетінің сапалар жиынтығы. Педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу іскерлігі.

- Ақпараттық құзыреттілік – айрықша назар аударуды қажет етеді. Себебі, ақпараттық қарым – қатынас технологиясын игеру әр маманнан талап етіледі. Ақпараттық ресурс – ақпарат көзін алу мультимедиялық, электрондық, жалпы ақпараттық технологияларды меңгеруі тиіс.

Құндылықты анықтайтын кәсіби қасиеттер:

- оқушыларға мейірімділікпен және қызығушылықпен қарау;
- әріптестер мен оқушылардан сындарлы сын қабылдауға, өз қызметіне тиісті түзетулер енгізуге дайын болу;

- әлеуметтік жағдайға және қоршаған әлемге өз көзқарасыңыз бар және оқушылармен өз көзқарасыңызбен бөлісе аласыз;

- сынға және рефлексияға қабілетті болу;

- басқа құндылықтары, мүдделері мен қабілеттері бар басқа адамдарды түсіну;

- өз ұстанымыңыз бен оқу тәсіліңіз болуы;

Мұғалім өз ісінің маманы болуымен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасын мен пікірін сыйлау, тек өз пәнінің төңірегінде ғана қалып қоймай, қоғамда болып жатқан өзгерістерге құлағы түрік, көзі ашық, жан-жақты талдау жасай білетін маман болуы шарт. Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсынұлының: «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселелерін өзі жақсы білуі керек» деген тұжырымында «Шығармашыл ұстаз шығармашыл шәкірт дайындайды» деген ой айқын аңғарылады.

Сөзімді қорыта келе айтарым, жоғарыда аталған құзыреттіліктерді меңгерген мұғалім – шығармашыл шәкірт дайындауға даяр.

**Қарағанды облысы білім басқармасының Шет ауданы білім бөлімінің
"№56-разъездің бастауыш мектебі" КММ
Мектепалды сынып тәрбиешісі
Килибаева Әлия Мейрамғалиқызы**

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ДАМУШЫ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ТӘЖІРИБЕДЕ ҚОЛДАМУ

Қазіргі уақытта инновациялық қызмет саласына жеке мектепке дейінгі мекемелер мен жаңашыл педагогтар ғана емес, барлық дерлік мектепке дейінгі мекемелер кіреді, осылайша, инновациялық қайта құрулар жүйелі сипат алуда. Мектепке дейінгі мекемелердің жаңа түрлері мен профильдері, баланың жеке даралығына және оның жанұясының қажеттіліктеріне бағытталған оқу-тәрбие процесінің вариативтілігін қамтамасыз ететін жаңа білім беру бағдарламалары жасалды. Білімді жаңарту үдерісін адамдар ұйымдастырады. Демек, оны жобалау, іске қосу және қолдау инновациялық қызметті ұйымдастырушылар ғылым жетістіктеріне және қоғамның қажеттіліктеріне сүйенетін дәрежеде тиімдірек болады.

Мектепке дейінгі білім берудің қазіргі стандарттары бала тұлғасын дамытудың бірнеше негізгі бағыттарын ажыратады, олардың бірі жеке білім беру саласы ретінде оқу-тәрбие жұмысының белгілі бір мазмұнын көздейтін және даму критерийлері бар танымдық даму болып табылады. «Танымдық даму» білім беру бағыты қиял мен шығармашылық белсенділікті дамытуды, қоршаған дүниенің объектілері, осы заттардың қасиеттері мен байланыстары (пішіні, түсі, өлшемі, саны, саны, бөлігі және бүтіндігі, кеңістік пен уақыт, т.б.) туралы түсініктерді қалыптастыруды көздейді.

Қарқынды дамып келе жатқан, түрлі ақпарат ағыны үлкендерді ғана емес, балаларды да бойына сіңіріп жатқан заманда баланың әлі жетілмеген санасын дұрыс жолға бағыттау маңызды. Бала ой еңбегінің әдісін, ойлау, дұрыс талдау, синтездеу қабілетін меңгеруі керек.

Баланы ойлауға үйрету үшін бұл процесті қызықты және танымды ету керек. Бұған әртүрлі әдістер арқылы қол жеткізіледі, олардың арасында менің балалармен жұмысымда оқу ойыны ерекше орын алады. Танымдық дамытуға арналған оқу іс-әрекетін ұйымдастыруда В.Воскобовичтің оқу ойындарын өз жұмысымда сәтті пайдаланамын. Бұл ойын технологиясы керемет ойын кеңістігін құруды қамтиды, топтың объектілік-кеңістіктік ортасында балаларды тамаша қойылымдарда ойнауға, әртүрлі ертегі кейіпкерлерімен, жан-жануарлармен танысуға шақырады.

В.В.Воскобовичтің ойын дамыту процесіне балаларды қатыстыру баланың шығармашылық дамуына, танымдық процестеріне, зейінін белсендіруіне мүмкіндік береді. Бұл жай ғана ойындар емес – бұл балаларды ойлауға, шығармашылыққа баулитын ертегілер, шытырман оқиғалар, күлкілі кейіпкерлер. Сонымен қатар ертегі кейіпкерлері өз ертегілерімізді жасауға септігін тигізеді.

В.В.Воскобовичтің ойындары сенсорлық және танымдық қабілеттердің, кеңістіктік және логикалық ойлаудың, елестетудің, зейіннің еріктілігі мен шоғырлануына ықпал етеді. Ойын арқылы балалар сандардың сандық құрамы туралы түсінік алады, бөлшек және геометриялық пішіндермен, дыбыстар мен әріптермен танысып, оқу мен жазуды үйренеді. Жиынтықтағы барлық ойындар балалардың логикалық-математикалық дамуына, жобалау жаттығуларына, сенсорлық және танымдық қабілеттерін, көзді және екі қолдың ұсақ моторикасын дамытуға бағытталған, сонымен қатар олар психикалық процестердің (зейін, есте сақтау, ойлау, шығармашылық қиял) жақсартуға ықпал етеді.

Ойын технологиясы мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына сәйкес келеді және баланың дамуының барлық саласын (әлеуметтік-коммуникативтік, когнитивтік, сөйлеу, көркемдік-эстетикалық, физикалық) қамтиды. Білім беру стандарты балалардың зияткерлік, шығармашылық, танымдық, психикалық, физикалық және жас ерекшеліктерін ескере отырып, олардың дамуы үшін үйлесімді жағдайлар жасауға бағытталған. В.Воскобовичтің ойын технологиясының даму бағыттарына мемлекеттік білім беру стандартының қойған мақсаттары мен міндеттері сәйкес келеді. Сондай-ақ балалармен бірлескен іс-әрекетте технологияларды қолдану, оларды практикада пайдалану нақты білім беру мәселелерін шешуге және оқу үдерісінің сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретінін атап өткім келеді.

Воскобовичтің оқу ойындарын педагогикалық процесте қолдану балалармен үйреншікті іс-әрекеттен танымдық ойын әрекетіне көшуге мүмкіндік береді. Ойын баланың шығармашылық қабілеттерінің көрінуін ынталандырады, оның тұлғалық дамуына жағдай жасайды. Оның оқу ойындары - көп функциялы. Осы ойындардың көмегімен тәрбиешілер көптеген оқу тапсырмаларын шеше алады. Оның ойындарының мақсаты - балалардың шығармашылық, танымдық деректерін, интеллектуалдық, ақыл-ой және математикалық қабілеттерін дамыту.

Ойындық танымдық әрекетті ұйымдастыруда ересек адамға ерекше рөл беріледі. Біз балаларды ертегі кейіпкерлерімен және бейнелі терминологиямен таныстырамыз, баланың қабілеті мен қызығушылығына қарай ойын тапсырмаларын таңдаймыз, олармен ойнаймыз, оқытамыз.

В.В.Воскобович технологиясының дамытушы ойындарын іс жүзінде қолданып көрген, ойнаған балалар бастауыш сыныпқа жақсы даярланған, оқу, жазу, санау дағдыларын оңай меңгерген келеді. В.В. Воскобовичтің танымал ойындарының бірі «Игровой квадрат», «Геоконт», «Чудо», «Математические корзинки», «Чудо-головоломки», «Конструктор букв», «Ларчик» ойындары. Бұл ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың даму үрдісін арттырады.

«Геоконт» — немесе оны «шегелері бар тақтайша» немесе «түрлі-түсті өрмек» деп атайды. Ол координаттық үлдір жағылған шеге тақтайша түрінде болады. Ойын алаңына пластмасса шегелер бекітілген және оларға түрлі-түсті «динамикалық» резеңкелер тартылып тағылады. Осындай құрылымдау нәтижесінде пәндік мүсіндер, геометриялық пішіндер, айшықтар, сандар, әріптер шығады.

В.В. Воскобович ойындары бойынша сабақтар барысында педагогтың келесілерге баса назар аударғаны жөн:

- Дайындық. Балаға ойынды ұсынар алдында алдымен әдістемелік кеңестермен және ойынның өзімен танысып алу;
- Сөйлеу. Негізінен балалар қолмен жұмыс істеп, аз сөйлейді. Сабақ барысында баладан оның не істеп жатқанын, не себепті басқасын емес, дәл сол пішінді таңдап алғанын сұрау, ертегі тапсырмасын мазмұндап беруін сұрау немесе жаңа сюжет ойлап табу.
- Орнықтылық. Ойын материалдарымен ойнай отырып, бала көбінесе бір қалыпта отырады. Балалардың жастық ерекшеліктерін есепке алып, «ойын қызығына» түсіп кеткен балалардың назарын басқаға уақытылы аударған жөн.
- Ыждаһаттылық. В.В. Воскобович құралдарымен ойын үшін ыждаһаттылық қажет. Кез-келген бала оған шыдай алмайды.

В. Воскобовичтің оқу ойындарының басты ерекшелігі - әдеттегі шеңберді өзгертпей немесе қайта құрмай, тұрақты ойын процесіне енгізудің қарапайымдылығында. Ал бұл ертегілердегі ересек адам жасына, тәжірибесіне қарамастан баланың толыққанды серіктесіне айналады.

Балаларды оқытудың басты міндеті – оларға дайын білім беру емес, олардың өзі «ашылулар» жасайтын, мәселелік міндеттерді шешу арқылы жаңа нәрсені үйренетін балалардың іс-әрекетін ұйымдастыру. Осылайша, оқыту процесінде қолданылатын ойын сәттері, оқу мен жаңалық ашу қуанышы балалардың танымдық мотивациясын қалыптастырады.

Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Қарақаралы қаласы
"Мыңжасар Әдекенов атындағы Қарқаралы ауылшаруашылық колледжі" КМҚК
География және арнайы пән оқытушысы
Сыздықбаев Ерлан Сейткалиевич

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Аннотация: Мақалада география пәнін оқыту процесі мен оның педагогикалық мақсаттары талқыланады. География пәні оқушылардың Жер мен адам арасындағы қарым-қатынасты ғылыми тұрғыдан түсінулерін қалыптастыруға бағытталған кешенді пән ретінде сипатталады. Оқытуда оқушылардың жеке тұлғалық дамуын, табиғат пен қоғам арасындағы байланыс туралы ғылыми көзқарастарын, сондай-ақ патриоттық сезімдерін қалыптастыру мақсаттары көзделеді. Мұғалім мен оқушылардың ынтымақтастығы, шығармашылық және ізденіс әрекеттері, сондай-ақ бағалау жүйесі оқушылардың білім деңгейін арттырып, географиялық білімдерін күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік береді. Мақалада әртүрлі оқу әдістері, соның ішінде тестілеу, практикалық және шығармашылық жұмыстар арқылы білім мен дағдыны қалыптастыру жолдары қарастырылады.

Кілт сөздер: география, педагогикалық мақсаттар, оқыту әдістері, оқушылардың тұлғалық дамуы, шығармашылық қабілеттер, ізденіс әрекеті, бағалау жүйесі, географиялық білім, оқу мотивациясы.

География – студенттерде Жерді адамдар планетасы ретіндегі жан-жақты түсінікті қалыптастыратын кешенді сипаттағы бірден-бір пән. Оқушылардың оқу іс-әрекетін үлгілеуге арналған география курсының мүмкіндіктері географиялық білім беру мақсаттарының жүйесімен және білім беру мазмұнын оқушылардың жеке тұлғасын дамыту құралына айналдырумен анықталады.

Жалпы педагогикалық мақсат – оқушы тұлғасының қалыптасуы мен дамуы кезең-кезеңімен жүзеге асырылады және әрбір курстың, бөлімнің немесе география сабағының нақты әдістемелік мақсаттарының орындалуына байланысты.

Атап айтқанда, әдістемелік мақсаттарға оқушылардың табиғат пен қоғам арасындағы қарым-қатынас туралы ғылыми көзқарастарын дамытуға, оқу пәні арқылы дамып келе жатқан тұлғаның мүдделері мен қажеттіліктерін қанағаттандыруға ықпал етуге, патриоттық сезімді қалыптастыруға, экономикалық және экологиялық тәрбие беруге бағытталған мақсаттар жатады. Жалпы әдістемелік мақсаттар біртұтас географиялық көзқарасты қалыптастыруға және әлемнің географиялық бейнесін өзіндік түсінуге және көрсетуге бағытталған. Бұл курстың негізгі мақсаты – дүниенің географиялық бейнесі туралы білімдерін қалыптастыруды аяқтау. Оған географияны оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану арқылы қол жеткізуге болады.

Менің сабағымның маңызды сәті – оқуға оң мотивация жасау. 1-курстарда оқу тапсырмасын құрастыру, мәселелік жағдаят құру, оқу ізденістерін ұйымдастыру арқылы оқушылардың оқытылатын тақырыпқа қызығушылығын оятуға болады.

Қазіргі сабақта оқытудың негізі – әр оқушының жеке қасиеттерін ескере отырып, өз бетінше танымдық әрекетін ұйымдастыру.

Сабақтағы репродуктивті әрекет бағдарламада қарастырылған білім, білік, дағдыны меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, типтік жоспарлар бойынша әлемдік шаруашылық салаларының сипаттамасы, елдердің геосаяси жағдайы.

Ішінара – ізденіс әрекеті жалпы білім беру дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыруға бағытталған: білім беру мәселелерін оларды жүзеге асырудың белгілі әдістері арқылы шешу (демографиялық міндеттер, әлем елдерінің ресурстарының қолжетімділігін бағалау, экономика салаларының кеңістікте таралуын талдау).

Жеке тұлғаның шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастыру ең үлкен нәтиже береді. Ғылыми-зерттеу жұмысының негізгі формаларына шығармашылық жобаларды құру және қорғау (мысалы, «Арал теңізінің мәселелері, оларды шешу жолдары»), топтық жұмыс (әртүрлі табиғи ресурстардың жағдайын бағалау), ойын әрекеті (әртүрлі елдерді саяхаттау) жатады, зерттеу міндеттері (адамзаттың жаһандық мәселелері бойынша сарапшылардың жұмысы).

Ізденіс әрекеті оқушылардың өз қабілеттерін ашуға және жүзеге асыруға, өзіндік іс-әрекетін жүзеге асыруға, географиялық білімдерін практикада, күнделікті өмірде қолдана білу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Педагогикалық тәжірибемде мен ақыл-ой әрекетінің мынадай әдістерін қолданамын:

- талдау және синтез, салыстыру және жалпылау, болжау, модельдеу;
- белгімен оқу, мәтіннің, кестенің, картаның мағыналық элементтерін құрастыру арқылы оқулықпен жұмыс істеу дағдысы;
- ашық және жабық сұрақтар, реферат құрастыра білу, сөйлеу тілін дамыту;
- коммуникативті дағдылар – тәрбиелік тыңдау, оқу міндеттерін шешу; карталар географиялық ақпараттың маңызды көзі болып табылады.

Тест, өзіндік жұмыс, тестілеу, бақылау жұмыстары, практикалық және шығармашылық жұмыстар арқылы меңгеру дәрежесін қадағалаймын.

Жиынтық және формативті бағалауды қолдану оқушылардың ынтасын арттыруға мүмкіндік береді.

Жиынтық бағалау – белгілі бір академиялық кезеңнің (тоқсан, триместр, оқу жылы, орта білім деңгейі) соңында, сондай-ақ баллдар мен бағалар қойылған оқу жоспарларының тарауларында өткізілетін бағалау түрі.

Қалыптастырушы бағалаудың мақсаты – оқу процесінде алынған аралық нәтижелер негізінде мұғалім мен оқушылардың оқу процесіндегі іс-әрекетін түзету. Қалыптастырушы бағалау олқылықтарды анықтауға және оқу процесін түзетуге көмектеседі.

Практикалық сабақ тақырыптық карталармен, статистикалық және графикалық материалдармен жұмыс істеу, географиялық объектілердің сипаттамалары мен салыстыруларын құрастыру бойынша арнайы экономикалық-географиялық дағдылар мен қабілеттерді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Іске асыру формасы бойынша практикалық жұмыс жеке, топтық, ұжымдық болуы мүмкін.

Қазіргі заманның ғаламдық мәселелерін сипаттай отырып, оқушылардың білімін жүйелеу мақсатында белгілі бір тақырып бойынша оқу материалын қорытындылау кезінде семинар өткіземін. Семинарға дайындық студенттердің өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, мұғалім тарапынан да, студент тарапынан да мұқият дайындықты қажет етеді.

Тест негізгі білімді меңгеруін, студенттің курстың, бөлімнің, бүкіл тақырыптың келесі тақырыптарын оқуға дайындығын бақылауға мүмкіндік береді.

Оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың мұндай түрлері менің оқушыларымның бойында өз бетінше қорытынды жасау, оқылған материалды терең талдауға баулу дағдысын қалыптастыруға көмектеседі. Оқыту процесінде оқушылардың белсенділігі күрделене түседі, оқытылатын материалдың көлемі ұлғаяды, өздік жұмыстың үлес салмағы және білім мен дағдыны сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда практикада қолдану артады.

География пәнін оқытудың бұл формасы – білім мен дағды оқу процесіне экономикалық-географиялық ақпараттың әртүрлі көздерімен өзіндік жұмыстың үлкен көлемін қосуға мүмкіндік береді. Қарым-қатынас, диалог, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, ойлаудың дербестігі, шығармашылық қабілеті оқушыларды ересектердің дербес өміріне дайындауға көмектеседі. Мұғалім мен оқушының ынтымақтастығы әр балаға табысты, нәтижелі оқу әрекетіне сенімділік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ибраимова, Г.Ш. География оқыту әдістемесі: оқулық. – Алматы: Ы. Алтынсарин атындағы Білім академиясы, 2015.
2. Ержанова, А.Қ. География пәнін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2013.
3. Мұханов, Н.Ж. Географияны оқыту әдістемесінің негіздері. – Астана: Фолиант, 2012.
4. Жұмағұлова, М.А. Оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың заманауи әдістері. – Алматы: Мектеп, 2016.
5. Назарбаев, Н.Ә. Қазақстанның 2030 стратегиясы: Біздің болашағымыз. – Алматы: Жеті жарғы, 2017.
6. Сарсенова, Ш.Қ. География пәні бойынша білім берудің әдіснамасы. – Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2014.

Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Қарақаралы қаласы
"Мыңжасар Әдекенов атындағы Қарқаралы ауылшаруашылық колледжі" КМҚК
Есеп және аудит мамандығының арнайы пән оқытушысы
Кизкин Асқар Саулебаевич

ҚАРЖЫЛЫҚ АУДИТТІҢ ТӘЖІРИБЕДЕГІ РӨЛІ ЖӘНЕ ОНЫҢ БАСҚАРУ **ТИІМДІЛІГІНЕ ЫҚПАЛЫ**

Аннотация: мақалада қаржылық аудиттің мәні, оның бизнес-процестерді оңтайландырудағы, қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етудегі және басқарушылық шешімдерді қабылдаудағы рөлі қарастырылады. Қаржылық аудит пен жалпы аудиттің арасындағы айырмашылықтарға назар аудара отырып, оның компанияның даму стратегиясын қалыптастырудағы маңыздылығын көрсетеді. Сонымен қатар, мақалада қаржылық аудиттің негізгі функциялары, оның ұйымның экономикалық жағдайын бағалаудағы орны, сонымен қатар қазіргі заманғы технологиялар арқылы оның тиімділігін арттыру мүмкіндіктері талқыланады.

Кілт сөздер: қаржылық аудит, аудиттің рөлі, қаржылық тұрақтылық, бизнес-процестерді оңтайландыру, қаржылық тәуекелдер, басқарушылық шешімдер, экономикалық талдау, қаржылық менеджмент, бухгалтерлік есеп, сандық технологиялар.

Қазіргі заманғы нарықтық экономиканың қарқынды дамуы әртүрлі меншік формаларының қалыптасуына, сондай-ақ интеграциялық процестердің күшеюіне ықпал етуде. Бұл үрдіс ірі холдингтердің, концерндердің, корпорациялардың және басқа да шаруашылық субъектілерінің пайда болуына әкелуде. Мұндай құрылымдар уақыт өте келе қаржылық-шаруашылық қызметтегі белгісіздікке және бизнес-процестердің тұрақсыздығына тап болуы мүмкін, бұл өз кезегінде олардың болашаққа деген сенімсіздігін тудырады. Салалық ұйымдардың тұрақты жұмыс істеуі және олардың бәсекелестік артықшылықтарының дамуы жедел, толық әрі шынайы ақпарат алу мүмкіндігіне тікелей байланысты. Бұл ақпараттың негізінде экономикалық талдау жүргізіліп, әртүрлі деңгейдегі басқарушылық шешімдер қабылданады және іске асырылады.

Қазіргі жағдайда цифрлық технологиялардың дамуы басқарушылық шешімдерді қабылдау процесін жеңілдетіп, экономикалық талдаудың сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Бухгалтерлік есеп, аудит және қаржылық бақылау жүйелерін автоматтандыру кәсіпорындардың тиімділігін арттырып қана қоймай, олардың қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, үлкен деректерді (Big Data) талдау, жасанды интеллектті қолдану және блокчейн технологияларын енгізу бизнес-процестердің айқындылығын арттыруға, қаржылық тәуекелдерді азайтуға және корпоративтік басқару сапасын жақсартуға ықпал етеді. Осылайша, экономикалық ақпараттың сапалы талдануы мен басқарушылық шешімдердің уақтылы қабылдануы компаниялардың тұрақты дамуының кепілі болып табылады. Жаңа технологиялық шешімдерді енгізу арқылы кәсіпорындар нарықтық өзгерістерге бейімделе алады және өзінің бәсекеге қабілеттілігін сақтайды.

Қазіргі заманғы нарықтық экономиканың қарқынды дамуы әртүрлі меншік формаларының қалыптасуына, сондай-ақ интеграциялық процестердің күшеюіне ықпал етуде. Бұл үрдіс ірі холдингтердің, концерндердің, корпорациялардың және басқа да шаруашылық субъектілерінің пайда болуына әкелуде. Мұндай құрылымдар уақыт өте келе қаржылық-шаруашылық қызметтегі белгісіздікке және бизнес-процестердің тұрақсыздығына тап болуы мүмкін, бұл өз кезегінде олардың болашаққа деген сенімсіздігін тудырады.

Салалық ұйымдардың тұрақты жұмыс істеуі және олардың бәсекелестік артықшылықтарының дамуы жедел, толық әрі шынайы ақпарат алу мүмкіндігіне тікелей байланысты. Бұл ақпараттың негізінде экономикалық талдау жүргізіліп, әртүрлі деңгейдегі басқарушылық шешімдер қабылданады және іске асырылады. Елімізде аудиторлық қызмет халықаралық тәжірибеге сәйкес жүзеге асырылады. Кез келген ұйым, мейлі ол коммерциялық, мемлекеттік немесе коммерциялық емес ұйым болсын, жылына кемінде бір рет аудиттен өтеді. Бұл үрдіс ұйымның қаржылық есептілігінің шынайылығын қамтамасыз етіп, оның экономикалық қызметінің тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Соңғы жылдары «қаржылық аудит» терминінің маңызы артып келеді. Бұл термин компанияның қаржылық көрсеткіштерін тәуелсіз бағалау қызметін білдіреді, оның негізгі мақсаты – қаржылық есептілік стандарттарына сәйкестігін тексеріп, аудитордың объективті қорытындысын алу. Қаржылық

аудит көбінесе «қаржылық бақылаумен» теңестіріледі, алайда шын мәнінде, қаржылық бақылау кәсіпорынның табысын, несиелік міндеттемелерін және басқа да қаржы құралдарын қамтитын басқару жүйесінің бір бөлігі болып табылады.

Қаржылық аудиттің нәтижесінде кәсіпорынның даму бағыты, бюджеттік жағдайы, салық міндеттемелерінің орындалуы және қаржылық тұрақтылығы туралы толық ақпарат алынады. Бұл деректер бизнес субъектілеріне өз қызметін оңтайландыруға және қаржылық жоспарлауды жақсартуға көмектеседі.

Қаржылық аудиттің маңызды аспектілерінің бірі – экономикалық мүдделердің сәйкессіздігін анықтау. Мемлекет, кәсіпорындар және олардың қызметкерлері қаржылық пайда табуға әртүрлі мүдделі. Мысалы, мемлекеттік органдар салық түсімдерін көбейтуді көздесе, кейбір компаниялар пайдасын арттыру мақсатында салық ауыртпалығын төмендету үшін қаржылық есептілікті бұрмалауы мүмкін. Мұндай жағдайда қаржылық аудит заң талаптарының сақталуын қамтамасыз ететін негізгі құралдардың бірі болып табылады. Қаржылық аудит – қаржы менеджментінің ажырамас бөлігі. Ол келесі негізгі мәселелерді шешуге бағытталған:

- Қаржылық ресурстарды тиімді тарту және пайдалану жолдарын анықтау;
- Қаржылық тәуекелдерді азайту және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету;
- Компанияның бюджеттік жоспарлауын оңтайландыру;
- Қаржылық есептіліктің ашықтығы мен сенімділігін арттыру.

Қазіргі заманғы менеджмент тұрғысынан алғанда, аудиттің негізгі мақсаты – әкімшілік қызметкерлерді компанияның қаржылық жағдайы туралы сенімді мәліметтермен қамтамасыз ету. Теориялық тұрғыдан, аудит ұйым басшылығына маңызды шешімдер қабылдау үшін қажетті ақпаратты ұсынуы тиіс. Алайда, тәжірибеде бұл үдеріс негізінен өткен есептік кезеңнің нәтижелеріне бағытталғандықтан, аудит басқарушыларға болашаққа қатысты құнды және жеткілікті ақпарат бере алмайды. Бұл фактор аудиттің тексеру және растау функцияларымен шектелетінін көрсетеді. Қаржылық есептіліктің дұрыстығын анықтау көбінесе өткен кезеңге қатысты жүргізілетіндіктен, басқарушыларға ұйымның ағымдағы экономикалық жағдайын объективті бағалау және оның болашақ дамуын болжау үшін нақты уақыт режиміндегі ақпарат қажет.

Дегенмен, қаржылық аудиттің басқару процесіндегі рөлін төмендетуге болмайды. Бүгінде қаржылық аудитті ұйымды басқарудың тиімді құралы ретінде тәжірибеге енгізу қажеттілігі туындап отыр. Бұл аудиттің тексеру мен растау ғана емес, сондай-ақ қаржылық тұрақтылық пен компанияның даму стратегиясын бағалау функцияларын да қамтуын талап етеді.

Экономистер арасында қаржылық аудиттің мәніне қатысты әртүрлі көзқарастар бар. Кейбір сарапшылар оны аудит ұғымының синонимі ретінде қарастырса, басқалары оны компанияның қаржылық тиімділігін бағалау әдісі ретінде таниды.

Бүгінгі таңда «қаржылық аудит» ұғымы тек бухгалтерлік және қаржылық есептілікті тексерумен шектелмейді. Ол компанияның қаржылық жағдайын кешенді бағалауды, оның тиімділігін және болашақ даму траекторияларын анықтауды қамтиды.

Қаржылық аудит мыналарға бағытталған:

- Компания қызметінің тиімділігін талдау;
- Қаржылық нәтижелерді бағалау;
- Инвестициялық тартымдылық пен тұрақтылықты анықтау;
- Корпоративтік басқарудың сапасын арттыру;
- Болашақ жоспарлау және стратегия әзірлеу үшін негіз жасау.

Қазіргі экономика жағдайында қаржылық аудит компанияның басқару жүйесінің маңызды элементіне айналуы тиіс. Сандық технологиялар мен заманауи аналитикалық құралдарды қолдану арқылы қаржылық аудиттің тиімділігі артып, бизнес шешімдерді қабылдау процесіне елеулі үлес қоса алады. Тәжірибе көрсеткендей, қаржылық аудитті жүзеге асыру компанияның бизнес-процестерін оңтайландыруға, сенімді ақпарат қалыптастыруға, қаржылық-шаруашылық қызметтің тиімділігін нақты бағалауға, сондай-ақ есеп пен есептіліктегі қателіктерді уақытында анықтап, түзетуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қаржылық аудит ұйымның нарықтағы нақты жағдайын айқындап, басқару саласында ең тиімді шешімдерді қабылдауға негіз болады.

Қаржылық аудиттің нәтижесінде компания басшылығы мыналарды жүзеге асыра алады:

- Қаржылық тұрақтылықты бағалау – компанияның қаржылық көрсеткіштерінің шынайы жағдайын анықтау;

- Ресурстарды тиімді пайдалану – шығындарды оңтайландыру және қаржылық активтерді дұрыс басқару;
- Қаржылық тәуекелдерді азайту – мүмкін болатын шығындар мен дағдарыстық жағдайлардың алдын алу;
- Салықтық және заңнамалық талаптарға сәйкестікті қамтамасыз ету – компанияның құқықтық және нормативтік талаптарға сай жұмыс істеуін бақылау;
- Болашақ дамуды жоспарлау – ұзақ мерзімді стратегияларды әзірлеуге негіз болатын нақты және дәлелді мәліметтер алу.

Осылайша, «аудит» ұғымының қаншалықты күрделі және көпқырлы екенін байқаймыз. Көп жағдайда аудит пен қаржылық аудит ұғымдарын теңестіріп қарау қате түсінік болып табылады. Себебі қаржылық аудит тексеру мен бақылау ғана емес, сонымен қатар компанияның экономикалық даму траекториясын бағалау, қаржылық нәтижелерді талдау және басқарушылық шешімдерді негіздеу сияқты кеңейтілген функционалдық мүмкіндіктерді қамтиды.

Заманауи нарықтық жағдайда қаржылық аудит басқарудың стратегиялық құралы ретінде қарастырылуы тиіс. Оны тиімді жүргізу компанияның бәсекеге қабілеттілігін арттырып қана қоймай, оның қаржылық тұрақтылығы мен ұзақ мерзімді дамуын қамтамасыз етеді. Сандық технологияларды, автоматтандырылған есеп жүйелерін және аналитикалық құралдарды пайдалану арқылы қаржылық аудиттің дәлдігі мен тиімділігін одан әрі жақсартуға болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Штефан М.А. Аудит в 2 ч. Часть 1: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / под редакцией М.А. Штефан. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 260 с. (Бакалавр и магистр. Академический курс). ISBN 978-5-534-07683-7. Текст: электронный // ЭБС Юрайт [сайт]. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://urait.ru/bcode/433926/> (дата обращения: 16.11.2023).

**Ақмола облысы, Егіндікөл ауданы, Қоржынкөл ауылы
Қоржынкөл ауылының жалпы орта білім беретін мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-модератор
Серкебаева Тоғжан Қалыбайқызы**

ҚАЗАҚ ТІЛІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Баланы жастайынан шығармашылыққа баулуда қандай іс-әрекетте болсын, баламен әңгімелесуді дұрыс құру маңызды болып табылады. Қазіргі қоғамның жаңғыруы кезеңінде халықтық дәстүр бойынша тәрбиелей отыра, балаларды сөйлетуге қызықтыратындай жағдаяттар арнайы тудырылмаса, олардың бір нәрсе туралы түсіндіріп айтуы, дәлелдеп сөйлеуі немесе ой-пікірін білдіруі ойдағыдай жүзеге аспай жатады. Бұған себеп, біріншіден, бала тілінің ата-әже ықпалымен тиісті деңгейде жетілмеуі болса, екіншіден, тәрбиеші мен мұғалімнің әңгімелесуде жіберетін қателерінің салдары болуы мүмкін. Педагогтар әдіскер ғалым Ш.Сарыбаевтың әр сабақтың тәжірибе жүзінде сөйлеу сабағы болуын ескерткенін саз сабақтарын ұйымдастыруымызда да ұмытпауымыз керек. Баламен әңгімелесу барысында бала ойлау операцияларына (талдау, жинақтау, салыстыру, қорытындылау), өз ойын білдіруге, тыңдауға және қарсыласын түсінуге, айналасындағыларға түсінік беруге, қойылған сұрақтарға жүйелі жауап беруге үйренеді. Әңгімелесуде балалардың байланыстырып сөйлеу тілі дамиды және педагог балаларды ортақ қызықты тақырыпқа жетелеп, бір-бірімен сөйлесуге деген қызығушылықтарын тудырады. Тақырып ретінде белгілі бір баланың тәжірибесі алынса және ондай әңгіме айтатын балалар көп болса, әңгіме бағалы бола түседі.

Балаларды оқу үдерісінде тілдік әрекетке келтіру үшін ғалымдар мынандай талаптар ұсынады:

1. сөйлеуге қажеттілік тудырылу, яғни балаларға тапсырмалар беруде олардың балаларды өзара сөйлететіндей етіліп берілуі;
2. тіл мазмұнын нақтылау (не туралы сөйлейтіні);
3. тілдік құралдардың (тіл таңбалары: сөздер, сөз тіркестері, т.б.) жеткілікті болуы.

Тілдік құралдар, материалдар әрбір ұлт тілінде бар, тұрақталған, әдеби нормасы қалыптасқан, тіл заңдылықтарына сүйенетін құралдар болса, олардың қолданысқа түсуі адамдардың жасына, әлеуметтік тұрқына, біліміне, қоғамдағы орнына, жеке мінезіне, өзіндік қабілеттеріне байланысты әртүрлі болады. Мысалы, үлкендердің сөйлеуі мен баланың сөйлеуін салыстыра алмайсың, екеуі екі басқа. Үлкендер ұлт тілінде бар тілдік құралдарды баланың жасына қарай тандап-талғап қолданбаса, балаға ойын тез қабылдата алмайды.

Сөйлеу тілі үш қызмет атқарады: қарым-қатынастық, танымдық және тәртіптеушілік. Бұны сабақта қойылатын міндеттерден байқай аламыз. Тілдің қарымқатынаста, сөйлеу ортасында дамитыны ғылыми тұрғыда дәлелденген. Тіл балаға қоршаған ортаны, оның мәдени-тұрмыстық құралдарын тануға көмектеседі. Туындаған жағдайларға байланысты орыс мектебінде оқытылатын, немесе өз ана тілінде белгілі себептерге орай еркін сөйлеп дағдыланбаған балалардың сөйлеу тілі тиісті деңгейде қалыптаспайды. Сондықтан саз, өнер мектептерінің әрқайсысындасабақ барысында әңгімелесу, баламен жеке және топтық сөйлесулер үздіксіз пайдаланылуы керек.

Сөйлеуді дамыту сабақтары-шығармашылық сабақтар. Олар әр оқушының даралығын көрсетіп, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуы керек. Мен тірек сөздермен жұмыс істеуді, сурет немесе фотосурет бойынша эссе-сипаттамаларды, берілген тақырыпқа арналған эсселерді, оқылғанға ұқсастығын, оқушылардың бақылауларын, досыма немесе досыма хат жазуды, берілген бастама бойынша эссе жазуды кеңінен қолданамын. Жоғарыда сипатталған жаттығулар менің басшылығыммен орындалады, ал оқушылардың Тәуелсіздік деңгейі үнемі артып келеді. Балалар материалды жеткілікті түрде игеріп, тиісті жұмыс түрін орындаудың "техникасын" игерген кезде, оқушыларға үйге осындай тапсырмалар ұсынылады. Жақсы эссе жазу кезінде сөйлеуді талдау, жалпылау, логикалық тұрғыдан дұрыс, анық, сондай-ақ эмоционалды түрде құру мүмкіндігі қажет. Сондықтан біз олардың сөйлеу әрекетін дамытуға көмектесуіміз керек. "Сөйлеу әрекеті" - бұл әр түрлі қарым-қатынас жағдайында адамдардың өзара әрекеттесуі кезінде тілдік құралдардың көмегімен жүзеге асырылатын мәлімдемелерді құру мен қабылдаудың белсенді, мақсатты процесі.

Мен эсеге дайындықтың келесі кезеңдерін қолданамын:

1) сөйлеу жағдайын модельдеу. Мақсаты-мотив құру, қажетті эмоционалды көңіл-күйді қамтамасыз ету, жұмысқа деген қызығушылықты ояту, бақылауларды ұйымдастыру, жағдайдың міндеттері мен жағдайларын талқылау;

2) эсеге дайындық. Мақсаты-кейінгі жұмыс үшін база құру (жоспар, тірек сөздер, синонимдік қатарлар), қажетті білім мен әсерлердің жинақталуын ұйымдастыру;

3) эссе жазу.

Мектеп жасындағы баланың ерекшелігі-қабылдаудың тазалығы мен жеделдігі. Балалардың қиялы, қиялы, ойлап табу және жазу қажеттілігі ерекше және бай.

Сөйлеуді дамыту сабақтарын жүзеге асыратын жұмыс түрлері.

1. Еркін жазу - қалағаныңызды жазыңыз! Мен тағы да назар аударғым келеді, бұл жұмыс түрі сөйлеуді дамыту және өз жұмысыңыз үшін тақырыпты таңдау қабілетін қалыптастыру үшін өте маңызды.

2. "Менің күнделігім" - қазір есіңізде қалғаны туралы жазыңыз. Жұмыстың бұл түрін орындауды әр түрлі адамдардың жарияланған күнделіктерімен немесе әдеби кейіпкерлердің күнделіктерімен танысуға ынталандыруға болады.

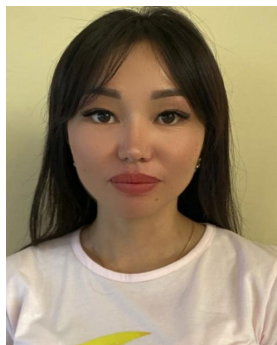
3. "Қиял-сурет" - өз қиялыңызда тек сіз көре алмайтын суретті сөзбен сипаттаңыз. Егер жазылғандар жаңа және мәнерлі болса, сөздерді сызбаға енгізуге болады.

4. Тақтада жасалған суреттер бойынша мультфильм сценарийі жасөспірімнің суретті жандандыру және эссе-сипаттаманың орнына эссе-әңгіме жазу қажеттілігін қанағаттандырады.

Эссе туралы ойлау балалардың байқауға деген қызығушылығын оятады, олардың шығармашылық зарядымен оқушылардың санасын жандандырады, эмоцияларын оятады, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына деген қызығушылығын оятады. Балалар сөзге мұқият бола бастады, тәуелсіз бола бастады, тұжырымның нақты құрылымы, ойдың негізділігі пайда болды, Тілдің бейнелі және экспрессивті құралдарын шебер қолдану байқалды. Жұмыс тәжірибесі мені, ең алдымен, балаларды берілген тақырып бойынша сөйлесуге, сөйлемдерді дұрыс құруға, дұрыс сөздерді таңдауға, сөздік қорын байытуға үйрету керек деп сендірді.

Қорыта айтқанда, оқушылардың тілін дамытуға қазақ әдебиетін орынды, жүйелі пайдалана білген әрбір ұстаз баланың санасын арттыра отырып, түсінігін кеңейтіп ұғымын байытады. Сонымен қатар баланың ойлау белсенділігі артады, өз бетімен жұмыс түрі дамиды, өз ойын еркін жеткізе алады.

**Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы
“№86 жалпы білім беретін мектебі” КММ
Педагог-психолог
Толганай Раушан**

МЕКТЕПТЕ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Білім беру мекемелерінің психологиялық қызметінің жұмысы оқушылардың психикалық және психологиялық денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған, бұл өз кезегінде олардың оқу мотивациясын жақсартуға, психикалық процестерді тұрақтандыруға, өнімділікті арттыруға, мінез-құлық мәселелерінің пайда болу қаупін азайтуға әкеледі. Осы мақсатқа жету үшін психологиялық қызметтің ғылыми және әдістемелік аппараттарын жетілдіру қажет; білім беру мекемесінде баланы қоршап тұрған барлық ересектердің, атап айтқанда: педагогтардың, психологтардың, мектеп әкімшілігі мен ата-аналардың қызметін үйлестіру. Бұл мәселені шешуге практикалық білім беру психологының негізгі қызмет түрлеріне сәйкес және белгілі бір білім беру мекемесінің нақты жағдайларын ескере отырып жасалған әртүрлі психикалық және психологиялық денсаулық бағдарламаларын іске асыру ықпал етуі мүмкін.

Педагог-психологтың қызметі, әдетте, келесі негізгі бағыттарды қамтиды: психологиялық білім беру, психологиялық профилактика, психодиагностика, психологиялық түзету, оқушылардың жеке басын дамыту бойынша жұмыс, психологиялық кеңес беру. Педагог-психолог қызметінің барлық бағыттары іс жүзінде тығыз бірлікте және өзара байланыста болады.

Білім беру саласында жұмыс істейтін педагог- психолог әр түрлі жастағы балалармен айналысады. Оқушылардың жан-жақты интеллектуалды, жеке дамуы әр жас кезеңіндегі балалардың толыққанды өмір сүруін қамтамасыз ететін және сол арқылы олардың жеке шығармашылық потенциалдарын жүзеге асыруға ықпал ететін оңтайлы психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасауды талап етеді. Оларға мектеп жылдарында осы жолды ойдағыдай өтуге көмектесу-балалар практикалық психологының ең қиын міндеттерінің бірі.

Білім беру мекемесінің қажеттіліктеріне, сондай-ақ психологтың кәсіби қалауына байланысты білім беру процесіне қатысатын оқушылар мен ересектерге психологиялық көмектің әртүрлі модельдері жүзеге асырылуы мүмкін. Оларда психологиялық қызметтің жоғарыда қарастырылған барлық бағыттары әртүрлі үйлесімде ұсынылуы мүмкін.

Өз жұмысын жоспарлау кезінде педагог-психологқа келесі критерийлерге сүйенуі қажет.

1. Баланың мектеп өмірінде бірнеше объективті қиын кезеңдер бар, олар тек білім алу барысында ғана емес, сонымен қатар сыртқы жағдайларды жеңу процесінде де өзінің жеке әлеуетін барынша пайдалануы керек. Мұндай кезеңдерге бірінші сынып оқушыларының мектепке бейімделу кезеңі, бірқатар мектептерде сынып ұжымдарын қайта құрумен қатар жүретін орта буындағы оқытудың басталуы (5-сынып), 10-сыныптағы оқытудың басталуы жатады.

2. Белгілі бір жас кезеңі белгілі бір психикалық процестер мен қасиеттердің, тұлғаның психологиялық қасиеттерінің дамуына, сондықтан психологиялық-педагогикалық әсердің белгілі бір түріне сезімтал. Сондықтан бала әр жас кезеңінде ерекше көмекке мұқтаж.

3. Әр жас кезеңіндегі баланың толыққанды өмір сүруі оны келесі жас кезеңіне өтуге дайындайды, бұл үшін қажетті психологиялық неоплазмалардың қалыптасуына мүмкіндік береді.

Психопедагогикалық бағдарламаларды әзірлеуде "жақын даму аймағы" принципін қолдану оқушының жақын арада қол жеткізе алатын даму деңгейін жобалауға мүмкіндік береді. Бастауыш мектеп

жасында баланың психикалық және жеке дамуын анықтайтын жетекші іс-әрекет оқу әрекеті болып табылады. Сондықтан бастауыш мектеп жасындағы балаларға психологиялық көмек танымдық процестерді дамытуға және қажет болған жағдайда түзетуге бағытталуы керек. Жасөспірімдер мен жоғары сынып оқушыларының " жақын даму аймағы " өзін-өзі тану, жеке өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі реттеу, интеллектуалды және жеке рефлексия мәселелері кеңістігінде ересектермен ынтымақтастықты қамтиды. Осыны ескере отырып, осы жастағы оқушыларға психологиялық көмек адамгершілік құндылықтарды, өмірлік перспективаларды, өмірдің жеке мағыналарын қалыптастыруға, өздерін, мүмкіндіктерін, қабілеттерін, мүдделерін білуге жағдай жасауға бағытталуы керек.

Бірінші сынып оқушылары үшін оқудың бастапқы кезеңі өте қиын, өйткені ол бүкіл өмір салты мен белсенділігін қайта құрылымдауға әкеледі. Баланың дамуы мен өмірін анықтайтын орын факторы, әлеуметтік жағдайлар өзгеруде. Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі орынның өзгеруі – оқушы, мектеп оқушысы позициясына ауысуы, баланың психологиялық ашықтық жағдайын туғызады. Кіші мектеп жасының басталуы баланың мектепке барған сәтімен анықталады.

Физиологтардың айтуынша, 7 жасқа қарай ми қыртысы едәуір жетілген. Алайда, ақыл-ой әрекетінің күрделі түрлерін бағдарламалауға, реттеуге және басқаруға жауапты мидың ең маңызды, ерекше бөліктері осы жастағы балаларда әлі қалыптасуын аяқтамаған (мидың фронтальды бөліктерінің дамуы тек 12 жасқа дейін аяқталады), нәтижесінде қыртыс асты құрылымына кортекстің реттеуші және тежегіш әсері адекватты емес екені анықталды. Кортекстің реттеуші қызметінің жетілмегендігі осы жастағы балаларға тән мінез-құлық, іс-әрекетті ұйымдастыру және эмоционалдық сфера ерекшеліктерінен көрінеді: кіші жастағы оқушылардың зейіні тез ауытқиды, ұзақ уақытқа шоғырлануға қабілетсіз, қозғыш, эмоционалды болып келеді. Мектепте оқудың басталуы баланың дамуындағы әлеуметтік жағдайдың түбегейлі өзгеруіне әкеледі.

Ол "әлеуметтік" субъектіге айналады және қазір әлеуметтік маңызды міндеттерге ие, олардың орындалуы қоғамдық баға алады. Баланың өмірлік қатынастарының бүкіл жүйесі қайта құрылады және көбінесе оның жаңа талаптарды қаншалықты сәтті орындайтындығымен анықталады. Мектептегі тәрбиенің басталуы деп негізгі психикалық өзгерістер қалыптасатын бастауыш мектеп жасындағы жетекші іс-әрекет ретінде ойын әрекетінен оқу әрекетіне өтуді білдіреді. Сондықтан мектепке бару баланың өміріне үлкен өзгеріс әкеледі. Оның бүкіл өмір жолы, ұжымдағы, отбасындағы әлеуметтік жағдайы күрт өзгереді. Оқыту басты, жетекші іс-әрекетке айналады, ең басты парыз – оқу, білім алу. Бұл баладан ұйымшылдықты, тәртіпті, ерік-жігерді қажет ететін күрделі жұмыс.

Л.С. Выготский баланың психикалық дамуын кезең-кезеңмен жүргізуге жетекші қызмет ұғымын негіздеді. Психикалық дамудың әр кезеңінде жетекші қызмет өте маңызды. Сонымен қатар, басқа іс – шаралар жоғалып кетпейді-олар бар, бірақ параллель өмір сүреді және психикалық даму үшін маңызды емес юолып келеді.

З.Фрейд психоаналитикалық теорияда тұлғаның дамуын биологиялық факторлардың әрекетімен және ерте отбасылық қарым-қатынас тәжірибесімен түсіндірді. Балалар психикалық дамудың 5 кезеңінен өтеді, әр кезеңде баланың қызығушылықтары дененің белгілі бір бөлігінің айналасына шоғырланады. 6-12 жас жасырын кезеңге сәйкес келеді. Осылайша, оқушылар өмір бойы қолданатын барлық жеке қасиеттер мен жауап нұсқаларын қалыптастырды.

Бастауыш сынып оқушысының психологиялық құрылымында болып жатқан түбегейлі өзгерістер баланың осы жас кезеңінде даму мүмкіндіктерінің кең екендігін көрсетеді. Бұл кезеңде сапалы жаңа деңгейде баланың белсенді субъект ретінде дамуының, қоршаған әлемді және өзін танып білудің, осы дүниеде әрекет етудің өзіндік тәжірибесін алудың әлеуеті жүзеге асырылады. Бастауыш мектеп жасы сезімтал:

Сонымен, бастауыш сынып жасы – білімді жинақтау, білімді ең жақсы меңгеру кезеңі. Бұл жаста көптеген мәлімдемелер мен әрекеттерге еліктеу интеллектуалдық дамудың маңызды шарты болып табылады. Ерекше болжамдылығы, әсерлілігі, кіші жастағы оқушылардың ақыл-ой әрекетінің қайталауға бағытталуы, ішкі қабылдауы, психикасының дамуы мен байытылуына қолайлы жағдай жасау қажет. Бұл қасиеттер, көп жағдайда, олардың жағымды жағы болып табылады және бұл осы дәуірдің ерекше өзіндік ерекшелігі. Демек, мектеп табалдырығын аттағаны тану мен білуге деген қажеттілікті қалыптастыруға, тұлғалық сезімнің дамуына ықпал етеді.

**Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы, Ж.Нұрлыбаев атындағы а/о, Қарақыр ауылы
"А. Тұяқбаев атындағы № 29 жалпы білім беретін мектеп" КММ
Кәсіптік бағдар беру педагогы
Карсыбаева Акмарал Ускенбаевна**

КӘСІПТІК БАҒДАР – БОЛАШАҚҚА БАҒДАР

Кәсіптік бағдар беру — қоғамның қажеттілігіне қарай әрбір оқушының қабілеттілігі мен бейімділігін ескере отырып, кәсіпке қызығушылығын қалыптастыруға және болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесуде, мақсатты атқарылатын жұмыс. Кәсіптік бағдар беру жұмысы жас ұрпақтың саналы түрде болашақ мамандығын қателеспей таңдауға мүмкіндік жасайды.

Кәсіптік бағдар беру жұмысы мектептегі түрлі тренингтер, әлеуметтік, психофизиологиялық сауалнамалар, әңгімелер, дәрістер ұйымдастыру арқылы жүзеге асады. Осындай іс –шаралар арқылы балалардың кәсіби бағыт беру туралы көзқарасына, ұстанымдарына әсер етуге болады.

Аталған міндеттерді жүйелі орындау мақсатында А.Тұяқбаев атындағы № 29 жалпы білім беретін мектебінде кәсіптік бағдар беру педагогы жұмыс істейді. Әр бір оқу жылында кәсіптік бағдар беру жұмысының жоспары бекітіліп түрлі шаралар ұйымдастырылады.

Білім алушылардың назарын болашақ кәсіби жолды саналы түрде таңдауға тарту, белсенді өмірлік ұстанымдарды қалыптастыру, кәсіби жоспар құруға жәрдемдесу, кәсіптер әлемі туралы түсініктерін кеңейту, оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашу және қолдау мұғалімнің алдына қойған мақсаты.

Кәсіптік ақпарат-

Мамандықтардың түрі, ерекшелігі, маңызы мен мәні туралы түсінік. Мамандыққа қойылатын талаптар. Дайындау барысындағы жасалатын жағдайлар. Қабылдау ережесі. (Ашық есік күні, ата-аналар жиналысында, сынып сағаттарында жүзеге асады)

Кәсіптік ақыл-кеңес-

Мамандарға қажеттілік, оның даму келешегі. Балалардың денсаулық, анатомиялық-физиологиялық және әлеуметтік психологиялық жағдайын, қызығушылығын талдау негізінде 9-11 сынып оқушыларының назарына мамандықтарды ұсыну. Кәсіптік ақыл-кеңес жұмысына ата-аналар құрамынан, серіктес мекемелер мен білім беру ұйымдарының мамандары, мектеп түлектері тартылады.

Кәсіптік іріктеу-

Мамандықты меңгеруге қызығушылығын, бейімділігін, дара ерекшеліктерін арнаулы әдістеме арқылы анықтауға бағытталған зерттеулер жүргізу (сауалнама, әңгімелесу, тренингтер арқылы). Оқушылардың алдын-ала болжамдық білім деңгейін тексеру.

Кәсіптік бейімдеу-

Мектепте мамандықтар бойынша үйірме, клуб, педагогикалық сынып жұмыстарын ұйымдастыру.

Жастардың алғашқы әсерлері, олардың педагогикалық еңбек әрекетінің мақсатын саналы түсінуі мен сезінуіне және мамандыққа қызығушылығының қалыптасуына жағдай жасау.

Осы орайда мектептің бастауыш сынып, орта буын және жоғары сынып оқушылары арасында әртүрлі іс-шаралар жүйелі, жоспарлы түрде өткізіліп тұрады. Мектепте іс –шаралар ұйымдастырудың мақсаты балалардың мамандық туралы ойлау қабілеттерін, түсініктерін кеңейту, дамыту, мамандықтың ерекшеліктері мен пайдасын ажырата білу. Оқушыларды еңбекке баулу, өз қабілеттері мен мүмкіндіктерін танып, еңбек нарығының талаптарына, болашақ мамандықтарын дұрыс таңдауға бағыттау болып табылады. Аталған міндеттерді жүзеге асыру - білім беру жүйесінде кәсіптік бағдар беру жұмысы арқылы жүзеге асады.

Алматы облысы, Талғар қаласы
№25 мектеп-гимназиясы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Тулегенова Гульмира Кумаркановна

«ЖАС ҰРПАҚТЫ ӨНЕРГЕ БАУЛУ АРҚЫЛЫ РУХАНИ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ»

Бүгінгі күнгі оқыту, тәрбиелеу ісіндегі өзекті мәселе-ол жас ұрпақты рухани тәрбиелеу болып отыр десем қателеспейтін шығармын. Әрі жылдам өзгеріске түсіп отырған заманымыздың талабына сәйкес, алған білімін өмірдің кез-келген жағдайында қолдана алатын білікті де білімді ұрпақ тәрбиелеу сындарлы оқытудың басты мәселесіне айналды. Білімді өмір тәжірибесінде қолдану дегеніміз не? Бұл сұраққа жауап бермес бұрын білім алушы жас ұрпақтың бізден,яғни білім ұсынушы ұстаздардан қандай айырмашылығының бар екеніне тоқталайын. Ғылыми зерттеулер жас адамның үлкен адамдардан айырмашылығы – олардың тәжірибесінің аздығында екенін анықтады. Демек игерген ақпараттарды өмірде қолдануына жетелейтін, баулитын ұстаз болу керек, осы іс-әрекет оқушы біліктілігін қалыптастырады. Л. Выготскийдің «ЖАДА» теориясындағы ұстаздың, не үйретушінің негізгі атқаратын функциясы да осыған сүйенеді.

Мен өз тәжірибемде бастауыш сынып мұғалімі ретінде шәкірттерімнің жан-жақты дамуына, көзқарастары мен түсініктерінің барынша кең болуына баса назар аударып отырамын. Олардың қызығушылығын арттыратын, ынталандыратын, қабілеттерін дамытатын сабақтан тыс іс-шараларды жүргізу өте тиімді деп есептеймін. Осындай бағытта өзім ұйымдастырған «Балапан» қуыршақ театры жұмыс жасайды. Оның мақсатын мына сөздермен тұжырымдасам болады «Жас ұрпақты өнерге баулу арқылы рухани дамыту»

Өнер біздің ұлтымыздың бойына туа біткен қасиет. Осы қасиетті дамыту, оны оқу ісінде қолдана отырып оқушылардың талантын ашу, дарындылығын дамыту-менің сабақтан тыс өткізетін ісімнің басты мұраты. Ертегілердің тәрбиелік маңызы орасан зор. Ертегілерді оқу арқылы балалар қарапайымдылық, кішіпейілділік, кайырымдылық, адалдық сияқты қасиеттерді бойына сіңіреді. Ертегінің тілі түсінікті, қанатты сөздер мен бейнелі тіркестерге бай болып келеді. Балалар кейіпкерлерді ойнай отырып, олардың іс-әрекеттері мен мінез-құлықтарын береді және ойын арқылы тілдерін дамыта отырып, адамгершілік жақсы қасиеттері қалыптасады. Енді осы бағытта өткізілген «Ертегілер елінде» сабағын назарларыңызға ұсынамын. Бұл-тыңғылықты дайындықты талап ететін тізбектелген сабақтар кешені. Төменде тақырыпқа арналған орта мерзімді сабақ жоспарын ұсынып отырымын.

«Балапан» факультатив сабағының орта мерзімді жоспары

№	Тақырыбы, негізгі мақсаттары мен оқытудың нәтижелері.	Жұмыстың белсенді формалары	Оқушы әрекетін бағалау	Барлық оқушыларды қалай жұмысқа тартасыз?	Кедергілерді қалай жоясыз?	Жоспарлағаныңыз бен күткеніңіз
Негізгі мақсат: Жас ұрпақты өнерге баулу арқылы рухани дамыту						
1-сабақ.	<u>Тақырыбы</u> Ертегілер елінде(Мазмұнымен танысу) Мақсаты мен күтілетін нәтижелері: Мәтін мазмұнын түсініп оқу,көрініс сюжетін құру.	Жаңа тәсілдер: Сын тұрғысынан ойлауға үйрету, сұрақ қою,әңгімелеу, шығармашылық пен жұмыс жасау,АКТ.	Өлшемдік бағалау: Пікір білдіру.	Белсенділігі жоғары оқушылардыңар туы және олар дың екпінді оқушыларға көмек көрсетуі	Сөйлеу мәдениетін қалыптастыру диалогтарда ғылыми терминдерді өмірмен байланыстыу	Тапсырмаларды орындаудан шығармашылық жұмыстың нәтижесі

2-сабақ	<u>Тақырыбы: Ертегілер елінде(Кейіпкерлер іс-әрекеті)</u> Сабақтың мақсаты:Қойылым арқылы оқушылардыңтілін,шығармашылығын дамыту.	Жаңа тәсілдер: диалог, жеке, топтық жұмыс. СТО, әңгімелеу, АКТ қолдану, шығармашылық пен жұмыс жасау.	Өлшемдік бағалау: Пікір білдіру.	Белсенділігі жоғары оқушылардың артуы Шығармашылық жұмыстарды қорғауы.	Диалогті, сұрақ- жауапты қолдану,	шығармашылық жұмыстың нәтижесі
3-сабақ	<u>Тақырыбы: Ертегілер елінде(Қуыршақ дайындау)</u> Сабақтың мақсаты : Жұмыс құралдарын дайындау,қуыршақ тігу,қолөнерге баулу.	Сын тұрғысынан ойлауға үйрету, АКТ қолдану, шығармашылық пен жұмыс жасау.	Вербальді бағалау.	Шығармашылық жұмыстарды қорғауы	Сөздікпен жұмыс	шығармашылық жұмыстың нәтижесі
4- сабақ	<u>Тақырыбы: Ертегілер елінде. (Театрландырылған қойылым).</u> Кейіпкерлер іс-әрекетін,дауыс ырғағын сәйкестендіре сөйлеуге баулу.	Сын тұрғысынан ойлауға үйре- ту, диалог, АКТ қолдану, топтық, жеке,жұптық жұмыс	Өлшемдік бағалау: өзін – өзі бағалау	Практикалық жұмысты қолдана отырып балалар өз қабілеттерін көрсете алады.	Диалогті пайдалану Мәтінді мәнерлеп оқу Қойылым көрсету	Шығармашылық жұмыстың нәтижесі

Орта мерзім жоспары бойынша тізбектелген төрт сабағыма қысқа мерзімді жоспар жасадым. Жоспардың құрылуы мына мақсаттарды көздейді:сын тұрғысынан ойлауды, жас ерекшелігіне көңіл бөлуді, дарынды балаларды анықтауды, іздену жұмыстарын жүргізуді, диалогтық оқытуды, АКТ қолдануды.

Жоспарланған сабақ бойынша мынандай алгоритмді іс-әрекеттер жүзеге асырылады:

Оқушылар әрекеті - Ұсынылған мәтінмен танысады,талқылайды.ады

Мұғалім әрекеті – «Көпіршелер»тұрғызады,үйлестіреді.

Күтілетін нәтиже-Ертегіге байланысты көрініс ретінде сценарий дайындалады.

Бірінші сабақтың өту барысы:

Сабақтың тақырыбы: Ертегілер елінде.

Сабақтың мақсаты: Оқушыларға ертегінің мән-мәнісін түсіндіру,көрініс сюжетін құру.Әр кейіпкерге тән қасиеттерді таныту.

1.Бейнебаян көрсету.Бейнебаяннан көрсетілген ертегілер желісі бойынша ынталандыру сұрақ қойып, жауап алу.

-Ертегі не туралы?

-Сендерге ертегі кейіпкерлері таныс па?

-Жағымды,жағымсыз кейіпкерлерге мінездеме беріндер.

Қалыптастырушы сұрақ:

- Ертегіде адамдардың қандай қасиеттері көрсетілген?

-Ертегіні қалай бастауға болады?

-Ханшайым неге күлмейді деп ойлайсыңдар?

2. «Түстер психологиясы» ойыны бойынша оқушылар топқа бөлінеді.Түрлі-түсті гүлдер ұсынылып,топтарға тапсырма беріледі.

1-топ.Ақ гүл. Хан мен ханшаның сөзін құрастыру.

2-топ.Көк гүл. Берілген мәтінді пайдаланып,Тазша баланың сөзін дайындау.

3-топ. Қызыл гүл. «Көк есек пен ескі шапан»иесіне арнап мәтін дайындау.

4- топ. Жасыл гүл. «Алдайтын таяқ»иесінің сөзін құрастыру.

Оқушылар берілген тапсырмалар бойынша постер қорғайды, мағлұмат жинайды.

3.Қойылым жобасын, рөлге бөлуді анықтайтын кесте толтыру. Оқушылардың пікірлері тыңдалып, қуыршақ театрының қандай формада өтетіні жоспарланады. Қандай қуыршақтар дайындау керектігі,қандай музыка қойылатыны анықталады.

4.Тапсырмалар беру: Мәтін жаттау. Кейіпкер ролін дайындау.

5.Оқуды бағалау. Оқушылардың еңбектерін пікір білдіру арқылы бағаладым, критерий арқылы топтар бірін-бірі бағалады.

6.Оқушыларға ертегі кейіпкерлерінің суреттері таратылып, рефлексия жүргізіледі.

**Шығыс Қазақстан облысы, Ұлан ауданы, Қасым Қайсенов кенті
"Р. Мәрсеков атындағы орта мектебі" КММ
Физика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Бухарбаева Каршига Кайсарьяновна**

«ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРҒА ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ»

Табиғаттағы тіршілік атаулының өсіп-өну, даму көзі- оның тамыры, адам баласының санасының даму көзі – оның тілі. Тамырсыз өсімдік атаулы көктемейді, ана тілінсіз ұрпақ жетілмейді. Ана тілінің уызына қанбаған, оның бұлағынан нәр алмаған ұрпақтың баршасының бойынан ізгіліктің нышандарын табу мүмкін емес, өйткені жастарымыз халықтық педагогикадан, ұлттық салт-дәстүрлерімізден, рухани байлығымыздан қол үзіп кеткен ұрпақтың өкілі.

Қайта құру еліміздегі ұлттар мен ұлыстардың ұлттық сана-сезімін дамытуға жағдай жасады. Ұлттық мәдениеттің, тілдің, дәстүрдің қайта өрістеуіне қуатты серпін берді.

Қазақ халқы өзінің бүгінгі күнін бағалай отырып, өткен өміріне көз салу, тарихи тәжірибеден сабақ алу, мәдени дәстүрлерін, озық әдет-ғұрпын, өмір салтын зерттеу, оларды ұрпақтан ұрпаққа мұра етіп жеткізу мәселерімен ұстаздар қауымы да мұқият шұғылдана бастады. Халықтың тірнектеп жинаған оқу-тәрбие ісінің бай тәжірибесін аса тиімді, шығармашылықпен қолдана білу- әрбір ұстаздың міндеті.

Халықтық педагогиканың негізгі көздер мақсаты-өзінің бай тарихи тәжірибесіне сүйене отырып, келер ұрпақты еңбекке, өнер –білім машықтарын меңгеруге, отбасы, ауыл-аймақтың, Отанын сүйеге ар-намысын қорғауға және т.б. ізгі адамгершілік қасиеттерге баулу.

Қоғамымыздың ертеңгі болашағы- мектеп жасындағы жас жеткіншектер. Оларды халықтық салт-дәстүрді, әдет-ғұрыпты қастерлеуге, құрметтеуге үйреткен абзал. Өз халқының мол мұрасын, ұлттық ерекшеліктерін білудің адам болып қалыптасуына берер пайдасы зор.

Оқушыларды ұлтжандылыққа, халқын қастерлеп, оған қалтқысыз қызмет етуге тәрбиелеу және адамгершілікке, қайырымдылыққа баулу мақсатында күнделікті оқу-тәрбие жүйесіне халықтық педагогиканың тағылымдарын енгізу кең өріс алып келеді.

Міне, өз ұрпағының өнегелі, өнерлі, еңбексүйгіш, абзал азамат болып өсуі үшін халық педагогикасының негізгі мақсатын оқу-тәрбие үрдісіне тиімді пайдалану әрбір ұстаздың міндеті блып табылады.

Ұрпағын ойламайтын халық болмайды. Онсыз өсіп-өну, ілгерілеу жоқ. Халықтық оқу-тәрбие ісінің негізгі мақсаты – жалпы адамды, ең алдымен баланы сұлулық хабардар ете отырып тәрбиелеу. Оқу мен тәрбие алдында ата-ана да, тәрбиеші мен ұстаз да, адамды қоршаған ұжым да, тіпті көшедегі кездейсоқ халық та жауап береді. Сол себепті физика пәнін оқытуға мысалды алыстан іздемей-ақ халқымыздың пайдаланып келген ұлттық құрал-саймандарын, ұлттық атауларын қолдануға болады.

Қазіргі мектептерде қолданылып жүрген оқулықтарымыз орыс оқулықтарының аудармасы. Олардың көбінде ұлттық психологияға сай келе бермейтін мысалдар келтірілген. Ұлттық мектеп пен ұлттық ерекшелікке, ұлттың тарихына, мәдениетіне, өнеріне, салт-дәстүріне, тұрмыс-тіршілігіне, халықтың ұлттық ойындары мен отбасы тәрбиесіне сай құрастырылған оқулық – ұлттық педагогиканың ықпалы мен әсерінен жасалатын және дамитыны дүниежүзілік тәжірибеден белгілі.

Халықтық педагогика мен халықтық психология тағылымдарын пайдалану, физика пәнінің әр тарауларынан өткізілген сабақ түрлері оқушылардың пәнге қызығушылығын, белсенділігін арттырып, тарауды пысықтау кезеңін сапалы өткізуге, материалды толық меңгеруге көмектеседі. Сонымен бірге оқушы ойын дамытып, өзіндік пікір айтуға үйретеді. Оқушыны құрғақ жаттандылықтан аулақтатып,

дербес ойлап, әрекет етуге жетелейді. Халық педагогикасының тағылымдарын физика сабағында қолдану – оның білімдік және тәрбиелік мақсаттарын жүзеге асырумен қатар халқымыздың салт-дәстүрін қастерлеп, оқушыларды ұлттық мақтаныш рухында тәрбиелеуде зор мәні бар.

Халқымыздың салт-дәстүр, әдет-ғұрып элементтерін физика сабағында қолдану.

Қазақтың әдет-ғұрып, салт-санасында кездесетін кейбір элементтерді физика сабағында қолдануға болады. Біз осыдан жазу-сызуы болмаған халқымыздың табиғат құбылыстарын дұрыс түсіне білгендігін, көргендігін, данышпандығын аңғарамыз. Мысалы, 7-сыныпта “Диффузия құбылысы” тақырыбын өткенде айран ұйыту, құрт қайнату, нан ашыту қалай орындалатынын айтып кеткен орынды. Айран ұйытқанда немесе нан ашытқанда судың жылы болуы, температура жоғарсайын молекулалардың бір заттан екінші затқа өтуі шапшаң жүретінін көреміз. “Қысым” тақырыбын өткенде бабаларымыздың ағаш қазықтың ұшын неге үшкір етіп жасағанын түсіндірген тиімді. Аз күш жұмсап қазықты жерге тез кіргізудің тәсілін ерте игерген.

Ал 8-сыныпта “Жылу өткізгіштік” тақырыбын оқытқанда малдың, анның терілерінен тіккен киімдердің жылуды жақсы сақтайтынын білгенін, байланысты тұлып, ішік тігіп кигенін түсіндіру керек. Осы сыныпта “сәуле шығару” тақырыбын өтеді. Сол сабақта не себепті киіз үйге ақ киіз жабатынын, не себепті ақ киім киетінін нақты мысалдар арқылы дәлелдесе оқушылар миында тақырып ұзақ сақталады.

Сондай-ақ 9-сыныпта “Ньютонның қозғалыс заңдарын” өткенде қазақтың ұлттық спорт ойындары – “Арқан тарту”, “Күш сынау”, тағы басқаларын айтса, сабақтың мазмұны байып, құндылығы артады, оқушылардың білімі молаяды.

9, 11-сыныптарда “Механикалық толқындар” тарауын өткенде домбыраның қалай дыбыс шығаратын аспап екенін айта кету керек. Алдымен тыныштықта тұрған ішекті тепе-теңдігін бұзып тербелтеміз. Екіншіден, ішектің тербелісі ауаға беріліп, ол арқылы дыбыс бізге жетеді. Үшіншіден, домбыраның беттік тақтайы да тербеліске түседі. Домбырамен бірге қобыздың да қалай дыбыс шығаратынына тоқтала кеткен жөн.

Енді 10-сыныптағы “Броундық қозғалыс” тақырыбына келейік. Бұл сабақты да тартымды етіп өткізудің сан алуан жолдары бар. Нақты дәлелге жүгінсек, күбіге айран піскенде майдың түсуі, қатты дене бөлшектерінің сұйықтағы қалықтаған қозғалысы екенін жатық тілмен әңгімелеген жөн.

Ал, “Газдардағы электр тогы” тақырыбын өткенде мына мысалға назар аударған тартымды. Найзағай ойнағанда үйден шықпай, есік-терезені жауып отыру керек деген ұғымның қалай пайда болғанына тоқталу оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттырады.

Келесі сөз 11-сыныптағы “Спектрлер” тақырыбы туралы. Мұнда ақ және қара түстерді қалай пайдалану керектігін жан-жақты ұғындырған ұтымды. Тілге тиек ететініміз – “Конвекция”, “Сәуле шығару” құбылыстары. Бұларды түсіндірген кезде киіз үйдің іргесін түру, түндігін ашып қою есебіне тоқталу оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, көзқарасын қалыптастырады.

Ұлттық ойындар – физика сабағында.

Оқушылардың басым көпшілігі физика пәнін тек қаптаған жалаң формулалар, заңдылықтар деп түсінеді. Осы себептен де физика сабағында халықтық педагогика негізінде ұлттық салт-дәстүрлерді уағыздап, жса ұқпақ санасына дарытуды, осы арқылы пәнге деген қызығушылығын арттыруды мақсат еткен жөн. Халықтық педагогиканың бір саласы – ұлттық ойындар. Біріншіден ойын сергіту сәті болса, екіншіден оқушылар ойынға қатысу үшін өз білімдерін үнемі толықтырып отырады. Үшіншіден өтілген материалды қайталау тұрақты түрде жүзеге асады. Бұдан оқушы есінде көп нәрсе қалары сөзсіз. Себебі, қайталау – оқу анасы.

Ойындар әр түрлі бағытта жүргізіліп отырады. Мысалы, бірде оқушы жалпы өтілген теориялар мен анықтамалар бойынша жарысқа түссе, тағы бірде ұлы физик ғалымдардың өмірі жайлы айтысады. Осылай әр түрлі бағытта жүргізуге болады. Мұғалім біздің ата-бабаларымыздың ертеден ойнаған ойындарының тәрбиелік мәнінің зор екенін түсіндіріп, олардың қазірге дейін ұрпақтан ұрпаққа жеткенін және заман талабына сай жаңаша түр сипат алатынын да әңгімелеп айтуы керек. Сондай-ақ, бұл ойындар оқушылардың білім деңгейін көтеріп қана қоймай бір-бірімен жақындастырып достыққа, жолдастыққа, адамгершілікке тәрбиелейді, ұлтына деген ыстық ықылас пен сезімін оятады.

Жалпы ойынның уақыты 5-10 минуттан аспауы керек. Сондай-ақ бір оқушы немесе мұғалімнің өзі оқушылар жауабының дұрыс не бұрысын белгілеп отырса, оқушы алатын баға әділ шешіледі.

Қалай десек те, оқушылар санасында халқымыздың ұлттық салт-дәстүрлерін қалыптастыру үшін және оқушылардың ғылымға, білімге деген ынталарын арттыру үшін де физика сабағында ұлттық

ойындарды пайдаланудың берері көп, маңызы зор. Енді осы ойындарды қалай өткізуге болатынына тоқталайық.

Аңшылар ойыны.

Ойынға 12 оқушы қатысады. 2 оқушы аңшы, 10 оқушы үйрек болады. Үйректер аңшыларға сұрақ қояды. Егер аңшы дұрыс жауап берсе, үйректі атып алғаны. Әр аңшыға 10 сұрақ қойылады. Егер аңшы

10 үйрек атып алса – 5;

8 не 9 үйрек атып алса –4;

4 не 7 үйрек атып алса –3;

1 не 2 үйрек атып алса –2 деген бағалар қойылады. Ойын 10 минуттан аспауы керек.

2. Аламан бәйге ойыны.

Бұл ойынға сыныптағы барлық оқушы қатысады. Әрбір оқушы қағазға физикалық теориялар мен анықтамалар жазады. Ойынға 5 не 7 минут уақыт беріледі. Уақыт біткенде кімнің көп жазғанына байланысты баға қойылып, қорытындыланады. Ең көп жазған оқушы бәйгенің жеңімпазы болып есептеледі.

Сонымен қатар басқа да, мысалға, орамал тастау, теңге алу, сақина салу, арқан тарту сияқты ойындарды ұйымдастыруға болады.

Мақал-мәтел – халық даналығының айғағы.

Белгілі бір тақырыпты өткен кезде мысал ретінде қажетті мақалды келтіре отырып, оның тәрбиелік және физикалық мәніне түсінік берген өте пайдалы. Мысалы, 8-сыныпта «Кебу және конденсация» тақырыбын өткенде «Аузы күйген үрлеп ішеді» деген мақалды оқушыларға айту керек. Мақалдың тәрбиелік мәні, жіберген қатені екінші рет қайталамай дер кезінде қорытынды жасауға меңзесе, физикалық тұрғысынан ыстық нәрсені үрлесек, кебу процесі тездетіліп, оның температурасының төмендейтінін ұғуға болады. Осы сияқты басқа да мақал-мәтелдерді тақырыпқа сай айтып отырса, оқушылардың ұлттық сана-сезімін оятуға, дамытуға берер әсері көп. Сонымен қатар бұл мақалдар халқымыздың ертеден-ақ дана халық болғанының дәлелі, айғағы екендігі сөзсіз. Бұл оқушылардың өз ұлтымызға деген сүйіспеншілігін оятады.

Баланың ойлану, танымдық, білімділік ұғымдар мен түсініктерді ой елегінен өткізіп, тұжырым жасап, шешімге келуде тапқырлық пен дүниетанымдық дәрежесін байқау үшін жұмбақ шешкізудің маңызы зор.

Мұғалімнің шығармашылық ізденіспен жаңаша жүргізілетін күрделі жұмысы – физика пәніне халықтық, ұлттық салт-дәстүрлерді, ұлттық атауларды, ұлттық тіл өрнектерін, ұлттық ойындарды көптеп қолдана білу. Оған даяр жоба ұсынуға болмайды. Сабақты тартымды, қызықты өткізу мұғалімнің шығармашылық жұмысына, талантына, біліміне байланысты. Егер мұғалім сабақта бір тақырыпты оқытуда шәкірттерді ойландыруға, тәжірибе жасап, оған қорытынды жасай білуге, сөйлесу мәдениетін дамытуға көңіл аударса, келесі бір сабақты мүмкіндігіне қарай халқымыздың дәстүрлі ұлттық тұрмыс, салт-сана көріністеріне, қазіргі жеткіншек жете біле бермейтін ұғым-түсінігін бүгінгі өмірге жанастыра көңіл аударта, сол арқылы танымдық мақсат қояды. Сөйте отырып, ұлттық салт-дәстүрді қадірлей білуге, адамгершілікке, ізгілікке, ұлттық тәлім-тәрбие беруге назар аударылады. Ғасырлар бойы күнделікті тұрмыста қазақ халқы физика ілімінің атауларын, салтын, дәстүрін қолданып келген, қолдана береді де.

